

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta

Ústav jazyků a komunikace neslyšících



Bakalářská práce

Vojtěch Lopour

**Strategie odborné přípravy na simultánní tlumočení
do/ze znakového jazyka**

Professional preparation strategies for simultaneous interpreting
to/from sign language

Poděkování:

Mé poděkování patří Mgr. Nadě Hynkové Dingové, Ph.D. za odborné vedení, cenné podněty a připomínky, trpělivost a velké množství času, které mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala. Dále bych rád poděkoval Prof. PhDr. Ivaně Čeňkové, CSc. za poskytnutí cenné odborné literatury, která byla pro zpracování práce velice přínosná. V neposlední řadě děkuji mé rodině a blízkým, kteří mi byli oporou v období zpracování práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 13. 5. 2019

.....

Vojtěch Lopour

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na strategie odborné přípravy na simultánní tlumočení do/z českého znakového jazyka. První část práce popisuje v opoře o odbornou literaturu teoretické poznatky v oblasti procesu příprav na simultánní tlumočení. Zaměřuje se na zmapování dosud popsaných strategií a přístupů krátkodobé přípravy na simultánní tlumočení. Výzkumná část má za cíl zmapování reálných praktik při přípravách na simultánní tlumočení u tlumočnicků českého znakového jazyka a jejich usouvztažnění s teoretickými poznatky příprav v odborné literatuře.

Poznatky této práce mohou být významné pro oblast odborné přípravy tlumočnicků českého znakového jazyka a zároveň mohou přispět k rozvoji a zlepšení výuky tlumočnicků českého znakového jazyka v oblasti vzdělávání.

Klíčová slova

simultánní tlumočení, český znakový jazyk, příprava, strategie

Abstract

This bachelor's thesis focuses on strategies of professional preparation for simultaneous interpreting into/from Czech Sign Language. The first section describes theoretical knowledge related to preparation for simultaneous interpreting. It focuses on mapping the strategies and approaches of short-term preparation for simultaneous interpretation. The research section aims to map real practices in the preparation for simultaneous interpreting by Czech Sign Language interpreters while relating these practices back to the theoretical knowledge of preparation in the academic literature.

The findings of this work can be important in the area of professional preparation of Czech Sign Language interpreters. Additionally, they can serve for the development and improvement of the education of Czech Sign Language interpreters.

Key words

simultaneous interpreting, Czech Sign Language, preparation, strategy

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Krátkodobá příprava	11
2.1 Příklady dosavadních výzkumů	12
2.2 Ad hoc knowledge acquisition.....	15
3. Způsoby přípravy na tlumočení dle Daniela Gilea	21
3.1 Prvotní a definitivní zdroj	22
3.2 Knižní zdroje.....	23
3.3 Terminologická příprava.....	23
3.4 Elektronické zdroje	25
3.5 Odborník jako zdroj	26
3.6 Kolegové tlumočníci jako zdroj.....	26
4. Glosáře	28
5. Zacházení s materiály	31
6. Metodologie výzkumu	37
6.1 Metoda výzkumného šetření	40
6.2 Popis tlumočnické situace	42
7. Analýza rozhovorů a výsledky výzkumu.....	51
7.1 Strategie obsahové přípravy.....	52
7.1.1 Strategie zpracování materiálů	52
7.1.2 Strategie příprav za pomoci elektronických a knižních zdrojů	58
7.1.3 Strategie příprav za pomoci lidských zdrojů	61
7.1.4 Strategie příprav v tlumočnickém týmu	63
7.2 Strategie příprav formy tlumočení	65
7.2.1 Strategie příprav na základě složení publika a cíle tlumočené události	65
7.2.2 Strategie řešení formy tlumočení videa, uměleckého projevu	68
7.2.3 Strategie řešení formy tlumočení čteného textu, citátu	72
7.2.4 Strategie příprav v tlumočnickém týmu	75
7.3 Strategie terminologické přípravy.....	78
7.3.1 Strategie zpracování materiálů	78
7.3.2 Strategie terminologické přípravy za pomoci elektronických zdrojů.....	83
7.3.3 Strategie terminologické přípravy za pomoci lidských zdrojů.....	89

7.3.4 Uchovávání terminologie	91
7.3.5 Strategie příprav v tlumočnickém týmu	93
7.4 Strategie praktikované na závěr příprav	96
8. Závěr	100
Seznam použitých zdrojů	103
Seznam tabulek	108
Seznam příloh	109
Přílohy	110

Seznam zkratk

AIIC	International Association of Conference Interpreters (Mezinárodní asociace konferenčních tlumočnicků)
ČKTZJ	Česká komora tlumočnicků znakového jazyka
JTP	Jednota tlumočnicků a překladatelů
KST ČR	Komora soudních tlumočnicků České republiky

1. Úvod

K dosažení kvalitního tlumočnického výkonu je dle Knoxové (2006) potřeba řádné tlumočnickovy přípravy před samotným tlumočením. Jedná se o přípravu psychickou, tematickou, terminologickou, logistickou přípravu apod. S tvrzením, že tlumočnickova **příprava** je jedním z klíčových kroků k úspěšnému tlumočnickému převodu souhlasí i Napierová (2016), která řadí přípravu na tlumočení do tlumočnických **copingových strategií**. Definuje je jako techniky či metody, které tlumočníci využívají, aby podali kvalitní a sebevědomý tlumočnický výkon, zároveň co nejplynulejší a omezili výskyt chyb a rušivých momentů v tlumočení na minimum.

Materiály, které se zabývají teorií přípravy na tlumočení, které by mohly být inspirací tlumočnickům k jejich přípravě v praxi, pochází převážně ze zahraničí a jsou ve většině případů postaveny na tlumočení mluvených jazyků (Gile, 2009; Napier, 2016; Nolan, 2005). Množství literatury zabývající se přípravou na tlumočení znakových jazyků je v porovnání s literaturou založenou na tlumočení mluvených jazyků velmi malé. Tlumočníci znakových jazyků se mohou z dostupných pramenů pro potřeby vlastní přípravy inspirovat, je ovšem možné, že praxe přípravy na **tlumočení znakových jazyků** se může v některých ohledech od příprav na tlumočení mezi mluvenými jazyky zcela lišit. V českém prostředí neexistuje publikace či jiný materiál, který by komplexně popisoval teorii přípravy na tlumočení českého znakového jazyka. Existují materiály, které se tématu přípravy dotýkají, ovšem velmi okrajově (Dingová, 2007; Hrdová Kolíbalová, 2010; Pešková, 2005), a je dle mého názoru nutné se této specifické oblasti příprav na tlumočení systematicky věnovat. Studie a výzkumy zabývající se přípravou na simultánní tlumočení českého znakového jazyka mohou být užitečné pro nastavení dalších podmínek pro rozvoj tlumočnicků českého znakového jazyka, a především pro rozvoj v oblasti vzdělávání tlumočnicků.

Bakalářská práce, první ucelená práce svého druhu v českém prostředí, se zabývá specifiky **odborné přípravy na simultánní tlumočení do/z českého znakového jazyka**. Je zaměřena především na strategie a metody přípravy užívané českými tlumočnickými v současné praxi. Shromážděné postupy tlumočnické práce prezentují

s cílem získat reálnou představu o situaci v tlumočení znakového jazyka a využívání konkrétních mechanismů k uskutečnění tlumočnického výkonu. Práce zahrnuje **kvalitativní výzkum** zasazený do prostředí **tlumočení mezi českým jazykem a českým znakovým jazykem**, který je opřen o teoretický základ, jenž zorientuje čtenáře v oblasti odborné přípravy na **simultánní tlumočení** obecně, a poskytne základní informační zázemí.

Při popisu odborných strategií příprav na tlumočení vycházím především z rozdělení a uchopení tématu přípravy **Danielem Gilem** (2009). Gile rozlišuje mezi přípravou z dlouhodobého hlediska a přípravou z **hlediska krátkodobého**. Mezi přípravu krátkodobou řadí přípravu na konkrétní tlumočenou situaci, a to z hlediska **obsahové a terminologické** připravenosti. Aby mohla tato práce poskytnout čtenáři detailní popis konkrétního typu přípravy, který naváže na kvalitativní výzkum, zaměřil jsem svou práci detailně na přípravu z krátkodobého hlediska s důrazem na obsahovou a terminologickou připravenost.

Ústřední téma práce pojednávám v kontextu procesu **simultánního tlumočení** do/ze znakového jazyka, neboť je tento typ tlumočení v kontextu se znakovými jazyky využíván ve většině tlumočnických situacích. Strategie, které tlumočníci při přípravách volí, souvisí s procesem simultánního tlumočení, jejichž využitím se tlumočníci snaží zajistit kvalitní tlumočnický výkon.

Cílem práce je **zmapování** dosud popsané **teorie příprav** na simultánní tlumočení obecně a následné **reflektování** s **reálnou praxí** příprav u **tlumočnicků českého znakového jazyka**, a to na základě výsledků kvalitativního výzkumu. V České republice jsou nastaveny různé způsoby vzdělání tlumočnicků českého znakového jazyka, jejichž absolventi mohou přicházet do praxe s odlišnými teoretickými i praktickými výstupy z hlediska přípravy na tlumočení. Očekávám, že se v praxi aplikované **strategie** a postupy přípravy tlumočnicků **mohou lišit** a jejich škála může být velmi pestrá. Zajímá mě, jaké jsou aktuální praktiky v oblasti příprav tlumočnicků českého znakového jazyka. Možným rizikem sběru dat je skutečnost, že někteří tlumočníci mohou používat své metody pro přípravu tlumočení intuitivně a nemusí být schopni jejich náhledu, popisu a vysvětlení. Jsem si vědom, že tato skutečnost klade

velké nároky na mne, jakožto tazatele výzkumu, se zvoleným jasným cílem a ochotou se různými praktikami vedení výzkumu dobrat cenného materiálu od respondentů. Proto věnuji velkou část přípravě na kvalitativní výzkum, vzdělání se v oblasti vedení kvalitativních výzkumů s cílem maximální úspěšnosti získání odpovědí od respondentů.

Výstupem práce je ucelený **materiál**, který mapuje reálné **aplikované strategie**, metody a postupy při přípravě **tlumočnicků českého znakového jazyka**. Předpokládám, že vzniklý materiál, obsahující nejrůznější postupy a strategie přípravy tlumočnicků na simultánní tlumočení, může být zdrojem dalšího poznání o situaci tlumočení českého znakového jazyka v praxi.

V **závěru** bakalářské práce se pokusím o **shrnutí** získaného souboru strategií pro přípravu tlumočení a srovnám je s přístupy k přípravě uváděné v **odborné literatuře**. V průběhu výzkumu a analýzy dat jsem byl nucen řešit několik problémů, které v této části zmíním a pokusím se navrhnout jejich řešení, které může být inspirací a poučením pro budoucí výzkumníky obdobného tématu zkoumání.

Práce je **první** snahou o zmapování oblasti strategií příprav na simultánní tlumočení českého znakového jazyka, na kterou je nutné navázat dalšími výzkumy. Nicméně výzkum práce může přispět k získání reálného obrazu o situaci v tlumočení českého znakového jazyka.

2. Krátkodobá příprava

Gile (2009) nahlíží na přípravu na tlumočení jako na komplexní činnost, kterou dělí na dlouhodobou přípravu na tlumočení a krátkodobou přípravu na tlumočení. Vzhledem k širokému tematickému rozsahu obou typů příprav a jejich aspektů se práce zaměřuje jen na **krátkodobou přípravu**. Výběr užšího zaměření přípravy na tlumočení jsem zvolil především s cílem co možná **nejdetailnějšího popisu** oblasti krátkodobé přípravy a zároveň možnosti užší specifikace zaměření výzkumu za účelem sběru co nejvíce podrobných a kvalitních výsledků.

Mezi základní aspekty krátkodobé přípravy, které nedílně souvisí s tlumočnickovou přípravou na tlumočení, jsou uváděny například a) shromáždění a nastudování materiálů k zakázce, b) strategie a postupy pro zpracování materiálů, c) terminologická příprava a d) tvorba glosáře (Gile, 2009; Taylor-Bouladon, 2011; Wagener, 2014). Jedná se o strategie příprav obecně popsaných a doporučovaných v odborné literatuře (Knox, 2006; Napier, 2016; Nolan, 2005).

Krátkodobou přípravu, jako nedílnou součást kvalitního tlumočnickova výkonu, stanovuji na základě tvrzení, že komunikace v kontextu tlumočení funguje na základě **porozumění zdrojům** a porozumění **sdělované myšlenky**, a to porozumění nejen **terminologické**, ale i **obsahové**. Aby tlumočnick úspěšně převedl sdělovanou myšlenku do cílového jazyka, je potřeba jí zprvu **rozumět** (Gile, 1993). Podstatu úspěšného převodu sdělení vidí Seleskovitchová (1978) také v analýze a porozumění tlumočeného tématu, což vyžaduje tlumočnickovu **důkladnou přípravu**. Tlumočnick by měl podle autorky zároveň disponovat analytickým myšlením a schopností nabývat nových informací. Je samozřejmé, že tlumočnickova celková znalost tématu nebude ve všech směrech stejná, jako znalost přednášejícího. Nicméně jedním z klíčů k úspěšnému převodu je maximální možná znalost tématu a porozumění mu. Toho tlumočnick může docílit jen důkladnou tlumočnickou přípravou.

Je zcela běžné, že se tlumočnick v praxi setká se zakázkami, kde čelí jemu neznámým tématům a může dojít k prvotnímu neporozumění obsahu, jež má být následně

tlumočený. Jedním z možných způsobů, jak tuto situaci vyřešit, je tlumočnickova důkladná cílená příprava (Gile, 2009).

Proces nabývání nových informací a znalostí skrze přípravu na tlumočení nazývá Gile (2009) **získáváním znalostí** (*knowledge acquisition*). Nově přijaté informace se ukládají a kombinují s již existujícími tzv. **dosavadními znalostmi** (*knowledge base*). A právě u simultánního tlumočení musí k tomuto nabytí potřebných vstupních informací tlumočeného tématu dojít před samotným tlumočnickým výkonem.

Z mého pohledu je proces nabývání nových informací před tlumočenou událostí jedním ze společných prvků spojujících profesi tlumočnicků mluvených a znakových jazyků. Jedná se o činnost, která má v tlumočnickém procesu nezastupitelné místo. Rozsah potřebné přípravy je ovšem individuální, v závislosti na tlumočnickových vstupních znalostech daného tématu. Ta témata, se kterými se tlumočníci setkávají v tlumočení poprvé nebo je jejich aktuální znalost daného tématu nedostačující pro porozumění celého obsahu, vyžadují rozsáhlejší a časově náročnější přípravu. Souhlasím s názorem Varantoly (1980), že tlumočníci svým způsobem nepodmíněně rozvíjejí rozsah svých všeobecných znalostí díky studiu materiálů na tlumočenou událost.

2.1 Příklady dosavadních výzkumů

Výzkumy zabývající se aspektem tlumočnické přípravy byly v odborné sféře uskutečněny v **malém počtu** (Anderson, 1994; Galaz, 2011; Lamberger-Felber, 2003; Stone, 2009). Pro mou práci jsem vybral dva výzkumy, konkrétně výzkumy od Stonea (2009) a Galazové (2011), které zahrnují proces příprav jak mluvených, tak znakových jazyků. Výzkumy se mimo jiné zaměřují na tlumočnickou přípravu a její efekt v tlumočnickém výkonu z hlediska terminologické a obsahové přípravy, což jsou stěžejní témata této práce. Výzkumy dokládají, že tlumočnickova příprava je nedílnou a důležitou součástí tlumočnickova výstupu.

Prvním z příkladných výzkumů, který zahrnuje znakový jazyk jako pracovní jazyk, je analýza Ch. Stonea (2009), který jako tlumočnickou situaci zvolil tlumočení televizních zpráv v UK, konkrétně hlavních BBC zpráv. Výzkum probíhal v **laboratorních podmínkách** pod vedením samotného Ch. Stonea, slyšícího tlumočnicka britského znakového jazyka. Výzkumným vzorkem byli tři neslyšící překladatelé, kteří tlumočili z psané angličtiny do britského znakového jazyka a dva slyšící tlumočníci, kteří tlumočili z angličtiny do britského znakového jazyka. Autor porovnával jejich projev v tlumočených televizních zprávách, a to za těchto **podmínek**: a) tlumočnickům **nebyly** před samotným tlumočením **poskytnuty** přípravné **materiály**, b) tlumočníci měli **možnost** se **před tlumočením připravit** z poskytnutých materiálů, kterými byl obsah tlumočených zpráv. Hodnotitelem výzkumu byl jak sám autor, tak pět neslyšících tlumočnicků s lingvistickými znalostmi znakových jazyků a s více než deseti letou tlumočnickou praxí. Jejich cílem bylo zhodnocení výsledného projevu tlumočnicků/překladatelů ve znakovém jazyce v závislosti na předchozí přípravě. Ve výsledku se ukázalo, že v porovnání s tlumočnickými výkony, na které se měli tlumočníci možnost připravit, obsahovaly projevy tlumočnicků/překladatelů bez přípravy například více **hezitačních pauz**, časté trhavé pohyby hlavy a očí, indikující nervozitu, **výskyt faktických chyb**. Závěrem by se dalo usoudit, že důkladná příprava na tlumočení může **snížit riziko výskytu** výše zmíněných nežádoucích jevů.

Druhým vybraným výzkumem je práce S. D. Galazové (2011), která zkoumala, jakou roli hraje při tlumočnickově výstupu při **simultánním tlumočení** předchozí **příprava**. Experiment probíhal v **laboratorních podmínkách**. Práce zkoumala dva hlavní jevy: a) jaký efekt má předchozí **příprava** na **tlumočení** na převod **obtížných částí** zdrojového projevu řečníka, b) **liší-li** se role předchozí přípravy před tlumočením v kontextu s tlumočnickými s delší tlumočnickou praxí a tlumočnickými s kratší tlumočnickou praxí. Účastníky výzkumu bylo 16 studentů tlumočnické specializace s dokončeným druhým ročníkem vysoké školy se zaměřením na pracovní jazyky angličtina – španělština a sedm profesionálních tlumočnicků s praxí v rozmezí od čtyř do dvaceti let. Účastníci výzkumu předvedli dvojce simultánní tlumočení z anglického jazyka do španělského jazyka. První tlumočení s poskytnutými přípravami, druhé tlumočení bez poskytnutých příprav. Poskytnuté materiály k přípravě byly ve formě písemného

shrnutí tématu o rozsahu 250 slov, základní informace o přednášejícím, devět stran PowerPoint prezentace s obsahem příslušného příspěvku, anglicko-španělský glosář s třiceti odbornými termíny, relevantními k tématu a s vysvětlujícími poznámkami. Obsahem obou tlumočení byly nahrané školní přednášky, každá s jiným tématem, ovšem stejnou úrovní náročnosti. Oba příspěvky byly v rozmezí 1100 – 1300 slov. Stejná úroveň náročnosti daných textů byla zjištěna za pomoci dotazníků, kde neangažovaní studenti výzkumu hodnotili texty z hlediska náročnosti porozumění. Vybrány byly ty přednášky, které byly vyhodnoceny jako stejně náročné. Hodnotitelé obtížnosti daných přednášek také určili, které segmenty a části textu považují za nejnáročnější. Tyto segmenty byly rozděleny do několika skupin, například: a) **terminologie**, b) **čísla**, c) **jména**, d) **akronymy**. Na dané segmenty se následně hledělo ve vyhodnocování tlumočených projevů z hlediska jejich chybovosti. Výsledky výzkumu byly vyhodnocovány samotným výzkumníkem, a to pomocí speciálního programu Praat, který slouží k analyzování hlasových parametrů tlumočeného přednesu, jako například hezitační pauzy, rychlost přednesu apod. Po shrnutí výsledků se autorka výzkumu dobírá k několika závěrům: Při tlumočení, kterému předchází dostatečná **příprava**, se vyskytuje **méně** faktických **chyb**, naopak při tlumočení **bez přípravy** jsou **časté chyby** v tlumočení jmen, čísel, doprovázené dlouhými hezitačními pauzami. V tlumočených výkonech s přípravou zaznamenala autorka výzkumu více plynulý a rytmicky stálý tlumočnickův přednes, oproti tlumočení bez přípravy, které vykazovalo znaky tlumočnickovy nejistoty (podrobněji o výsledcích výzkumu s. 183-185).

Z mého pohledu je zajímavý výsledek, kdy autorka porovnává nepřipravené tlumočnické výstupy studentů tlumočení a profesionálních tlumočnicků, kdy je v projevech profesionálních tlumočnicků například výskyt faktických chyb a nejistota projevu daleko menší než u méně zkušených kolegů tlumočnicků. Na základě mé dosavadní tlumočnické praxe mohu konstatovat, že **mimojazykové znalosti zvyšují** tlumočnickovy **kompetence** a zároveň zvyšují **kvalitu** tlumočeného výstupu. Dalo by se konstatovat, že tlumočníci s dlouholetou praxí budou mít více mimojazykových znalostí a zkušeností než tlumočníci s kratší tlumočnickou praxí. Výsledky výzkumu dokládají fakt, že řádná příprava na tlumočení dopomáhá ke kvalitnějšímu

tlumočnickému výkonu a může být prevencí špatného převodu náročných segmentů řečnickova projevu, například čísel a jmen.

2.2 Ad hoc knowledge acquisition

S termínem krátkodobé přípravy pracuje Gile (2009), který tento fenomén definuje jako **účelové získávání znalostí** (*ad hoc knowledge acquisition*). Jedná se o získávání znalostí spojených s konkrétní tlumočnickou zakázkou, kde se proces nabývání informací liší od tlumočnickova obecného nabývání znalostí z osobního a profesního života ("...*acquisition of information for a specific Translation task (as opposed to general ongoing knowledge acquisition during one's personal and professional life)*...") (Gile 2009, s. 129). Tento proces se dělí do tří podskupin, které zahrnují tlumočnické aktivity v různých stádiích přípravy. Jsou jimi **příprava s předstihem** (*advance preparation*), **příprava těsně před tlumočením** (*last-minute preparation*) a získávání znalostí **během konference** (*in-conference knowledge acquisition*). Jeho rozdělení a popis ad hoc knowledge acquisition bude základem této kapitoly, o který se budu nadále opírat.

Advance preparation je tlumočnickova **příprava** na základě **materiálů** obdržených od pořadatelů zakázky nebo samotných přednášejících. Takovými materiály jsou například **seznam účastníků konference**, **program** a časový **harmonogram** konference, obecné informace o konferenci samotné, jejich cílů a jiné základní informace. Nejdůležitějšími jsou ovšem materiály vztahující se přímo k tlumočenému obsahu, jimiž mohou být prezentované **texty** při tlumočení, které budou čteny nebo promítány, **abstrakt** k tlumočenému **obsahu**, **poznámky** přednášejícího a jiné. V ideálním případě jsou materiály poskytnuty v obou pracovních jazycích. I přes nepostradatelnost a důležitost těchto dokumentů se mohou tlumočníci setkávat s jejich nedostatky, materiály mohou být velice strohé, v horších případech minimální nebo dokonce žádné. V takovýchto případech jsou tlumočníci odkázáni na jiné zdroje, které si musí sami zajistit. Často se jedná o vyhledávání relevantních informací pomocí

internetových zdrojů (Gile, 2009). Z mého pohledu může být strategie dohledávání zdrojů tlumočnickem v některých aspektech **riziková**. Pokud si tlumočnick relevantnost dohledaných materiálů dostatečně neověří u přednášejícího nebo jiného odborníka na dané téma, může dojít například k zafixování mystifikujících informací. Nejsou-li tlumočnickovi poskytnuty dostačující materiály, nemůže se na zakázku důkladně připravit například v oblasti užití terminologie, jelikož nemá jasnou představu, jaké konkrétní termíny bude mluví používat (jak s nimi bude autor pracovat), která oblast terminologie je pro obsah přednášky esenciální a podobně. Rizikem může být i příprava obsahová v souvislosti s věnovaným časem na přípravu, kdy tlumočnick bez konzultace s přednášejícím nemusí odhadnout jeho cíle přednášky, tedy kterým částem obsahu se bude věnovat více, a tím může strávit čas přípravy nad obsahem, který může být ve výsledku prezentován v minimálním rozsahu, nebo vůbec. Tlumočnick se také může uchýlit k základnímu nehloubkovému prostudování co nejvíce oblastí daného tématu a tím hrozí riziko malé nebo jen minimální připravenosti z hlediska obsahu tématu, kterému se ve skutečnosti bude mluví věnovat. Jsou-li součástí tlumočeného příspěvku například **citované, čtené** pasáže, ke kterým nemá tlumočnick předchozí přístup, může dojít ke zhoršení kvality tlumočeného výstupu z předchozí neznalosti dané tlumočené části. U **tlumočení** ucelených **čtených textů** je zapotřebí **detailní příprava** překladu, jelikož text může mít konkrétní sled a strukturu, která může být pro posluchače důležitá, tudíž by se měla objevit i při samotném prezentovaném převodu. Bez předchozí přípravy je na základě mé dosavadní zkušenosti velice náročné tlumočit čtený text a dodržet přitom všechny náležitosti a v co největší míře zachovat původní strukturu výchozího textu. Tlumočnick se většinou v takové situaci uchýlí k volnému překladu, který je často doprovázen stresem, způsobeným povahou dané části příspěvku. Gile (2002) dokládá, že jedním z nejcennějších materiálů, poskytnutých od přednášejícího nebo organizátorů tlumočené události, je **jmenný seznam účastníků, odborníků, přednášejících, organizátorů** a podobně, což považuje za informace tlumočnickem samotným těžko dohledatelné, nejsou-li mu předem poskytnuty. Přitom takové informace mají hojný výskyt během příspěvku a celé tlumočené události, jelikož je na ně často odkazováno a tlumočnickova znalost

těchto jmen a termínů mu zcela jistě průběh tlumočení usnadní a pozitivně **ovlivní** výslednou **kvalitu** tlumočeného výkonu.

V prostředí tlumočení znakových jazyků je dle mého názoru velmi vzácné, spíše až nepraktikované, aby tlumočnick obdržel podkladové materiály v obou pracovních jazycích, zejména pokud je tlumočená událost organizována třetí stranou neznalou problematiky neslyšících. Očekávání poskytnutí informací o tlumočené události a jiných potřebných materiálů v českém i českém znakovém jazyce, je v realitě téměř nenaplnitelné. Pokud je ovšem přednášejícím nebo organizátorem tlumočené události neslyšící osoba nebo osoba kompetentní v oblasti problematiky osob se sluchovým postižením, je na základě mé praxe velmi pravděpodobné, že tlumočnick po dobře formulované žádosti obdrží od neslyšícího přednášejícího materiály jak ve formě videokomentáře ve znakovém jazyce, tak ve formě psaného textu v českém jazyce, což mohou být například poznámky o průběhu a obsahu přednášky nebo prezentace obsahující relevantní informace k tlumočenému obsahu. To rovněž významným dílem přispěje ke kvalitnímu tlumočnickému výkonu.

Gile (2009) upozorňuje na důležitost možnosti **osobního kontaktu** tlumočnicka s **pořadatelem** a **přednášejícími** s několikadenním/týdenním předstihem před tlumočenou událostí. Tlumočnick se zde může dozvědět organizační informace, relevantní pro jeho výstup, zároveň má možnost osobně kontaktovat mluvčí například za účelem terminologické přípravy, objasnění termínů a obsahových nejasností, vyvstalých z předchozí přípravy z poskytnutých materiálů nebo vlastních zdrojů.

Gile (2009) poukazuje na dva zajímavé přístupy k procesu zpracování přípravných materiálů. K jejich objasnění je zapotřebí vymezení Gilea (1993) dělení tlumočnickových znalostí, které potřebuje k úspěšnému obsahovému a terminologickému porozumění tlumočeného tématu. Jsou jimi **znalost jazyka** (*knowledge of the language*), tedy tlumočnickova znalost pracovních jazyků, do/ze kterých tlumočí a **mimojazykové znalosti** (*extralinguistic knowledge*), do kterých spadají tlumočnickovy znalosti obsahové, obecněji znalosti o světě a věci kolem nás.

První z přístupů ke zpracování materiálů znázorněném na příkladu tlumočené konference s technicky/vědeckým zaměřením, na kterém se shoduje mnoho

konferenčních tlumočnicků, následuje postup, kdy se tlumočnick zprvu zaměřuje na *extralinguistic knowledge*. Začíná čtením odborných publikací a článků, které souvisí s tlumočeným tématem, následně je konfrontuje a porovnává s fakty v encyklopediích. Druhým krokem je čtení odborných článků zaměřených na tlumočený obsah. Až po absolvování těchto kroků se tlumočnick přesune ke studiu samotných poskytnutých materiálů řečníkem (Gile, 2009).

Tlumočnicki, kteří preferují druhý způsob přístupu zpracování materiálů, doporučují začít s oblastí terminologie, konkrétněji s termíny, které s největší pravděpodobností vyvstanou při tlumočení. Je ovšem zajímavé, že při srovnání teoretických základů tlumočení, které zastávají teoretici a učitelé, a které jsou vyučovány na školách pro tlumočnicki, tíhne v praxi více tlumočnicků k druhému z přístupů zpracování příprav. Gile zmiňuje, že na základě jeho pozorování v praxi se dokonce i zastánci prvního přístupu zpracování, tedy zaměřování se na obsahovou stránku tlumočeného tématu a postupného detailního prohlubování znalosti tématu, v praxi uchylují zprvu k přípravě terminologické (Gile, 2009).

Dle mého názoru záleží hlavně na povaze tlumočené události, cíli a cílové skupině, které je tlumočená událost určena. Je-li tlumočena například konference s technickým zaměřením, kde se hojně vyskytuje odborná terminologie a cílem přednášejícího je při svém projevu dané termíny sdělit a předat posluchačům, měl by být tlumočnickův cíl stejný. Z toho může vyplývat způsob přípravy, kdy je převážná část přípravy věnována terminologii. Věnuje-li tlumočnick větší pozornost a čas terminologické přípravě, nezáleže na tématu a míře odbornosti tlumočené události, může se jednat o skutečnost, že tlumočnick více spoléhá na své mimojazykové znalosti, tedy *knowledge base*, jak uvádí Gile (2009). Díky mimojazykovým znalostem může tlumočnick během tlumočení lépe pochopit a dávat do souvislostí tlumočený obsah. Naopak potřebuje získat větší jistotu v termínech daného tématu, pro které nemusí znát adekvátní překlad do cílového jazyka. Po nastudování terminologie může tlumočnick docílit logického propojení a nalezení vztahů termínů a obsahu, což mu umožní se do jisté míry seznámit i s tlumočeným obsahem, a to pouze na základě studia příslušné terminologie.

Na základě vlastní dosavadní zkušenosti mohu říci, že při tlumočení do/ze znakového jazyka převažuje téměř vždy příprava obsahová a to z několika důvodů. Terminologie ve znakových jazycích nemusí být vždy jednotná. Použije-li tlumočnick například jeden odborný znak z určitého zdroje, neznamena to, že bude daný znak automaticky srozumitelný všem klientům, uživatelům českého znakového jazyka. Daleko efektivnější je porozumění tlumočenému obsahu a jeho souvislostem, aby byl tlumočnick schopen danou skutečnost vyjádřit „vlastními slovy“, například pomocí popisu, což je prvek vizuálně pohybovému jazyku vlastní a v jeho produkci se hojně vyskytuje.

Last-minute preparation pojednává o přípravách probíhajících časově **těsně před začátkem** tlumočené **události**. Tlumočnickova potřeba projednávat nejasnosti a detaily těsně před výstupem může pramenit například z nedostatku poskytnutých materiálů k přípravě předem. Může to být z důvodu řečnickovy nepřipravenosti vlastních materiálů, které tvoří na poslední chvíli, tudíž nemohly být včas doručeny tlumočnickovi. V praxi se také může stát, že přednášející není vůbec obeznámen s tlumočnickovou potřebou připravit se z materiálů, v jiných případech mohou mít autoři tlumočených příspěvků problém se sdílením vlastních materiálů z důvodu autorských práv nebo například citlivých informací v podkladech. Někteří přednášející naopak poskytují své podklady k přednášce, v poslední době především PowerPoint prezentace, až v den konání tlumočené události, těsně před jejím začátkem. Ve všech těchto případech by měl mít tlumočnick **možnost osobní konzultace** se samotnými přednášejícími. Vzájemná **příprava** těsně před tlumočnickým výkonem probíhá i **mezi tlumočnickými** samotnými, kteří mohou diskutovat o pochopení obsahu tématu a terminologické přípravě. Mohou sdílet své glosáře s relevantní terminologií, které mohou obohatit a doplnit o informace od ostatních tlumočnicků těsně před jejich výstupem (Gile, 2009).

In-conference knowledge acquisition je proces nabývání relevantních informací k tlumočenému tématu **v průběhu** tlumočené **události**. Jedná se například

o **dokumenty k přednášce**, které jsou během řečnickova výstupu rozdány publiku a také tlumočnickovi, na které se přednášející odkazuje, ale které nebyly k dispozici předem. Tlumočí-li se v týmu, pasivní tlumočnick nabývá informací během **pozorování** řečnickova výstupu a tím se připravuje na svůj tlumočnický výstup. Při přestávkách mezi tlumočenými příspěvky se doporučuje **aktivně poslouchat/pozorovat komunikaci** mezi účastníky tlumočené události, kteří často probírají témata relevantní k tlumočenému příspěvku. Tlumočnick zde může například zachytit terminologii vztahující se k tlumočenému tématu v jiném jazyce, než je příspěvek přednášen, kterou může později zúročit například při debatě mezi přednášejícím a publikem, kde se zpravidla tlumočí do všech cílových jazyků. Dalším možným způsobem je pozorné poslouchání/pozorování kolegy tlumočnicka, který aktivně tlumočí, od kterého může tlumočnick získat například vhodné terminologické obraty k tématu (Gile, 2009).

Shrnutí

Krátkodobou přípravu na tlumočení můžeme rozdělit z hlediska doby přípravy na tlumočení: a) **přípravu s předstihem**, b) **přípravu těsně před tlumočením** a c) **získávání znalostí během konference**. Příprava podle současných tlumočnicků může probíhat buď s materiály od přednášejícího, které poskytnou tlumočnickovi lepší a detailnější představu o tlumočeném příspěvku, nebo bez poskytnutých materiálů. U příprav **bez poskytnutých materiálů** je při dohledávání informací důležité dbát na relevantnost a správnost studovaného obsahu a snažit se zamezit riziku zafixování si mystifikujících informací například konzultací s přednášejícím těsně před tlumočnickým výstupem. Tlumočnick by měl mít na paměti, že součástí tlumočeného příspěvku mohou být také specifické výstupy, jako například **překlad čteného textu**, u kterých by si měl vyžádat potřebné dokumenty za účelem **detailní přípravy**, která je zde namístě. Příprava probíhá nejen před tlumočnickým výstupem, ale také během něho, kdy tlumočnick aktivně pozoruje dění tlumočené události, čerpá relevantní terminologii od kolegů tlumočnicků či účastníků akce.

3. Způsoby přípravy na tlumočení dle Daniela Gilea

Aby se tlumočnický mohl co nejlépe připravit na svůj výstup, je pro něj zásadní **příprava** na tlumočení na základě práce s předem získanými **materiály**. Nolan (2005) uvádí, že takové materiály mohou být poskytnuty přímo od organizátorů nebo řečníků tlumočené události, nebo obstarány tlumočnickými samotnými z externích zdrojů. K tomu Gile (2009) uvádí, že externí zdroje se dají dohledat například na internetových stránkách.

Důraz na přípravné materiály je kladen i v opoře o Mezinárodní asociaci konferenčních tlumočnicků (dále jen AIIC), která v roce 2012 vydala dokument *The General Conditions of Work*, zmiňující informace o tlumočnických podmínkách na pracovišti a informace spojené s přípravou na tlumočení. Aby se mohl tlumočnický plně terminologicky a obsahově připravit, musí mu organizátor tlumočené události poslat kompletní dokumenty vztahující se k tlumočenému příspěvku a události samotné. Kompletními dokumenty se zde rozumí například **program akce**, **program jednání**, **harmonogram**, **poznámky** související s tlumočenou událostí apod. Dokumenty by měly být tlumočnickovi poskytnuty co nejdříve, konkrétněji ne později, než 15 dní před uskutečněním akce. Je-li součástí tlumočené události **příspěvek**, který je **čtený** z listu ve formě souvislého textu, musí organizátor akce dohlédnout na to, aby tlumočnický tento text **obdržel** ve **stejném znění**. Vystávající otázkou je, do jaké míry organizátoři tlumočených událostí tato doporučení dodržují a v reálných situacích naplňují. Zároveň je otázkou, zdali se situace zodpovědnosti organizátorů a míry naplňování těchto doporučení liší v zahraničním a českém prostředí v oblasti tlumočení znakových jazyků. Tuto problematiku reflektuje například Mikkelsen (2009), který nahlíží na doporučení obsažené v dokumentu od AIIC jako na velice důležité. Dodává však, že se v praxi obsah tohoto dokumentu ne vždy setkává s očekáváním tlumočnicků. Nicméně je poskytování přípravných materiálů ve většině případů akceptováno a bráno v potaz ze strany pořadatelů. Organizátoři tlumočených událostí, kteří dbají na kvalitu a prestiž tlumočení, tento standard spolupráce s tlumočnickými dodržují a potřebné materiály poskytují.

Etické kodexy tlumočnicků, viz například tlumočnický kodex České komory tlumočnicků znakového jazyka¹ (dále jen ČKTZJ), shodně konstatují, že tlumočnick je **povinen připravit** se řádně a včas na přijatou tlumočnickou zakázku. Jedná se tedy o neopominutelnou tlumočnickovu povinnost, a to i v situaci, kdy jsou poskytnuté materiály k zakázce minimální.

Gile (2009) ve své publikaci navrhuje, z jakých zdrojů se za takové situace připravit, čeho se vyvarovat a co neopomenout. Vymezuje tyto kroky: a) prvotní a definitivní zdroj, b) knižní zdroje, c) terminologická příprava, d) elektronické zdroje, e) odborník jako zdroj, f) kolegové tlumočníci jako zdroj a g) glosáře. Ačkoli jsou postupy psané z větší části pro potřeby překladatelů, myslím si, že jsou adekvátně aplikovatelné a cenné i pro přípravu tlumočnicků. Usuzuji tak z toho důvodu, že dle Popoviče (1975) je překlad i tlumočení procesem převodu sdělení mezi dvěma jazyky, konkrétněji mezi jazykem výchozím a jazykem cílovým. Jedná se tedy o základní spojující prvek těchto profesí.

3.1 Prvotní a definitivní zdroj

Za předpokladu, že tlumočnick obdrží v rámci příprav text vztahující se k tlumočenému obsahu, který je pouze ve zdrojovém jazyce, může být tento text nazýván prvotním zdrojem. Při studování obsahu může dojít k terminologickým i obsahovým nepochopením nebo nejasnostem. V takové situaci má tlumočnick možnost dohledat potřebné termíny v dostupných slovnících. Pro úplnou obsahovou a terminologickou jistotu tlumočnicka by měl ovšem být prvotní zdroj konfrontován se zdrojem stejného či podobného obsahu, nyní ovšem v jazyce cílovém. Otázkou ovšem je, zdali je takový zdroj tlumočnickovi vždy dostupný (Gile, 2009).

¹ <http://www.cktjz.com/o-komore/eticky-kodex/>

3.2 Knižní zdroje

Cennými zdroji pro obsahové i terminologické potřeby jsou publikace, a to jak tištěné, tak v elektronické podobě. Je-li cenným zdrojem informací pro tlumočníka kniha tištěná, dostupná v odborné knihovně, doporučuje Gile vybírat z praktického hlediska takové knihovny, které umožňují vypůjčení knihy na delší dobu a ne pouze prezenčně. Publikace může být cenný zdroj informací při pozdějším dohledávání nejasností a souvislostí v rámci přípravy. Zároveň je doporučeno vybírat **knihy s přehlednými obsahy a rejstříky** pro rychlejší a efektivnější dohledávání relevantních informací. Pokud si tlumočnick vede pomocný **glosář** z terminologie vyskytující se v knize, je dobré vést si termíny v glosáři v **abecedním pořádku** a zaznamenávat k nim **strany knihy** tak, aby byly přehledně uspořádané při případném návratu ke zdrojové publikaci (Gile, 2009).

Připravuje-li se z knižních zdrojů tlumočnick znakového jazyka, jehož cílovým jazykem je v dané zakázce znakový jazyk, je dle mého názoru užitečné vybírat literaturu takovou, ve které je tlumočené téma znázorněné nejen textem, ale také **vizuálně**. Jedná-li se například o popis chodu nějakého stroje, principy fungování mechaniky a podobně, záleží na tlumočeném tématu, je pro tlumočnick důležité mít možnost nahlédnutí na danou věc formou **obrázku**, znázorněné **animace** nebo textu s průvodními **ilustracemi**. Můj názor vychází z toho, že překlady takovýchto jevů do znakového jazyka se skládají z velké části z popisu, jak daná věc v realitě vypadá a jak funguje. Pro tlumočnicka je tedy dobré mít konkrétní vizuální představu, kterou je schopen lépe převést do vizuálně pohybového jazyka. Tvoří-li si tlumočnick glosář, je dobré všechny více zmíněné zdroje zaznamenávat například pomocí internetového odkazu na video či animaci nebo zaznamenat stranu knihy s příslušnou ilustrací.

3.3 Terminologická příprava

Fakt, že tlumočnick by se měl na svůj výkon připravit jak z hlediska obsahu tlumočeného příspěvku, tak z hlediska terminologického, je teorií i praxí potvrzen.

Je ovšem nutné přijmout tento fakt i z pohledu reálné praxe, kdy tlumočnická zakázka povahy odborné s rozsáhlou například technickou, medicínskou nebo jinou terminologií, uchylují se tlumočníci často v praxi převážně k přípravě **terminologické** a daleko menší část je věnována přípravě obsahové. Ovšem pro kvalitní převod informací je **nezbytné** znát alespoň **základní obsahové informace** tématu a vztahy mezi nimi (Gile, 2002).

Pro porozumění terminologii tlumočeného tématu využívají tlumočníci různých taktik a pomůcek. Patří k nim například **vypisování** tlumočnickem **neznámé terminologie** z poskytnutých nebo dohledaných materiálů, a následné **vyhledávání** jejich **synonym** za použití internetových či knižních zdrojů. Tlumočnick tak může poměrně rychle dojít k porozumění termínu za pomoci objasnění jiným termínem stejného významu, který je mu známý. Podobným způsobem funguje dohledávání antonym, hyperonym, akronym apod. daného termínu, které mohou napomoci k jeho pochopení (Rodriguez, Schnell, 2009).

Slovník je v terminologické přípravě běžným nástrojem a hojně užívaným mezi tlumočnickými při přípravách na zakázku. Využívá-li tlumočnick pro své potřeby slovníku překladového pro termíny, které v cílovém jazyce nezná, neměl by první nález překladu považovat za definitivní zdroj přípravy. Pokud možno by měly být termíny, u kterých tlumočnick nezná ekvivalent v cílovém jazyce, konfrontovány například s **rodilým mluvčím** cílového jazyka a to bezprostředně před jejich použitím v samotném tlumočení. Jedná se převážně o terminologii odbornou, nerozšířenou mezi uživateli cílového jazyka tlumočení. Zároveň by měl každý překlad za použití **překladového slovníku** být porovnán s daným termínem ve **slovníku výkladovém**, z důvodu větší jistoty v adekvátnost překladu (Gile, 2009).

Tlumočníci českého znakového jazyka mají dle mého názoru v současné době poměrně bohaté možnosti přípravy z překladových i výkladových slovníků českého znakového jazyka. Slovníky jsou všeobecné, čím dál více vznikají také slovníky terminologicky zaměřené na určité oblasti. Aktualizovaný přehled online dostupných slovníků českého znakového jazyka nalezneme například na webových stránkách spravovaných

ČKTZJ². Na zmíněných stránkách funguje služba skrze e-mailovou komunikaci, kde veřejnost může poskytnout odkaz na například nově vzniklý slovník českého znakového jazyka, který je posléze ČKTZJ na web zveřejněn. Je tedy možnost, že se dostane do podvědomí více tlumočnicků a zařadí se tak mezi zdroje jejich přípravy.

Jiným způsobem, jak se tlumočníci mohou dostat k potřebné terminologii, je například **elicitace terminologie** z dostupných autentických **textů rodilých mluvčích** (v českém jazyce i v českém znakovém jazyce). Tento způsob může být velmi užitečným zdrojem přípravy.

Mimo online dostupné slovníky jsou bohatým zdrojem terminologické zásoby při přípravě například CD a DVD slovníky, které vznikly pod záštitou Ústavu jazyků a komunikace neslyšících, případně jiných institucí. Slovníky jsou terminologicky zaměřené na různé specifické oblasti tlumočení, které mohou být pro tlumočnicka také cenným materiálem. Při získávání potřebné terminologie od jednoho rodilého mluvčího, bez kontroly relevantnosti u jiných rodilých mluvčích, by měl tlumočnick myslet na možná rizika. Rizikem může být například převzetí idiolektu, který je používán jedním konkrétním neslyšícím a nemusí být vhodné ho obecně aplikovat při tlumočení. Je tedy nutné ověřit získané termíny alespoň u dalších dvou relevantních mluvčích.

3.4 Elektronické zdroje

V současnosti jsou elektronické zdroje přípravy nejčastěji využívány, a to hlavně z důvodu jejich dostupnosti, rychlého získání a kvantitě. Pomocí **webu**³ naleznou tlumočníci v internetových zdrojích dokumenty obecného rázu, ale i vysoce specializované a tematicky úzce a detailně zaměřené. V kontextu porozumění například idiomů a rčení ve zdrojovém i cílovém jazyce, je internet efektivnějším zdrojem než například tištěné slovníky. Na webu nalezneme hledané idiomy a slovní

² <http://www.cktjz.com/co-vas-zajima/slovníky/>

³ Způsoby vyhledávání na webu, doporučené prohlížeče a nástroje v Dawrant (2000) a Rütten (2007).

spojení hned v několika kontextech i s vysvětlením jejich použití. Elektronické zdroje jsou proto často první volbou tlumočnicků při jejich přípravě. Uživatelé webových zdrojů by ovšem měli mít na paměti, že obsahy dostupných dokumentů **mohou obsahovat mystifikující informace** z důvodu volného přidávání dokumentů všemi uživateli webu (např. webový portál Wikipedie). Zdrojové dokumenty mohou být také často oproti knižním zdrojům anonymní, bez dohledatelných autorů, odborníků na dané téma. Autoři zdrojových dokumentů jsou ovšem často dohledatelní například přes nahlédnutí do detailů vložení příspěvku nebo hlubšího prozkoumání webové adresy. I přes tato úskalí nabízejí elektronické zdroje **širokou škálu materiálů**, ze kterých může tlumočnick čerpat. Je ovšem dobré nepovažovat všechny elektronické zdroje za zdroje definitivní, a o jejich faktické správnosti se utvrdit i v jiných zdrojích (Gile, 2009).

3.5 Odborník jako zdroj

Gile (2009) považuje lidský zdroj informací za jeden z nejvýhodnějších. Odborník je schopen podat relevantní informace k tématu s patřičným vysvětlením, odpovědi jsou rychlé, bez hledání, věcné a konkrétní. Hledá-li tlumočnick odpovědi na terminologické otázky, může zde jako prvotní zdroj posloužit přednášející, a jako definitivní zdroj rodilý mluvčí cílového jazyka. Pro tlumočnicka je ideální a nejsnazší situace, pokud je dotazovaným odborníkem práce rodilý mluvčí cílového jazyka. Možným problémem lidského zdroje je časová dostupnost odborníků a tlumočnickova schopnost odborníky kontaktovat. I přes ochotu odborníků předat své zkušenosti a odborné znalosti tlumočnickům může být jejich čas velice limitovaný.

3.6 Kolegové tlumočníci jako zdroj

V mnoha případech jsou tlumočnické zakázky konferencí rozděleny mezi více tlumočnicků. Vzniká tak **tlumočnický tým**, ve kterém by tlumočníci měli být **aktivní**.

Sdílení informací z prostudovaných **materiálů** tak může být pro všechny přínosné. Sdílení terminologické přípravy mezi tlumočníky v týmu je také důležitým aspektem přípravy, a to především z hlediska **terminologického sjednocení** pojmů a jejich použití. Probíhá-li tlumočení pouze v jedné osobě, navrhuje Gile (2009) využití internetových **tlumočnických fór**, existují-li nějaké k danému cílovému jazyku, kde je možné kontaktovat **kolegy tlumočníky**. V takovémto případě je namísto otázka důvěryhodnosti poskytnutých informací, pokud nejsou tlumočníci sami experti na dané téma (Gile, 2009).

Setton a Dawrant (2016) vyzdvihují fakt, že **tlumočení v týmu** není výkon jednotlivce, ale **výkon všech** tlumočnicků jako celku. A z tohoto důvodu je **sdílená příprava** mezi tlumočníky **klíčová** k dosažení **kvalitního** tlumočnického **výstupu**.

AIIC (2012) zmiňuje ve svém dokumentu *The General Conditions of Work*, že tlumočníci objednaní na akci si práci v týmu rozdělují dle vlastního rozhodnutí a je na jejich nejlepšího uvážení, jak bude logistika tlumočení v průběhu události probíhat. Po vzoru AIIC se dá tedy odvodit, že i distribuce práce na přípravě a jejím zpracování je čistě na tlumočnickém týmu a jeho členech.

Shrnutí

Při přípravě na tlumočení může tlumočnický pracovník pracovat s různými podkladovými materiály, jako jsou **prezentace, internetové stránky, tištěné publikace, online publikace, poznámky** přednášejícího k obsahu a průběhu tlumočeného příspěvku, seznam terminologie, **harmonogram** tlumočené události, **seznam účastníků** a přednášejících, **videa, fotografie**. Nastudování materiálů hraje důležitou roli v pochopení tlumočeného obsahu, získání potřebné terminologie a přípravě formy tlumočení, jistotě adekvátnosti překladu a kvalitě tlumočeného výstupu. Při přípravě využívá tlumočnický pracovník různých zdrojů, mohou jimi být: **knižní zdroje, internetové zdroje**, slovníky, CD/DVD publikace, videa, ilustrace, **rodilí mluvčí** pracovních jazyků, **odborníci** na tlumočené téma, **kolegové** tlumočníci.

4. Glosáře

Dle Akademického slovníku cizích slov, internetového slovníku cizích slov ABZ a online slovníku cizích slov je **glosář** v obecném pojetí uspořádaný seznam termínů, který představuje jistý druh slovníku ve své podobě. Mohou v něm být zaneseny například termíny, které nejsou jednoznačné a potřebují cizojazyčný překlad nebo vysvětlení.

Takovýto **systematizovaný** terminologický sborník je cennou pomůckou při tlumočnickově přípravě. Tlumočnick by si měl při své přípravě zapisovat termíny, které jsou například náročné na překlad, pro konkrétního tlumočnicka těžko zapamatovatelné nebo neznámé, a to ze všech prostudovaných materiálů přípravy. Glosář může být veden v jednom i **obou** pracovních **jazycích**.

AIIC (1999) doporučuje několik kroků pro tvorbu a využití tlumočnického glosáře:

Glosář by měl obsahovat jak tlumočnickem neznámé jednotlivé termíny a jejich příslušné překlady, tak pro lepší přehlednost také **rozdělení** všech termínů do **konkrétních témat**. Termíny by také měly být opatřeny stručnými **vysvětlivkami**, aby se tlumočnick při zpětné kontrole nebo opakování v rámci přípravy snáze orientoval. Pokud si například tlumočnick vytváří rozsáhlý glosář z několika tlumočnických zakázek s různými tématy, je dobré glosář opatřit **rejstříkem** s přehlednými tematickými rozděleními. Zpětné použití tak bude uživatelsky příjemnější a efektivnější. Zároveň je vhodné dobře poznačit, ke kterým tématům jsou dané termíny relevantní a u kterých je v zásadě nelze použít, aby nedošlo ke špatnému překladu.

Součástí glosáře by, kromě samotných graficky zapsaných termínů, mělo být i fonetické **zapsání výslovnosti**, především u cizojazyčné terminologie, aby tlumočnick věděl, jak se daný termín správně vyslovuje. Bez ohledu na to, zda je glosář veden v elektronické nebo papírové podobě, měl by být vždy **systematizovaný** a **přehledný**. Tedy terminologie **abecedně** řazená, rozdělená do příslušných témat, zapisována čitelně a jiné (AIIC, 1999). Taylor-Bouladon (2011) dodává, že ve vhodných případech

by měly být k termínu připsány fráze, které se v daném kontextu s konkrétním termínem často pojí. Pomohou tak tlumočnickovi k jejich snazšímu zapamatování a pochopení kontextu užití.

Existuje mnoho programů a způsobů, jakými si tlumočníci mohou své glosáře vytvářet. Je ovšem důležité, aby glosáře byly co nejvíce efektivní a sloužily tlumočnickům, nikoli naopak. Proto se vytvářejí nové počítačové programy, které tlumočnickům usnadňují tvorbu glosářů. Fons i Flemingová (2009) však navrhuje pro tvorbu glosářů například běžně dostupný program Excel, který je přehledný a disponuje spoustou funkcí pro tvorbu systematizovaných heslářů, slovníků a glosářů.

Glosář může být využit pro přípravu před samotnou tlumočenou událostí, těsně před tlumočnickým výstupem za účelem konzultace, dále může být konzultován během akce, vyvstanou-li nejasnosti spojené s terminologií. Probíhá-li tlumočení v **týmu**, měly by být všechny glosáře navzájem **sdílené** mezi kolegy tlumočníky. Při sdílení glosářů mezi tlumočníky může dojít k doplnění terminologických znalostí mezi tlumočníky navzájem, nebo se mohou **inspirovat** formou tvorby glosářů ke zlepšení vlastních. Tlumočnick tak může přispět ke zlepšení výkonu ostatních tlumočnicků, a tedy zlepšení tlumočnického výkonu jako celku (AIIC, 1999). Glosáře nemusí být ovšem vytvářeny pouze jednotlivci, ale i za pomoci jiných nástrojů mohou být vytvářeny **glosáře sdílené**. Je-li tlumočnick součástí tlumočnického týmu, který je objednan na tlumočenou událost, může celý tým využít například služeb webového úložiště Google Drive, kde společně vytváří a sdílí terminologickou databázi pro konkrétní akci. Sdílena může být terminologie vyvstalá z procházení materiálů ke konkrétní zakázce, stejně tak mohou tlumočnick poskytnout své elektronické glosáře z jiných tlumočených událostí, které by mohly ostatním pomoci v jejich přípravě. Doporučuje se rozdělit práci v dohledávání a sdílení terminologie v týmu, jelikož vložené příspěvky jsou viditelné a dostupné hned po vložení všem tlumočnickům. Tým tak ušetří čas a zefektivní práci. V Google Drive je také možné vložené termíny okomentovat a tím vyjasnit vyvstalé otázky ze strany ostatních tlumočnicků. Další výhodou tvorby glosáře v týmu je **eliminace nepřesných překladů**, které mohou být skrze glosář konzultovány s kolegy (Wagener, 2014).

Co se týče tvorby glosáře a terminologického zaznamenávání tlumočnicků znakových jazyků, je dle mého názoru poměrně složité a nepraktické zaznamenávání znaků znakového jazyka grafickou podobou z důvodu přehlednosti, časové náročnosti na zapsání a zpětné orientaci v zápise. Myslím si, že daleko efektivnější možností je zaznamenávání znaků pomocí **videí**, kde se tlumočnick sám nahraje při produkci znaku a daný znak uloží. Aby ovšem mohl tlumočnick glosář termínů ve znakovém jazyce rozšiřovat a udržovat, je potřeba jistá technická zdatnost, přístup k nahraným znakům, větší úložiště dat, čas k zaznamenání znaků a jiné požadavky. Psaný glosář termínů je také často oddělen od glosáře vizuálního s nahranými videi. Možná i díky náročnosti těchto požadavků může být výskyt takového typu glosáře napříč tlumočnickými znakových jazyků velmi malý⁴.

V českém prostředí je možné sdílet a nahlédnout do glosářů tlumočnicků kolegů skrze terminologické databáze, které spravují například organizace Jednota tlumočnicků a překladatelů⁵ (dále jen JTP) nebo Komora soudních tlumočnicků České republiky⁶ (dále jen KST ČR). Terminologické glosáře jsou dostupné online na internetových stránkách. Dostupné jsou pro potřeby jejich členů. Glosáře jsou uloženy ve formě elektronických souborů v určitých jazykových kombinacích. V současné době není v terminologické databázi JTP ani KST ČR žádný dostupný glosář s terminologií pro tlumočení mezi pracovními jazyky český jazyk a český znakový jazyk.

⁴ Podrobněji o četnosti, způsobech zpracování a využití glosářů napříč tlumočnickými mluvených jazyků viz výzkum Jiang (2015).

⁵ <http://www.jtpunion.org/K-profesi/Terminologicka-databaze>

⁶ <https://www.kstcr.cz/cz/clenstvi-v-komore>

5. Zacházení s materiály

Po úspěšném sběru materiálů následuje další krok, kterým je **nastudování** a pochopení **materiálů**, neboli *knowledge acquisition*, jak tento proces nazývá Gile (2009). Aby k tomuto stádiu došlo, je zapotřebí konkrétním způsobem materiály uchopit a zpracovat. Způsobů, jakým tlumočníci materiály zpracovávají je bezpochyby nespočet, jelikož každému tlumočnickovi mohou vyhovovat metody jiné a jejich praktiky vycházejí především z jejich individuálních potřeb. Proto je také zmapování takovýchto postupů stěžejní otázkou ve výzkumu, který popisují v praktické části práce.

Existují také doporučené metody, které mohou být aplikovány při zpracovávání materiálů. Užitečnou se jeví metoda **Tonyho Buzana** (1991), která se zaměřuje na zpracovávání poskytnutých převážně textových materiálů. Metoda *organic study* je rozdělena do dvou hlavních fází: **příprava** (*preparation*) a **aplikování** (*application*).

Příprava

Prvním krokem při zpracovávání materiálů by mělo být **nahlédnutí** do všech obdržných dostupných materiálů, prolistovat skripta nebo knihu, ze které bude tlumočník čerpat informace, projít si prezentaci. Tímto dostane tlumočník představu o struktuře materiálů, množství textu, grafů, obrázků, přehled sumarizace případných výsledků, jsou-li v materiálech obsaženy. Poté se tlumočník rozhodne, jaké další kroky provede v procesu zpracování materiálů. První náhled do materiálů by tak měl být svižný, ale pozorný, aby tlumočník zachytil co nejvíce informací o povaze materiálů, se kterými pracuje.

Druhým krokem je **zhodnocení** tlumočnickových **časových možností**, které hodlá přípravou strávit, v závislosti na množství materiálů. A to tak, aby jeho rozhodnutí o časové dotaci věnované přípravě v závislosti na množství materiálů vedlo k přípravě efektivní a následně ke kvalitnímu tlumočnickému výstupu. Má-li tlumočník možnost, je dobré doptat se mluvčího, kterým z tematických částí v jeho příspěvku bude

věnováno více a kterým méně času. Dle toho může tlumočnick následně rozdělit čas na přípravu mezi jednotlivé části přípravy. Tlumočnick by si měl zřetelně a viditelně **rozdělit** a vyznačit **části přípravy**, například za pomoci barevných záložek, jedná-li se o materiál poskytnutý v papírové podobě. To mu umožní stanovit si pomyslný cíl, jímž je jedna z vyznačených částí přípravy, na kterou se v dané chvíli soustředí a u které ví, že je v dané časové dotaci zvládnutelná. Tlumočnick má představu, jakou část si z obsahu po dokončení vyznačené části připravil a kolik částí/množství zbývá. Pokud jsou přípravné materiály rozsáhlé a tlumočnick si je nerozdělí do smysluplných celků přípravy, může ho během procesu přípravování stresovat, že je před ním stále několik desítek či stovek stran a efektivita přípravy tak může být ohrožena. Části přípravy by měly být rozděleny do maximálně 50 minutových intervalů.

Po úspěšné přípravě vyznačené části by měla následovat potřebná **přestávka**, aby se informace v mozku pevně uložily, došlo k jejich kontextovému propojení, aby měl tlumočnick čas reflektovat prostudovanou část a případně si začerstva objasnit vyvstálé nejasnosti. I přes tlumočnickův pocit dostatečné kapacity pro pokračování v přípravách má mozek bez krátké přestávky tendenci vstřebávat méně informací.

Po prostudování vyznačeného úseku materiálů z přípravy je dobré vlastními slovy **shrnout obsah** prostudovaného materiálu, kde by měl tlumočnick obsáhnout klíčové termíny a myšlenky obsahu. Po zmíněné přestávce a těsně před prostudováním následující části příprav se doporučuje přečíst si, je-li dostupný, **obsah** nebo **abstrakt** daného tématu, čímž dojde k zaktivování již nabytých informací a jejich propojení s přicházejícím tématem. Tento krok vede k jasnějšímu pochopení a ukotvení nových informací (Buzan, 1991).

Myslím si, že byl-li tlumočnickovi poskytnut např. videozáznam v českém znakovém jazyce, jako součást příprav, je dobré si před jeho zhlédnutím vyhledat základní informace pojící se s tlumočeným obsahem. Zaktivuje se tak tlumočnickova aktivní/pasivní znaková zásoba, která se pojí s daným tématem a porozumění videu může být efektivnější a snazší.

Třetím krokem v procesu příprav je **brainstorming** termínů, které se vztahují k tlumočenému tématu. Této části by měl tlumočnick věnovat dvě až pět minut. Slova

by měla být zapsána na papír, s cílem lepší vizuální orientace, a to v heslovitých zkratkách nebo pomocí myšlenkové mapy. Tento krok napomáhá ke zlepšení koncentrace na konkrétní téma a zaktivování dosavadních znalostí o tématu. Je-li tlumočnickova znalost tématu bohatá, může těchto několik minut využít k brainstormingu detailnějších informací, vztahujících se ke konkrétní tematice. Může si například vybavit **jména, čísla a data** pojící se s danou tematikou. V opačném případě, kdy se tlumočnick s tématem setkává poprvé a jeho dosavadní znalosti k danému tématu nejsou bohaté, je dobré strávit tento čas revidováním znalostí informací okrajově se pojících s tématem. Přinejmenším může tento krok napomoci k odbourání pocitu, že je tlumočnick ztracen a o tématu neví zcela nic. Ovšem už jen to, že tlumočnick dokáže spojit relevantní informace, které zná se studovaným kontextem, je známkou přítomnosti jistých znalostí k tématu (Buzan, 1991). Dle mého názoru mohou tento postup aplikovat i tlumočnicki při přípravě na tlumočení z českého jazyka do českého znakového jazyka a naopak, kde namísto zapisování znaků českého znakového jazyka, znaky v rychlém sledu produkují, a tím si vybavují faktografické informace k tématu, a to jak z oblasti terminologické, tak obsahové.

Ve čtvrtém kroku sepíše tlumočnick vlastní **otázky**, týkající se tlumočeného tématu, na které očekává odpověď po prostudování materiálu. Tlumočnick nemusí zapisovat pouze otázky, ale i svá očekávání ohledně informací, které by mu mohl materiál nabídnout. Tato příprava by měla být opět zapsána heslovitě nebo v myšlenkových mapách, a to buď na nový list papíru, nebo přímo do vytvořených poznámek s dosavadními znalostmi o tématu, které si tlumočnick vytvořil v předchozím kroku přípravy. Pro lepší orientaci může být použita jiná barva psací potřeby. Tento proces by opět neměl zabrat více než pět minut. Čtvrtý a zároveň poslední krok připraví mozek na přísun nových informací a pomůže k jejich zařazení do tlumočnickových znalostí. Tyto otázky mohou být tlumočnickovými pomyslnými cíli, na které se může během studia materiálů snažit nalézt odpovědi a to ho udrží v soustředěnosti celým procesem studia (Buzan, 1991).

Aplikování

Po úspěšných čtyřech krocích fáze přípravy následuje fáze aplikování (*application*). Prvním krokem této fáze je získat **obecný přehled** o obsahu studovaného materiálu. Důraz by měl být kladen především na grafické a souvislému textu odlišné části materiálu. Tlumočnick by se měl zaměřit na případné ilustrace, grafy, tučně vyznačená slova, statistiky, shrnutí, glosáře, odkazy, je-li materiálem kniha, tak na přední a zadní stranu knihy, autorovy poznámky, nadpisy. Cílem této fáze je získání povědomí a grafických a jiných částech materiálu, které jsou zpravidla jednodušší na pochopení a zapamatování. Po zmapování těchto informací může tlumočnick snáze rozumět zbytku obsahu materiálu (Buzan, 1991).

Pro zpracování materiálu doporučuje Buzan (1991) využití různých způsobů, jak se v textu lépe orientovat, a to za pomoci **vizuálních pomůcek**. Mohou jimi být například tužka, propisovací tužka, barevné fixy nebo samotný prst. Je-li součástí materiálů například obrázek s popisky nebo graf s výsledky, je pro zapamatování si daného objektu lepší zafixovat oko na konkrétní informaci, čehož může tlumočnick docílit například odlišením dané informace barevnou fixou nebo ohraničením vlastním prstem. Mozek se následně lépe soustředí na čtenou věc a má větší šanci si konkrétní informaci zapamatovat a následně reprodukovat při tlumočení.

Druhým krokem je náhled do zbytku materiálu, který nebyl zahrnut v prvním kroku. V této fázi by měl tlumočnick věnovat pozornost obsahu materiálu a textovým částem materiálu. Je-li přípravným materiálem kniha nebo několikastránkový text, **klíčové informace** jsou zpravidla obsaženy v **začátcích** a **koncích** jednotlivých sekcích textu. Nedoporučuje se proto pročítat text celý do detailu, ale věnovat se spíše výše zmíněným částem, ze kterých tlumočnick může obdržet esenciální informace k celému obsahu. Nastudované informace mohou být propojeny s myšlenkovou mapou a tlumočnickovými otázkami, které byly sepsány v předchozích krocích. Tlumočnickovi se tak mohou jeho dosavadní znalosti o daném tématu potvrdit a zároveň mu mohou být zodpovězeny jeho otázky.

Ve fázi druhého kroku se doporučuje, aby si tlumočnick vytvářel vlastní **myšlenkovou mapu**, která bude shrnovat stěžejní informace z prostudovaného materiálu v takové

formě, která je jemu samotnému srozumitelná. Zároveň je doporučena aplikace **poznámek** ve studovaných materiálech. Ty mohou být ve formě **podtrhávání** termínů, rozlišené například na vodorovné čáry, které značí významově důležité informace a vlnkované čáry, které značí termíny nebo pasáže nejasné. Dále může být do poznámek zahrnuto několik slovne shrnutí pasáží, které se zdají tlumočnickovi obtížné, vpisování otazníků k termínům, které vyžadují objasnění a vykřičníky k termínům či pasážím, které jsou z různých důvodů pro obsah důležité.

Při třetím kroku nahlíží tlumočnick do materiálů **hlouběji**, za účelem poskytnutí informací, které mohou být pro obsah důležité a nebyly zahrnuty v prvních dvou krocích. Nicméně Buzan (1991) zdůrazňuje, že první dva kroky fáze aplikování jsou z hlediska pochopení hlavní myšlenky a obdržení stěžejních informací obsahu primární. Narazí-li v tomto kroku tlumočnick na pasáž, které i po opětovném přečtení nerozumí, je lepší danou část přeskočit a věnovat se částem následujícím. Tento úkon dá mozku šanci se pasivně nad danou informací znovu zamyslet a zpracovat a po zpětném vrácení se k problematické pasáži je pochopení dané informace pravděpodobnější. Může totiž dojít k načerpání kontextu a informací potřebných k pochopení problematické pasáže, které jsou zmíněny později v materiálech. V průběhu třetího kroku by měl tlumočnick začít se sepisováním případného glosáře na dané téma, který by měl obsahovat jak terminologii k tématu nově nabytou, tak terminologii tlumočnickových dosavadních znalostí daného tématu.

Čtvrtým, posledním, krokem je finální **přehled** informací z materiálů. Má-li tlumočnick pocit, že mu některé informace chybí nebo nejsou dostačující z předchozích kroků, slouží tento krok k jejich dohledání a ujasnění. Jsou-li součástí tlumočnickových příprav souvisle vedené myšlenkové mapy, nyní by měly být zkompletovány, obsahovat všechny důležité informace, popřípadě doplněny. Celá metoda přípravy a aplikování by měla být modifikována dle povahy dané zakázky, dostupných materiálů a jejich formy, časových možností tlumočnicka na přípravu a také podle tlumočnickových vlastních metod a stylů zpracování materiálu.

Po finálním přehledu materiálu je záhodno udržet nově nabyté informace v paměti a být schopen je reprodukovat při samotném tlumočnickém výstupu. Buzan (1991)

považuje za ideální situaci takovou, kdy si tlumočník po zpracování materiálů po 60 minutách **znovu prostuduje** své poznámky a myšlenkové mapy během 10 minut, což by mělo zabránit úniku nově nabytých informací z paměti. Je-li tlumočnickým cílem, aby se nově naučený obsah a informace dostali do jeho dlouhodobých aktivních či pasivních znalostí, je nutno takové kroky opakování studovaného materiálu podniknout několikrát v různě dlouhých časových intervalech. Dle Buzana (1991) trvá přibližně jeden měsíc než se informace studovaného materiálu, za předpokladu zmíněného aktivního opakování, přesunou do tlumočnickovy oblasti aktivních či pasivních znalostí. Je samozřejmé, že každý tlumočník věnuje jednotlivým tlumočnickým zakázkám různý čas přípravy. Aplikace tohoto modelu přípravy by tedy měla být přizpůsobena jednotlivým zakázkám s přihlédnutím na množství materiálů, čas obdržení materiálů před zakázkou a tlumočnickovy preference s individuálními cíli přípravy (Buzan, 1991).

Shrnutí

Při zpracovávání přípravných materiálů na tlumočení je doporučeno pracovat **systematicky** s cílem dosažení efektivní přípravy, **začínat** s přípravou **obsahovou** a poznatky z ní postupně **usouvztažňovat** s příslušnou **terminologií**. Zprvu by se měl tlumočník seznamovat s částmi obsahu, jako jsou grafy, obrázky, výsledky, sumarizace, videa. Až poté by se měl zaměřit na souvislé texty. Pro orientaci v textu je výhodné využít **vizuálních prostředků**, jako jsou zvýrazňovače nebo barevné záložky s možnými poznámkami. Čas hraje důležitou roli při přípravách, je důležité umět ho efektivně rozdělit a využít. Doporučuje se přípravu rozdělit do několikaminutových celků, které obsáhnou ucelené části obsahu příprav. Mezi částmi je zásadní dělat **pauzy**. Během zpracovávání materiálů se doporučuje tvorba vlastních **myšlenkových map** a zaznamenávání terminologie pomocí glosáře.

6. Metodologie výzkumu

Vymezení cílů práce

Dle Švaříčka a Šed'ové (2007) tvoří cíle výzkumu spolu s otázkami pomyslný kompas, dle kterého bychom se měli v průběhu šetření orientovat. Hlavním cílem mého výzkumu je snaha o zmapování **aktuálních** možných přístupů k přípravě na tlumočenou událost do/z českého znakového jazyka. Zajímá mě, jaká je **reálná** situace přípravy vzhledem ke zkušenostem tlumočnicka a jak se tato situace má k **teoretickým předpokladům**, které jsou popsány na základě mluvených jazyků nebo jazyků znakových, a také z pohledu jiného prostředí – prostředí konferenčního tlumočení znakových jazyků, a prostředí jiné země. Výstupem práce bude **ucelený přehled způsobů přípravy**, které tlumočníci českého znakového jazyka využívají v praxi a jejich srovnání s teoretickými předpoklady. Tento komentovaný přehled spolu s usouvztažením k současným poznatkům způsobů přípravy může být inspirací začínajícím tlumočnickům nebo tlumočnickům zkušenějším v různých fázích přípravy na tlumočení.

Podaří-li se v mém výzkumu zaznamenat strategie při přípravě na tlumočení, které nepopisují v teoretické části, budou tak přínosem pro odbornou obec. Publikované výsledky výzkumu potom mohou obohatit tlumočnickou veřejnost. Cílem je uvědomění si specifík současné situace, spojených s profesní přípravou tlumočnicků z hlediska připravenosti k tlumočnickému výkonu, kde jedním z hlavních předpokladů pro kvalitní výstup z tlumočení je **efektivní příprava**. V případě tlumočnickovy nepřipravenosti, a to jak obsahové, tak terminologické, může dojít k ovlivnění výstupní kvality. Snažím se proto popsat reálnou situaci v oblasti profesionálních tlumočnicků a jejich strategie přípravy.

S oporou v prostudované odborné literatuře Daniela Gilea (2009), inspirován především jeho „Ad hoc Knowledge Acquisition“ rozdělením, a také na základě vlastních zkušeností a konzultací s praktikujícími tlumočníky, jsem vymezil tyto **tematické okruhy** zkoumání:

Krátkodobá příprava

1. tlumočení z českého jazyka do českého znakového jazyka
 - 1.1 obsahová příprava
 - 1.2 příprava formy tlumočení
 - 1.3 terminologická příprava
2. tlumočení z českého znakového jazyka do českého jazyka
 - 2.1 obsahová příprava
 - 2.2 příprava formy tlumočení
 - 2.3 terminologická příprava

Výzkumné metody a zdůvodnění zvolených strategií

Jako výzkumnou metodu, vzhledem k řešené problematice, jsem zvolil metodu **kvalitativní**. „*V kvalitativní výzkumné strategii výzkumník neměří, nevymezuje proměnné veličiny, ale chce porozumět pojmům, které vytvořili „herci“ (aktéři) na „scéně“ každodenního života“* (Žižlavský, 2005, s. 15), kde pro potřeby mého šetření jsou „herci“ tlumočníci a „scéna“ každodenního života reálná **praxe** příprav na tlumočenou událost. Jelikož se zajímám i o subjektivní teorie a postupy řešení jedinců, jimiž jsou strategie přípravy na tlumočení, kde je cílem porozumět a poznat jisté subjektivní zkušenosti jedinců nebo skupin a seznámení se s případnými novými praktikami, je metoda kvalitativní vhodná.

Kvalitativní přístup ve výzkumném šetření

Švaříček a Šedřová (2007) popisují kvalitativní výzkum jako naturalistický, který disponuje řadou rozmanitých způsobů, jejichž cílem je nalezení porozumění zkoumaného problému. K úspěšnému provedení kvalitativního výzkumu doporučují aplikování několika fází. Pro potřeby mého výzkumu je z těchto fází důležité **zaprvé**

stanovení **cílů** výzkumu, za pomoci nichž se lépe výzkumník orientuje v tom, co od výzkumu očekává a jaké kroky podniká. **Druhým** krokem je vytvoření konceptuálního rámce, který pomůže nastínit řešenou problematiku a zasvětit případné čtenáře

do celého konceptu, kterému se ve výzkumu věnuji. **Třetím** krokem je definování **otázek výzkumu**. Tyto otázky napomohou ke zvolení vhodných postupů v dalších krocích výzkumu a zaostřují výzkum tak, aby jeho výsledky byly v souladu se stanovenými cíli. **Čtvrtým** krokem je rozhodnutí o metodách, které u výzkumu aplikují. Tyto metody napomohou k rozhodnutí o výzkumném vzorku, výběru metody, kterou použijí při **sběru** dat a zajištění vstupu do terénu, které zahrnuje například způsob, jakým bude probíhat oslovení respondentů a získání jejich důvěry při sběru dat.

Při výzkumu se musí ovšem počítat s mírou důvěry a otevřenosti respondentů vůči výzkumníkovi, což může do jisté míry ovlivnit kvalitu získaných dat (Švaříček a Šed'ová, 2007). Možnost výskytu subjektivity kvality získaných dat také potvrzují Strauss a Corbinová (1999), kteří uvádí, že poskytnuté informace od respondentů nemusí být obecně platné, což lze považovat za nevýhodu tohoto přístupu. Zároveň uvádí, že přínosem kvalitativní metody je získání obsáhlých a detailních informací o zkoumaném jevu, které metodou kvantitativní dosáhnout nelze. Zmiňují, že kvalitativní přístup pomáhá při získávání nových informací a skutečností, o kterých není shromážděno mnoho údajů.

Abych se vyvaroval rizika subjektivních výpovědí, je k úspěšnému průběhu výzkumu nezbytné získání důvěry mezi respondentem a dotazovaným. Pouze při splnění tohoto předpokladu je respondent ochoten sdílet své zkušenosti a podávat pravdivé a kvalitní výpovědi (Fontana a Frey, 2005). Aby došlo k co nejmenší míře subjektivity, je důležité dodržet obecně platná pravidla pro **konverzaci** a bezproblémový chod rozhovoru. Důraz musí být kladen například na **srozumitelné** a jasné **kladení otázek** tazatelem, kde jsou otázky kladeny za sebou a s potřebným časovým odstupem nebo navození příjemného prostředí pro průběh interview. Udržení důvěry lze také dosáhnout tím, že je respondentům předem sdělen jasný cíl výzkumu a jeho průběh.

Jednotlivé otázky jsou kladeny s poskytnutím příslušných informací o účelu otázky. Dle Strausse A Corbinové (1999) se také lze vyvarovat subjektivním výsledkům výzkumu konfrontováním zjištěných poznatků v odborné literatuře.

Doufám, že mi kvalitativní přístup ve výzkumu napomůže k získání informací o metodách přípravy na tlumočení v přirozeném prostředí, tedy reálné praxi.

6.1 Metoda výzkumného šetření

Polostrukturovaný rozhovor

Jako hlavní výzkumnou metodu uplatněnou při sběru dat jsem zvolil metodu rozhovoru, konkrétně **polostrukturovaný rozhovor**. Jedná se o rozhovor, kde je předem připravený soubor okruhů otázek, které jsou předkládány respondentům. Důraz je kladen na získání všech odpovědí od respondentů, přičemž může výzkumník přidávat jednotlivé doplňující a rozšiřující otázky, vyžaduje-li to situace. Je vhodné zvolit částečnou volnost průběhu rozhovoru, aby bylo dosaženo přirozenějšího kontaktu respondenta a tazatele (Reichel, 2009). Miovský (2006) vyzdvihuje možnost pokládání **doplňujících otázek** a vyžadování dalších podrobností odpovědí respondentů. K průběhu rozhovoru dodává, že si tazatel zapisuje odpovědi buď do předem připravených záznamových archů, nebo je rozhovor nahráván a následně přepsán do písemné podoby, k čemuž musí mít tazatel souhlas respondenta.

Hendl (2005) vymezuje několik základních zásad pro vedení **interview**, kterých se ve svém výzkumu budu držet. Jsou jimi například důkladná **příprava a nácvik** na provedení rozhovoru, navození vzájemné důvěry mezi tazatelem a respondentem, doplňování otázek **sondážními otázkami**, neutrální postoj k obsahu výpovědi, zohlednění časových možností respondenta, kompletování a kontrolování kvality a úplnosti vlastních poznámek při rozhovoru.

Švaříček a Šed'ová (2007) kladou důraz na **přípravenost tazatele**. Z toho důvodu si výzkumník musí předem připravit otázky do rozhovoru. Tyto otázky by měly vycházet z výzkumných otázek, stanovených výzkumníkem, nebo hypotéz práce. Ve své práci

vymezuji oblasti otázek do rozhovoru na základě stěžejních témat popsaných v praktické části práce, které se opírají o odbornou literaturu, zabývající se tématem přípravy na tlumočení. Aby došlo ke vzájemnému pochopení cíle výzkumu mezi výzkumníkem a respondenty a zároveň abych poskytl respondentům možnost se co nejvíce detailněji připravit na rozhovor, jsou tlumočnickům zaslány oblasti otázek výzkumu před samotným uskutečněním výzkumu, a to nejméně s týdenním předstihem. Okruhy jsou zaslány společně s instrukcemi k přípravě na rozhovor. Všechny materiály jsou respondentům poskytnuty elektronicky prostřednictvím mailové korespondence.

Rozhovory povedu vždy za fyzické účasti respondenta při osobním setkání, kterému předcházelo výše zmiňované zaslání instrukcí a okruhů otázek rozhovoru. Na začátku představím svou práci, cíle svého výzkumu, sdělím účel a smysl rozhovoru, popřípadě zodpovím otázky respondenta, týkající se smyslu a průběhu rozhovoru. Vysvětlím, jakým způsobem bude naloženo se zaznamenanými odpověďmi respondentů, v jaké podobě a kde budou výsledky publikovány, a že budou využity pouze pro účely výzkumu.

Otázky budu klást z předem připravených okruhů otázek, které budu mít k dispozici v tištěné podobě. Budu dodržovat předem stanovené pořadí otázek. Vždy dám respondentovi dostatek času na vyjádření. Vyvstanou-li během rozhovoru podněty, které jsou pro cíle výzkumu důležité, budu na ně reagovat a pomocí doplňujících sondovacích otázek se budu doptávat. Samozřejmě jsem si vědom možného nepochopení cíle otázky ze strany respondenta, je tedy důležité mít připraveno více formulací vyjadřujících stejnou otázku. Při rozhovoru se budu snažit nemluvit příliš mnoho na úkor respondenta, aby měl co nejvíce času a prostoru pro jeho vyjádření a nestal se pasivním nebo nezískal pocit, že mluví špatně a jeho odpovědi jsou opravovány. Otázky se budu snažit klást neutrálně, nepoužívat podmiňovací způsob a záporné otázky, aby nedošlo k ovlivnění odpovědi respondenta.

Ve svém výzkumu volím jak metodu nahrávání, tak simultánní zaznamenávání odpovědí do záznamového archu, z důvodu zpětné kontroly a možnosti kladení

doplňujících otázek, rychlejší orientace v odpovědích a vytvoření vodítka pro celkové zpracování.

Po ukončení rozhovoru porovnáám správnost audio nahrávky a poznámek ze záznamového archu. Dále budu sebraná data klasifikovat a roztrídím je do kategorií v závislosti na okruzích otázek výzkumu tak, aby se relevantně vztahovala k tématu zkoumané oblasti.

Metoda polostrukturovaného rozhovoru vyhovuje mému výzkumu z důvodu předpokládání různorodých výpovědí od respondentů na dotazované otázky, které mohou vyžadovat **doptávání** se ze strany tazatele, aby došlo k maximálnímu pochopení jejich obsahu. Očekávám, že existují různé navyklé typy přípravy sdílené společenstvím českých tlumočnicků, a potom mohou existovat ještě specifické formy práce s přípravou, které budou individuální. Ve výzkumu mě zajímají oba typy přípravy – jak standardní a společné, tak i ty individuální. Z toho důvodu je vhodnější vést rozhovor z části strukturovaně a z části uzpůsobovat výpovědím respondentů tak, aby respondenti nebyli svázáni striktními otázkami, které by nezahrnovaly způsoby přípravy jimi uplatňované.

6.2 Popis tlumočnické situace

Charakteristika typu tlumočené události

K uskutečnění výzkumu jsem zvolil tlumočnickou zakázku s **reálnými podklady** k přípravě, na kterou se vybraní respondenti budou připravovat. Důvodem situování výzkumu do takové události je snaha o **maximální přiblížení** se k **reálné situaci** tlumočených zakázek a dosažení tak výsledků vycházejících z tlumočené události co nejvíce podobné skutečnosti. Inspirace pro vytvoření zkoumané situace a jejích kritérií vychází z přednášek, které zaštiťuje Ústav jazyků a komunikace neslyšících realizující studijní obor Čeština v komunikaci neslyšících na Filozofické fakultě Univerzity

Karlovy. Přednášky probíhají v rámci předmětu Problematika hluchoty⁷: aktuální otázky.

Jedná se o situaci svou povahou nejbližší ke **konferenčnímu**⁸ tlumočení v **českém prostředí** s českými slyšícími a neslyšícími mluvčími. Důvodem výběru situace konferenční povahy jsou vysoké nároky kladené na tlumočníky i na přednášející, tudíž má tlumočená událost organizovanou podobu, což uvádí Tylor-Bouladon (2007). Předpokládám, že organizátoři a mluvčí tlumočené organizované události dbají na řádné poskytnutí **přípravných materiálů** tlumočnickům.

Tlumočené příspěvky jsou v rámci akce **tři**, každý v rozsahu 60 minut a mezi příspěvky jsou dvacet minutové pauzy. Jedná se tedy o **půldenní konferenci** v rozsahu zhruba pěti hodin. Cílovou skupinou události je laická veřejnost, složená ze slyšícího publika, pro které se tlumočí do/z českého jazyka a neslyšícího publika, jejichž komunikačním systémem je český znakový jazyk, do/ze kterého je pro ně tlumočeno. Akce je tlumočena **dvěma** tlumočnickými.

Popis tlumočených příspěvků

Prvotním nápadem pro zvolení tématu tlumočených příspěvků na akci bylo téma týkající se problematiky neslyšících. Po delší úvaze jsem ovšem došel k závěru, že vzhledem k četnosti přednášek a konferencí na toto téma, které jsou tlumočené do/z českého znakového jazyka, bude vhodnější zvolit téma, které se netýká problematiky světa neslyšících. Snažil jsem se tedy předejít tomu, aby nebylo téma pro

⁷Přednášky probíhají v rámci předmětu Problematika hluchoty: aktuální otázky. Strukturou tohoto předmětu je cyklus přednášek s různými tématy, kde přednášejícími je jak slyšící, tak neslyšící veřejnost. Přednášky jsou volně otevřené laické i odborné veřejnosti. Přednášky trvají 90 minut a jsou zpravidla tlumočeny dvěma tlumočnickými do/z českého znakového jazyka. „Naší dlouhodobou snahou je zvát k nám na obor různé domácí i zahraniční přednášející. Od letního semestru 2011/2012 jsme navíc zavedli cyklus přednášek prezentujících zajímavé aktivity související s oblastmi našeho zájmu. Kromě studentů a pedagogů oboru je cyklus přístupný široké veřejnosti... všechny přednášky jsou tlumočeny do českého znakového jazyka“ (Přednášky pro veřejnost, 2017).

⁸ Konferenční tlumočení je specifický obor tlumočnictví, charakterizovaný nejvyššími nároky v celém tomto oboru činností. Spočívá v tlumočení na akcích konferenčního typu (mezinárodní konference, symposia, vzdělávací akce, rozhlasové a televizní vysílání živé i na záznam, filmové projekce, divadlo), tedy na akcích, které mají organizovanou podobu a zpravidla větší počet posluchačů (Taylor-Bouladon, 2007).

mnou vybrané respondenty notoricky známé a tím pádem nedošlo k podcenění obsahové a terminologické přípravy z jejich strany.

Ústředním tématem tlumočených příspěvků jsem zvolil téma **cestování**. Výběr vychází z četnosti pořádaných přednášek na téma cestování, kde toto téma je napříč komunitou neslyšících často vyhledávané. Toto téma má široký záběr ve svém rozsahu jak v diverzitě tematické, tak diverzitě terminologické. Pokusím se tím tedy docílit potřeby tlumočnicků se na dané téma připravit a tím získat cenný materiál z jejich výpovědí.

K dosažení co nejuvěrohodnějšího navození reálné tlumočené situace a přípravy na ni, bylo nezbytné shromáždit reálné materiály k tlumočnické přípravě, které respondentům poslouží jako vzorový podklad k jejich samotné přípravě. K získání těchto podkladů jsem oslovil čtyři slyšící a čtyři neslyšící přednášející, kteří v minulosti přednášeli vlastní příspěvky na téma cestování. Kritéria k oslovení přednášejících byla následující: a) přednáška se musela týkat tématu cestování, b) trvat maximálně 90 minut a c) musela být přednášena buď v českém jazyce, nebo českém znakovém jazyce. Z obdržených příspěvků od dotazovaných jsem vybral ty, které obsahují nejvíce možných forem podkladů sloužících k přípravě tlumočnickům. Jsou jimi například **prezentace** s obsahem přednášky, **poznámky** přednášejícího k obsahu a průběhu výkladu, **odkazy** na rozšiřující **literaturu** týkající se tématu. Od neslyšícího přednášejícího se podařilo získat přípravu, která obsahuje **videokomentář** od přednášející, ve kterém podává doplňující informace o obsahu a průběhu přednášky ve znakovém jazyce. Důvodem výběru co nejbohatších materiálů k přípravě je snaha o poskytnutí nejrozličnějších možných forem přípravy respondentům. Získané materiály nabízí možnost připravit se z psaných ucelených textů, hesel v prezentacích, vysvětlujících poznámek o obsahu přednášky, nebo například z fotografií. Snahou je co nejvíce rozšířit spektrum možných odpovědí na otázky výzkumu, týkající se přípravy na tlumočení, v rámci rozhovoru.

U jednoho z příspěvků tlumočených z mluvené češtiny do českého znakového jazyka jsem záměrně vybral takového mluvčího, který v rámci přípravy poskytl pouze obecné informace formou shrnutí obsahu v e-mailu tlumočnickům. Cílem výběru takového

příspěvku je udělat si představu o tom, jak se na zakázku připravují tlumočníci, když mají **minimum poskytnutých materiálů** k přípravě.

Před samotným setkáním s respondenty budou každému respondentovi zaslány tyto **vzorové podklady** k přípravě, společně s **otázkami výzkumu a instrukcemi** k uskutečnění výzkumu. Respondent bude požádán, aby se za pomoci poskytnutých materiálů připravil na rozhovor. Tyto materiály by měly navodit pocit reálné tlumočnické zakázky, a tím si vybavit ty způsoby přípravy na tlumočení, které jsou pro ně automatické. Je důležité, aby respondenti měli přehled o okruzích otázek předem a tím si cíleně dokázali strukturovat své odpovědi, týkající se přípravy na tlumočení.

Tlumočené příspěvky jsou tři, z nichž dva jsou přednášeny slyšícími mluvčími, tedy tlumočeny z českého jazyka do českého znakového jazyka, a jeden neslyšícím mluvčím, tlumočen z českého znakového jazyka do českého jazyka. Obsahy poskytnutých materiálů k přípravě tlumočnickům shrnuje tabulka níže.

Příspěvky tlumočené z českého jazyka do českého znakového jazyka

Příspěvek č. 1	Příspěvek č. 2
Samoa	Lékaři bez hranic, Kamerun
Prezentace	Poznámky přednášejícího
Text s rozšiřujícími informacemi k tématu	
Poznámky přednášející	

Tabulka č. 1: Obsah poskytnutých materiálů

Příspěvek č. 1, Samoa:

Příspěvek je přednášen slyšící ženou v českém jazyce. Tématem přednášky je vyprávění o turistickém pobytu na ostrově Samoa, sdílení zážitků, poznatků a popis ostrova.

Prezentace jako podklad k přednášce je ve formě psaného blogu na webových stránkách, která ve vyprávěcím stylu shrnuje pobyt přednášející v destinaci. Součástí jsou fotografie s popisky a mapky s vyznačenými místy, o kterých bude přednášeno. Prezentace bude po celou dobu přednášky promítána na plátnu a posouvána chronologicky podle výstupu přednášející.

Text s rozšiřujícími informacemi k tématu je poskytnut formou **odkazu** na veřejně přístupné **webové** stránky, které se zabývají přednášeným tématem. Přednášející zdroj poskytuje s tím, že v textu se objevují užitečné informace, o kterých bude v přednášce hovořeno. Není specifikováno, na kterou část textu je kladen důraz a které části, pokud vůbec, nebudou v přednášce zmíněny.

Poznámky přednášející shrnují hlavní myšlenku výstupu a popisují průběh přednášky. Zmiňují, jakým způsobem bude zacházeno s promítanou prezentací. Poskytují informace o tom, na kterou část přednášky bude kladen větší důraz, kterým částem bude věnováno více času a naopak, které informace budou zmíněny pouze okrajově.

Příspěvek č. 2, Lékaři bez hranic, Kamerun

Přednášející je slyšící muž, který přednáší v českém jazyce. V rámci přednášky je představena nezisková organizace Lékaři bez hranic s navázáním na vyprávění o vlastních zkušenostech z tříměsíční mise v Africe, Kamerunu. Hlavním cílem přednášky je předání informací a zkušeností potenciálním zájemcům o misi v Africe nebo konkrétněji v Kamerunu.

Prezentace je tvořena především fotografiemi s heslovitými poznámkami. Je rozdělena do několika hlavních témat. Prezentace bude promítána po celou dobu příspěvku.

Text s rozšiřujícími informacemi k tématu je odkazem na **webové** stránky neziskové organizace Lékaři bez hranic, který shrnuje základní informace a cíle této organizace. Přednášející zasílá tento odkaz s tím, že na začátku prezentace bude organizace ve zkratce představena.

Poznámky přednášejícího poskytují informace o cíli přednášky a jejím průběhu. Vysvětlují, kterým částem prezentace bude věnována větší část času a kterým menší.

Příspěvek tlumočený z českého znakového jazyka do českého jazyka

Příspěvek č. 3
Indie
Prezentace
Text s rozšiřujícími informacemi k tématu
Poznámky přednášejícího ve formě videa

Tabulka č. 2: Obsah poskytnutých materiálů

Příspěvek č. 3, Indie

Přednášející je neslyšící muž, který přednáší v českém znakovém jazyce. Obsahem výstupu je vyprávění o poznávací cestě do Indie, představení státu, popis zkušeností při setkání se s komunitou neslyšících v Indii a motivace neslyšících cestovat.

Prezentace obsahuje pouze **fotografie**, které budou promítány během přednášky a komentovány přednášejícím. Informace vztahující se k dění na fotografiích jsou popsány v doprovodném **videu** od přednášejícího.

Text s rozšiřujícími informacemi k tématu poskytuje **obecné informace** o Indii, které přednášející zmíní na začátku svého příspěvku.

Poznámky přednášejícího ve formě **videokomentáře** shrnují hlavní myšlenku přednášky v českém znakovém jazyce. Mluvčí přibližuje hlavně tematiku komunity a kultury neslyšících v Indii, které bude věnována velká část přednášky. Přednášející

ve videu také poskytuje informace o znacích, převážně místních jmen z Indie, které ve svém projevu použije.

Výběr respondentů

Dotazovanými respondenty, které budu zahrnovat do svého výzkumu, jsou **tlumočníci** mezi českým znakovým jazykem a českým jazykem. Tlumočnické musí splňovat kritérium minimálně jednorocní tlumočnické praxe, která zahrnuje i praxi v oblasti **konferenčního** tlumočení. Kritérium praxe maximální nestanovuji. Ve výběru respondentů nespecifikuji podmínku určitého typu tlumočnického vzdělání, proto jsou ve výzkumu zahrnuti jak respondenti s vysokoškolským tlumočnickým vzděláním, tak respondenti s tlumočnickým vzděláním jiného typu než vysokoškolského.

Zkoumaný vzorek respondentů je 10 tlumočnicků. Vzhledem k tomu, že na seznamu tlumočnicků českého znakového jazyka, nalézajícího se na webových stránkách největšího poskytovatele tlumočnických služeb v České republice – Centra zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící⁹ se nachází 31 tlumočnicků, považuji mnou zkoumaný vzorek svým počtem za adekvátní.

⁹ Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící je v České republice v současnosti největším poskytovatelem tlumočnické služby, jako služby sociální. Bylo založeno v roce 2003, tehdy původním zřizovatelem organizací ASNEP, z. s. V roce 2004 začalo Centrum proplácet tlumočnické služby z dotací Ministerstva práce a sociálních věcí. Od roku 2017 je zřizovatelem CZTN Svaz neslyšících a nedoslýchavých osob v ČR, z. s., který převzal jeho veškeré aktivity (Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící, 2017).

Údaje o respondentech výzkumu ve shrnující tabulce:

Respondent	Pohlaví	Věk	Nejvyšší dosažené vzdělání	Tlumočnické vzdělání	Délka profesní praxe v letech
Respondent I	muž	41	Bc.	vysokoškolské tlumočnické vzdělání ¹⁰	21
Respondent II	muž	46	Mgr.	tlumočnické vzdělání profesní organizace tlumočnicků ¹¹ , tlumočnické vzdělání organizací neslyšících a jednotlivé kurzy ¹²	20
Respondent III	žena	43	Bc.	tlumočnické vzdělání profesní organizace tlumočnicků, tlumočnické vzdělání organizací neslyšících a jednotlivé kurzy	18
Respondent IV	žena	39	Bc.	tlumočnické vzdělání profesní organizace tlumočnicků, tlumočnické vzdělání organizací neslyšících a jednotlivé kurzy	15
Respondent V	žena	31	Mgr.	vysokoškolské tlumočnické vzdělání	9

¹⁰ Vysokoškolským tlumočnickým vzděláním je například obor Čeština v komunikaci neslyšících se zaměřením na tlumočnickou specializaci, Univerzita Karlova, nebo obor Překladatelství a tlumočnictví, Univerzita Karlova.

¹¹ Jsou jimi například kurzy ČKTZJ, Certifikační vzdělávací program aj.

¹² Jsou jimi například kurzy Pevnost – Českého centra znakového jazyka, z. ú. aj.

Respondent VI	žena	28	Bc.	vysokoškolské tlumočnické vzdělání	5
Respondent VII	žena	27	Mgr.	vysokoškolské tlumočnické vzdělání	3
Respondent VIII	žena	27	Bc.	vysokoškolské tlumočnické vzdělání, vyšší odborné tlumočnické vzdělání	3
Respondent IX	žena	25	Mgr.	vysokoškolské tlumočnické vzdělání	3
Respondent X	žena	24	Bc.	vysokoškolské tlumočnické vzdělání	2,5

Tabulka č. 3: Data o výzkumném souboru

7. Analýza rozhovorů a výsledky výzkumu

Interpretace výsledků bude v této kapitole rozdělena do **čtyř** samostatných podkapitol v návaznosti na otázky výzkumu, tedy na část a) **strategie obsahové přípravy**, b) **strategie přípravy formy tlumočení**, c) **strategie terminologické přípravy** a d) **strategie praktikované na závěr příprav**. Dále jsou výsledky děleny do tematických celků podle jejich užití v určitém stádiu příprav a jejich účelu v procesu příprav. Na konci každého tematického celku shrnuji získané strategie užívané současnými tlumočníky českého znakového jazyka. Strukturu této kapitoly jsem zvolil z důvodu přehlednosti a návaznosti jak na otázky výzkumu, tak teoretické aspekty popsané v první části práce.

Otázky výzkumu jsem rozdělil na dvě sekce, a to a) strategie/metody příprav na tlumočení z českého jazyka do českého znakového jazyka a b) strategie/metody příprav na tlumočení z českého znakového jazyka do českého jazyka. Během rozhovorů jsem zaznamenal, že strategie příprav na tlumočení z/do obou směrů jsou u vybraných respondentů více méně **totožné**. Ve výsledcích toto zjištění zohledňuji tím, že strategie budu popisovat jako **obecný přehled** přípravy na tlumočení **do/z obou směrů**. Popis příprav do/z obou směrů odděleně by nebyl v rozsahu analýzy, vzhledem k množství lišících se strategií, rovnocenný. Myslím si, že tato skutečnost má své odůvodnění, a tím je fakt, že se tlumočníci připravují na tlumočení z přirozeného jazyka

do přirozeného jazyka, nezáleží na tom, zda je jeden z jazyků mluvený a druhý znakový. Tlumočník tak nahlíží na přípravu **komplexně** a nutně ji nemusí vnímat s povinností striktního rozdělení na přípravu do jednoho směru a opačně. Zaznamenal jsem ovšem některé strategie, které jsou **specifické** pro konkrétní směr tlumočení. U popisu těchto strategií v textu zdůrazňuji, pro které přípravy na tlumočení do/z konkrétního směru jsou spíše aplikovatelné.

Výsledky výzkumu uvádím tak, jak byly interpretovány samotnými respondenty. Strategie jsou řazeny dle četnosti a shody výpovědí respondentů, a to od nejčetnějších po individuálně využívané strategie. Jsem si vědom, že některé zaznamenané strategie

mohou být z mého pohledu a pohledu odborníků diskutabilní, mohou přinášet různá rizika, nebo nemusí být v procesu příprav efektivní. K výsledkům výzkumu, které se vyskytují, či jsou konfrontovány v odborné literatuře, připojuji zvlášť komentář s vlastní interpretací nebo úvahou, a zároveň reflexí v odborné literatuře. Na konci každého tematického celku zároveň připojuji shrnutí reflexe výsledků s odkazem na odbornou literaturu.

7.1 Strategie obsahové přípravy

7.1.1 Strategie zpracování materiálů

Výsledek výzkumu 1

Před samotným studováním materiálů **zhodnotí tlumočnick**, kolik **času** bude muset **přípravě věnovat**. Faktory hodnocení mohou být například dosavadní tlumočnickova znalost tématu, množství obdržených materiálů, termín tlumočené události od zahájení příprav. Na základě zhodnocení si tlumočnick udělá plán, kolik času věnuje jaké části příprav, kdy s přípravami začne vzhledem k termínu tlumočení a jiné náležitosti.

Interpretace

Zhodnocení tlumočnickových časových možností na přípravu shledává Gile (2002) jako strategii, která by měla být aplikována ještě před samotným přijetím zakázky tlumočení. Strategii je vhodné uplatňovat především u tlumočení s obsahem odborné povahy. Autorův názor zhodnocení časových možností zastává i Buzan (1991), který ovšem popisuje strategii v závislosti na množství obdržených materiálů k přípravě a jejich rozvržení do vhodných časových úseků přípravy.

Výsledek výzkumu 2

Obdrží-li tlumočnick materiály k přípravě, **celé je přečte**. Prvotní kontakt s materiály nemusí být pouze v osobním volnu mimo pracovní dobu, může probíhat například

v jiné tlumočnickově práci v rámci přestávek, cestou v městské hromadné dopravě a jiných místech. Cílem by mělo být maximální využití volného času k alespoň prvotnímu seznámení se s tlumočeným obsahem. Dalším krokem po přečtení materiálů je **zmapování vlastních znalostí o dané oblasti**. Tlumočnick si představí, že je sám přednášejícím a dělá si výčet informací, které by chtěl zmínit a které jsou k tématu důležité. Poté reflektuje tuto představu s vlastními znalostmi o tématu, a ty oblasti tématu, u kterých má málo nebo žádné informace, následně dohledává.

Výsledek výzkumu 3

Při zpracovávání textu v českém jazyce volí tlumočnick mezi dvěma strategiemi v závislosti na jeho preferencích: **text může být bezhlasně čten a memorován** za pomoci vizuální paměti, kdy se informace z textu ukládají do tlumočnickových znalostí. Druhou strategií je **čtení textu nahlas**, kdy tlumočnickovi více vyhovuje memorování si čtených informací díky zvuku.

Interpretace

Z výzkumu Ellisové, Kvavilashviliové a Milneho (1999) vyplývá, že čtení psaného textu nahlas zvyšuje míru soustředěnosti čtenáře. Zároveň napomáhá k efektivnímu ukládání čtených informací do paměti.

Výsledek výzkumu 4

Při práci s textem je užitečné, když si tlumočnick dělá **vlastní výpisky z originálního textu**, ideálně vlastní rukou. Tlumočnick se snaží zapisovat faktické informace, jimiž mohou být například jména, čísla, místa, cizí názvy apod. Výpisky a poznámky k nim by měly být heslovité. Tlumočnick k jednotlivým výpiskům přiřazuje vlastní asociace týkající se tématu. Cílem je zopakování si informací, aby si jich tlumočnick po přečtení co nejvíce zapamatoval, zároveň aby se nemusel zpětně vracet do originálních materiálů, které mohou být obsáhlé, a těžko se v nich dohledává konkrétní informace. Tlumočnick si tak vytvoří vlastní materiál, se kterým nadále pracuje. Popřípadě si

do vlastních výpisků poznamená, kde nalezne více informací ke konkrétnímu výpisku v originálních materiálech.

Výsledek výzkumu 5

Užitečnou strategií při přípravách na tlumočení je **sepsání všech možných osobních jmen**, která jsou buď obsažena v poskytnutých materiálech, nebo napadnou samotného tlumočnicka při asociaci s tlumočeným tématem. Tlumočnick se následně pokouší ke všem jménům dohledat příslušné **jmenné znaky**, existují-li. Po úspěšném sběru jmenných znaků tlumočnick přechází k fázi **memorování** a zkoušení sama sebe s cílem maximálního zapamatování si znaků a jejich zautomatizování ve vlastním projevu v českém znakovém jazyce i v českém jazyce. Seznam jmen tlumočnick uchová a používá jako pomocný materiál při samotném tlumočení.

Interpretace

Jedná-li se o tlumočení v prostředí komunity neslyšících, prostředí s velkým počtem neslyšících přednášejících či neslyšícími organizátory, je dle mého názoru při přípravách na tlumočení nezbytné naučení se jmenných znaků všech přednášejících, organizátorů a jiných osob spojených s tlumočenou událostí. Z velké pravděpodobnosti se tyto jmenné znaky při tlumočení objeví, a tak je důležité, aby tlumočnick znal jejich interpretaci jak ve znakovém jazyce, tak v mluveném jazyce.

Gile (2002) i Galazová (2011) zaujímají podobný přístup při výskytu jmen v přípravách na tlumočení. Tlumočnickova kvalitní příprava jmen, vyskytujících se v přípravách, i jmen spojených s tlumočenou událostí obecně, je efektivní prevencí chybovosti v oblasti tlumočení jmen v jeho výstupu.

Výsledek výzkumu 6

Vyskytne-li se v textových materiálech obsah, u kterého je potřeba při tlumočení do českého znakového jazyka dbát na umístění v prostoru, je vhodnou strategií **zakreslování informací** na papír, která dopomůže k lepší představivosti. Usoudí-li

tlumočník, že konkrétní informace potřebuje správné umístění v prostoru, aby byl převod informace kvalitní, zakreslí daný subjekt, oblast na papír za pomoci jednoduchých skečů, symbolů. Následně zakreslí další subjekt, který při umístění v prostoru v projevu ve znakovém jazyce hraje zásadní roli. Pomůckou pro rozmístění subjektů při kresbě mohou být mapy, obrázky, čerpání z umístění konkrétních subjektů ve skutečnosti. Hotovou kresbu se snaží převést do projevu v cílovém jazyce. Materiál pečlivě uchová pro případnou revizi či opakování si před samotným tlumočením.

Interpretace

Macurová (2001) nahlíží na existenci trojrozměrného prostoru ve znakových jazycích jako na základnu pro celou řadu gramatických struktur. Mimo jiné slouží pro vyjadřování obsahových vztahů. Na základě tohoto tvrzení je dle mého názoru důkladná příprava využití prostoru v projevu v českém znakovém jazyce podstatná.

Výsledek výzkumu 7

Je-li součástí poskytnutých materiálů **videokomentář s projevem v českém jazyce**, tlumočník video zhlédne, na papír si **poznamená obsahové i terminologické informace** z videa, a s vytvořeným materiálem následně pracuje jako s materiálem textovým.

Výsledek výzkumu 8

Při obtížích s pochopením tlumočeného obsahu, který je poskytnut pouze ve formě textu v českém jazyce, je možné aplikování strategie **vyhledání videí s obdobnou tematikou**, které bývají na porozumění snazší. Videá mohou často vysvětlovat obsah za pomoci vizuálních podnětů, map, obrázků a struktur, které dopomáhají k lepšímu porozumění obsahu. Bohatým zdrojem videí v několika jazycích je internetový portál Youtube. Tato strategie může být také aplikována, pokud tlumočník obdrží velké množství textových materiálů, jejichž prostudování by bylo časově náročné. Několik stručných videí může efektivně shrnout alespoň stěžejní části tlumočeného obsahu.

Výsledek výzkumu 9

Objeví-li se v poskytnutých materiálech odkaz na knižní publikace, je dobré **přijít s těmito publikacemi do kontaktu**, a to buď s originální tištěnou publikací, nebo publikací v elektronické podobě. Tlumočník by měl mít přehled o vzhledu publikace, autorech, roku vydání, a základní znalost obsahu, kterou mu poskytne například letmé pročtení kapitol/rejstříku publikace.

Interpretace

Není-li konkrétní publikace dostupná ve veřejné knihovně, doporučuji z vlastní zkušenosti využití internetových portálů Google Scholar a UKaž – Univerzita Karlova, kde je dostupných mnoho online publikací v plném rozsahu. U některých publikací může tlumočnickovi postačit dostupný abstrakt obsahu publikace či informace o autorovi.

Výsledek výzkumu 10

Při zpracovávání materiálu, kterým je **video v českém znakovém jazyce**, je možné zvolit strategie **prvotního seznámení** se s tlumočeným obsahem **skrze psaný text** v českém jazyce, který si tlumočník sám vyhledá. Po přečtení článku, blogu, knižní publikace a jiných materiálů se stejnou tematikou tlumočeného obsahu, nabyde tlumočník základních znalostí o tématu a zhruba ví, kterou terminologii může ve videu očekávat. Následně si pustí video v českém znakovém jazyce. Porozumění videu by tak mělo být snazší, a to na základě předchozí přípravy.

Výsledek výzkumu 11

K celkovému uchopení tlumočení tématu dopomůže **strategie zjištění informací o mluvčím samotném**. Tlumočník dohledává životopis mluvčího, popřípadě jednotlivé důležité informace zvlášť. Je dobré zjistit si jméno přednášejícího, věk, profesi, v některých případech je možné dohledat záznamy z již proběhlých přednášek mluvčího, které mohou pomoci tlumočnickovi poznat styl přednášení mluvčího, jak

interaguje s publikem, tempo projevu atd. Důvodem dohledávání těchto informací je i samotný fakt, že mluvčí se pravděpodobně před svým výstupem bude představovat a v rámci představování zmíní výše uvedené informace, které by tlumočnicka po pečlivé přípravě neměly zaskočit.

Interpretace

Gile (2009) uvádí, že tlumočnick si dohledává informace nejen k tlumočenému obsahu, ale také obecné informace vztahující se k tlumočené události nebo mluvčímu samotnému.

Výsledek výzkumu 12

Strategií s podobným cílem je **zjištění informací o samotné tlumočené události**, za jakým účelem se koná, jaké jsou její cíle, případní sponzoři akce, jména přednášejících a organizátorů atd. Informace je možné získat buď z oficiálních webových nebo Facebookových stránek tlumočené události, propagačních letáků, nebo přímo kontaktováním organizátora tlumočené události.

Shrnutí získaných strategií zpracování materiálů

- Strategie zhodnocení potřebného času k přípravě
- Strategie seznámení se s poskytnutým materiálem s následným zmapováním vlastních znalostí dané tematické oblasti
- Strategie bezhlasného čtení materiálu
- Strategie čtení materiálu nahlas
- Strategie tvorby vlastních výpisků z materiálů
- Strategie dohledávání a memorování jmenných znaků
- Strategie zakreslování obsahových informací na papír
- Strategie převedení videa v českém jazyce do textové podoby formou poznámek
- Strategie využívání videí jako formy vizuálního materiálu k obsahové přípravě

- Strategie postupu při odkazu na odbornou literaturu
- Strategie seznámení se s tlumočeným obsahem skrze psaný text před zhlédnutím materiálu ve formě videa v českém znakovém jazyce
- Strategie zjišťování informací o mluvčím
- Strategie zjišťování informací o tlumočené události

Popsané strategie zpracování materiálů z hlediska obsahu se ve velké míře shodují se strategiemi zpracování materiálů, které navrhuje Buzan (1991). V teoretické části práce jsou nepopsanými strategiemi zpravidla takové strategie, které se věnují zpracování materiálu ve formě videa ve znakovém jazyce. Dále jsou jimi strategie, které se zabývají přípravou prostoru v projevu ve znakovém jazyce.

7.1.2 Strategie příprav za pomoci elektronických a knižních zdrojů

Výsledek výzkumu 1

Pro vyhledávání obsahových informací je možné **využít různé webové stránky**, a to například web Wikipedie jako počáteční zdroj. Dle povahy tlumočeného příspěvku jsou dohledávány relevantní informace na jiných webových stránkách. Při vyhledávání informací na internetu by měl tlumočnický pracovník pracovat opatrně, eliminovat využívání nevěrohodných internetových stránek. Informace se doporučuje vyhledávat v odborných článcích (konkrétně využití například Google Scholar portálu), nebo na oficiálních webových stránkách institucí, organizací. Nedoporučuje se využívání diskuzních internetových portálů jako obsahový zdroj. Informace zde jsou často vkládané laiky a mohou být desinformační.

Interpretace

O využívání webu jako zdroje pro tlumočnickou přípravu se zmiňuje Gile (2009), který také klade důraz na obezřetnost uživatelů při čerpání informací z veřejně přístupných webových stránek, které mohou obsahovat mystifikující informace. Dodává,

že informace obdržené z webových stránek by měly být konfrontovány s informacemi z jiného typu zdroje, například odborné literatury.

Výsledek výzkumu 2

Strategie **využívání knižních materiálů** může být pro mnoho tlumočnicků strategií bezpečnější než využívání webu, a to z hlediska relevantnosti a správnosti obdržených informací. Knižní materiály mohou být využity například při tlumočení odborného tématu. Při tlumočení lingvistického či tlumočnického tématu jsou dobrými zdroji literatury podle respondentů například Knihovna Jana Palacha či Knihovna Šporkova paláce.

Výsledek výzkumu 3

Při přípravách na tlumočení je vhodnou strategií **nahlédnutí do mapy**, a to zejména při tlumočení tématu cestování a témat příbuzných. Vyskytují-li se v přípravných materiálech zeměpisná místa, je dobré pro jejich zapamatování a správnost umístění v prostoru při tlumočení mapu využít. Tlumočnick by se měl zaměřovat jak na konkrétní hledanou oblast (stát, město atd.), tak na okolí a vnitřek daného objektu, které dopomůže k jeho umístění v reálném prostoru při tlumočení.

Výsledek výzkumu 4

K pochopení a objasnění obsahových informací volí tlumočnick strategii **využití tlumočnickových osobních poznámek a zápisů** ze středního či vyššího vzdělání. V takových materiálech se tlumočnick bude s největší pravděpodobností dobře orientovat a informacím bude po přečtení rozumět. Středoškolské i vysokoškolské materiály mohou obsahovat široké spektrum témat. Podobnými zdroji mohou být i učebnice pro střední školy, které dokáží jednoduše a věcně pojmout tlumočnickem řešenou problematiku a dopomohou k porozumění.

Interpretace

Strategie využívání tlumočnickových vlastních poznámek ve fázi příprav je na základě mé vlastní profesní zkušenosti vhodná především pro tlumočníky působící v oblasti tlumočení ve vzdělávání. Vlastní poznámky mohou dopomoci tlumočnickovi k pochopení základních myšlenek tlumočeného tématu ve výuce. Často obsahují podpůrné vysvětlivky a poznámky a jsou především materiálem, který si tlumočnick sám sestavil. Jeho pochopení by tak mohlo být snazší než čerpání z materiálů cizích.

Shrnutí získaných strategií příprav za pomoci elektronických a knižních zdrojů

- Strategie využití webových stránek
- Strategie využití knižních materiálů
- Strategie využití map
- Strategie využití tlumočnickových osobních poznámek a zápisů ze vzdělávání

Strategie příprav za pomoci elektronických a knižních zdrojů jsou v teoretické části práce popsány zejména v opoře o publikaci Daniela Gilea (2009). Strategie, kterou na základě prostudování odborné zahraniční i domácí literatury v práci nezaznamenávám, je strategie přípravy za použití map. Využití map může být specifickým prostředkem pro přípravu na tlumočení znakových jazyků, které jsou na rozdíl od mluvených jazyků audio-orálních, jazyky vizuálně-motorickými. Tlumočníci tedy mnohdy potřebují jasnou představu o vizuální podobě konkrétních informací studovaného obsahu.

7.1.3 Strategie příprav za pomoci lidských zdrojů

Výsledek výzkumu 1

Jednou z možných strategií je na základě výzkumu **kontaktování mluvčích** za účelem upřesňující konzultace. Tlumočnick si může požádat o další doplňující zdroje, nebo si **sjednat osobní schůzku**. Není-li možné se s předstihem sejít za účelem konzultace, je dobré požádat aspoň o osobní konzultaci těsně před samotným výkladem. Nejsou-li materiály od přednášejících dostatečné a tlumočnick **žádá o doplňující materiály**, je dobré zdůraznit a **odůvodnit** jaké materiály má tlumočnick namysli, popřípadě připsat výčet možných způsobů poskytnutí materiálů, proč jsou konkrétní materiály pro danou situaci důležité a jak s nimi bude zacházeno. U mluvčích, kteří z různých důvodů přípravu neposkytnou nebo kteří jsou při sdělování informací v psané formě komunikace velmi strozí, je lepší uskutečnit telefonát, kde může tlumočnick obdržet spoustu cenných konkrétních informací. Při telefonátu je dobré si sdělované informace zapisovat, aby s nimi tlumočnick mohl nadále pracovat.

Interpretace

Jedná-li se o tlumočení ze znakového jazyka do českého jazyka, je na základě mé dosavadní praxe možné kontaktovat neslyšícího mluvčího skrze video hovor, kde může být v některých případech domluva snazší než prostřednictvím psané korespondence.

Gile (2009) zastává názor, že osobní kontakt s mluvčím je jedním z nejlepších způsobů konzultace tlumočeného obsahu. Navrhuje setkání jak s dostatečným předstihem před tlumočenou událostí, tak těsně před zahájením události, je-li potřeba konzultace ze strany tlumočnicka, nebo mluvčího samotného.

Výsledek výzkumu 2

Konzultanty obsahu mohou být také **odborníci na dané téma**, a to jak odborníci, kterými jsou rodilí mluvčí českého jazyka, tak českého znakového jazyka. Zdrojem informací nemusí být pouze akademičtí odborníci na dané téma, naopak výhodným a

rychlým zdrojem mohou být členové rodiny, kamarádi, spolužáci a jiní. Kontaktuje-li tlumočnick uživatel českého znakového jazyka, je dobré kontaktovat formou videa v českém znakovém jazyce. Video je možné přiložit například do těla e-mailu nebo zaslat přes multiplatformní aplikaci Whatsapp. Neposkytne-li kontaktovaný člověk konkrétní informace o obsahu, které tlumočnick vyžaduje, může být i tak významným zdrojem informací pro tlumočnicka. I po **neformální debatě** o daném tématu může daný člověk rozšířit tlumočnickovy znalosti v oblasti tlumočeného tématu, které během tlumočení může zúročit. Pouhé konverzování o tlumočeném tématu napomáhá tlumočnickovi k upevňování tlumočeného obsahu, utvrzování se ve faktických znalostech a ujasňování si, kterým částem obsahu již rozumí a kterým potřebuje věnovat více pozornosti k jejich pochopení či zapamatování.

Interpretace

Gile (2009) vnímá konzultaci s odborníkem na tlumočené téma jako velice vhodný a bezpečný zdroj přípravy. Ve své publikaci naznačuje, že za ideálních podmínek je dobrá konzultace s odborníkem, rodilým mluvčím zdrojového jazyka, a zároveň s odborníkem, jehož rodným jazykem je tlumočnickův jazyk cílový, v závislosti na konkrétní tlumočené události.

Shrnutí získaných strategií příprav za pomoci lidských zdrojů

- Strategie kontaktování mluvčího s cílem konzultace
- Strategie způsobů žádosti o přípravné materiály
- Strategie konzultace s odborníky
- Strategie neformální debaty vedené na tlumočené téma

Gile (2009) uvádí různé strategie příprav za pomoci lidských zdrojů, které se shodují se strategiemi užívanými tlumočnickými českého znakového jazyka. Získaná strategie, která se v prostudované odborné literatuře nevyskytuje, je strategie neformální debaty tlumočnicka s druhou osobou na tlumočené téma. Na tuto strategii nahlížím jako

na strategii užitečnou nejen při přípravě tlumočnicků znakových jazyků, ale i tlumočnicků jazyků mluvených.

7.1.4 Strategie příprav v tlumočnickém týmu

Výsledek výzkumu 1

Při **vyžádání materiálů** od organizátorů tlumočené události nebo přednášejících je dobré **zvolit jednoho zástupce** týmu, který s příslušnými osobami komunikuje. Tato strategie zamezuje chaosu v komunikaci a při jednání s třetí stranou je komunikace přehlednější. Před samotným kontaktováním dané osoby je dobré sesbírat od všech tlumočnicků z týmu jejich požadavky a představy o materiálech a dalších požadavcích vztahujících se k přípravě, které by se měly promítnout v komunikaci s organizátory či přednášejícími.

Interpretace

Studie Peškové (2008) dokládá, že při komunikaci s organizátory či mluvčími vystupuje tlumočnický tým jako celek. V žádném případě nejedná každý z tlumočnicků sám za sebe. Pešková zmiňuje, že stejná strategie je vhodná při potřebě kontaktování příjemce tlumočnické služby.

Výsledek výzkumu 2

Při tlumočení v týmu je dobré se během příprav **minimálně jednou sejit**. Vznikne tak prostor například pro zodpovězení případných otázek nebo sdílení informací a znalostí o tlumočeném tématu. Při přípravě na tlumočení v týmu je dobré s kolegy **sdílet veškeré obsahové zdroje**, ze kterých konkrétní tlumočnický čerpá. A to ze dvou důvodů. Jedním je obohacení kolegů, popřípadě ušetření času s dohledáváním materiálů. Druhým důvodem je snaha o maximální sjednocení obsahových informací v rámci příprav, se kterými budou všichni tlumočníci při reálném tlumočení pracovat.

Interpretace

Gile (2009) a Knoxová (2006) ve svých pracích naznačují, že osobní schůzka členů tlumočnického týmu posune tým ke kvalitnějšímu tlumočnickému výkonu, dopomůže k synchronizaci praktik v tlumočnickém týmu, a zároveň poslouží jako prostor pro debatu tlumočnicků nad tlumočeným tématem.

Výsledek výzkumu 3

Jiná strategie navrhuje **obsahovou přípravu** u každého tlumočnicka **individuální**, bez nutnosti se scházet, pouze případně sdílet stejné materiály. Až po důkladné obsahové přípravě se tlumočníci sejdou a **osobně** doladí **přípravu terminologickou**. Tato strategie může být efektivnější, jelikož je každý člen týmu obsahově připraven a má lepší nadhled na použití konkrétních termínů a řešení případných nejasností spojených s terminologií.

Výsledek výzkumu 4

Není-li možné v čase přípravy osobní setkání členů týmu, kdy si každý tlumočnick dělá svou individuální přípravu, je vhodnou strategií **vzájemné sdílení znalostí**. Každý tlumočnick si během svých příprav sepíše konkrétní termíny, oblasti, znaky, u kterých potřebuje konzultaci. Seznam zašle kolegovi z týmu, který se pokusí z vytvořeného materiálu zodpovědět co nejvíce informací. Je dobré druhému tlumočnickovi poskytnout odpovědi **formou videa**, kde tlumočnick snadno zahrne překlady nebo popisy v českém znakovém jazyce.

Shrnutí získaných strategií příprav v tlumočnickém týmu

- Strategie zvolení jednoho zástupce komunikace s mluvčím
- Strategie osobní schůzky členů tlumočnického týmu
- Strategie vzájemného sdílení obsahových zdrojů přípravy mezi členy týmu

- Strategie individuální obsahové přípravy a následné společné terminologické přípravy
- Strategie komunikace formou videí s cílem sdílení znalostí a vzájemné pomoci

Strategie přípravy v tlumočnickém týmu jsou dominancí studie Peškové (2008), která se ve výčtu možných strategií shoduje s mnoha strategiemi, které užívají respondenti výzkumu. Výsledky výzkumu doplňují mnou prostudovanou odbornou literaturu o strategii komunikace formou videí mezi tlumočníky. Tato strategie je specifická pro přípravu na tlumočení znakových jazyků.

7.2 Strategie příprav formy tlumočení

7.2.1 Strategie příprav na základě složení publika a cíle tlumočené události

Výsledek výzkumu 1

Tlumočnick si pro vlastní potřeby **vyžádá informace o složení publika** od organizátora tlumočené události nebo mluvčího. Na základě poskytnuté informace volí formu tlumočeného projevu. Konkrétně se může jednat například o přednášku, kde cílovou skupinou jsou žáci základní školy a cílem přednášejícího je udělat přednášku co nejvíce neformální s cílem maximálního porozumění dětí tématu. Tlumočnick si tak musí utříbit při přípravě termíny, které by v prostředí základní školy mohly být nesrozumitelné a nevhodné a nahradí je termíny, které jsou vhodnější pro cílovou skupinu žáků základní školy.

Interpretace

Jedná-li se o veřejnou přednášku, ke které jsou dostupné informace na sociální síti Facebook, je na základě mé vlastní zkušenosti možné využít informací o složení publika právě z tohoto zdroje. Zájemci o konkrétní tlumočenou událost zpravidla

potvrzují svou účast na akci a tím poskytnou tlumočnickovi základní představu o možném složení publika.

Výsledek výzkumu 2

Formu tlumočeného projevu si může tlumočnick **přípravit** také až **v místě konání tlumočené události**, kde pohledem **zmapuje věkové složení klientů** v publiku, konkrétně převažují-li věkově starší posluchači, či věkově mladší, a na základě jeho uvážení následně ve svém tlumočeném projevu vybírá například vhodné užití znaků, použití odborných znaků nebo spíše použití opisu termínu a jeho významu, je-li cílovým jazykem český znakový jazyk.

Výsledek výzkumu 3

Volba **strategie** na základě **účelu a cíle přednášky**. Je výhodné přednášejícího předem kontaktovat s dotazem, za jakým účelem a s jakým cílem přednáší. Příkladem může být tlumočená přednáška, po jejímž absolvování následuje znalostní test, založený na informacích z přednášky, který musí posluchači absolvovat. Při přípravě na tento typ tlumočení by měl tlumočnick dbát na to, aby všechny důležité termíny, které v přednášce zazní a tlumočnick je při přípravách vyhodnotí za podstatné, z hlediska znalosti jejich psané podoby v českém jazyce, byly řádně vyhláskovány za pomoci prstové abecedy.

Interpretace

Hrdová Kolíbalová (2010) zastává názor, že příjemce tlumočnické služby by neměl být ochuzen o specifické termíny, které jsou v českém jazyce důležité. Nevyhláskuje-li tlumočnick důležitý termín, který je součástí tlumočeného obsahu, může to mít negativní vliv například na výsledek testu klienta, je-li test výstupem tlumočené události. V takových případech by měli tlumočnicki předat termín vyhláskováním prstovou abecedou. Nenahrazovat jiným podobným znakem v překladu.

Výsledek výzkumu 4

Má-li povaha tlumočeného příspěvku určitý styl, formálnost, je možnou strategií **vypsání znaků/slov, které se pro dané prostředí a k danému stylu projevu hodí** a ty si před samotným tlumočením memorovat tak, aby byly při tlumočení použity. Stejně tak si tlumočnick vypíše na papír takové znaky/slova, u kterých se chce vyvarovat jejich použití při tlumočení.

Výsledek výzkumu 5

Vhodnou strategií pro vybrání ideální formy tlumočení do českého jazyka, vzhledem k oslovení posluchačů, je **doptání se přednášejícího, jakým způsobem chce své publikum oslovovat**, kterým přítomným posluchačům a přednášejícím bude tykat a kterým vykat. Nenaváže-li tlumočnick kontakt s přednášejícím předem, je dobré tyto informace zjistit alespoň těsně před samotným tlumočením.

Výsledek výzkumu 6

Tlumočnick rozlišuje přípravu formy tlumočení v závislosti na tom, zda je **akce tlumočena poprvé, nebo je již několikrát v řadě** a posluchači se setkávají s tlumočením pravidelně. Tuto informaci je dobré zjistit předem od přednášejícího nebo organizátora tlumočené události. V přípravách pak tlumočnick může zohledňovat například způsob tlumočení názvů organizací, vyskytují-li se v přípravách. Je-li tlumočení daného tématu pravidelné, tlumočnick si připraví a zapamatuje pouze zkratky jmen organizací, které při tlumočení použije. Jedná-li se o tlumočenou událost, která nemá své stálé posluchače, dbá tlumočnick při přípravách na důkladném zapamatování si všech plnohodnotných názvů a jmen.

Shrnutí získaných strategií příprav na základě složení publika a cíle tlumočené události

- Strategie tlumočení na základě složení publika s předstihem
- Strategie tlumočení na základě zmapování složení publika v místě konání
- Strategie tlumočení na základě účelu a cíle tlumočené události
- Strategie tlumočení na základě stylu tlumočené události
- Strategie tlumočení na základě zjištění kulturních odlišností (vykání, tykání)
- Strategie tlumočení na základě pravidelnosti konání tlumočené události

Po srovnání výsledků výzkumu s odbornou literaturou, zabývající se přípravou formy na tlumočení znakových jazyků (např. Hrdová Kolíbalová, 2010), nacházím několik strategií, které se vyskytují pouze ve výsledcích výzkumu. Jsou jimi například strategie zjištění kulturních odlišností, nebo strategie tlumočení na základě složení publika.

7.2.2 Strategie řešení formy tlumočení videa, uměleckého projevu

Výsledek výzkumu 1

Při výskytu **videa v českém jazyce**, které bude při tlumočeném výstupu prezentováno, a **není opatřeno titulky**, volí tlumočnick následující strategie. V rámci příprav komunikuje tlumočnick s mluvčím za užití strategie, která se vztahuje k **osvětě situace neslyšících posluchačů**. Tlumočnick upozorní, že video může být posluchačům smyslově nedostupné a je tak **nezbytné opatřit ho titulky**. Doporučení je vhodné doložit patřičným odůvodněním. Takovým odůvodněním může být například to, že cílem tlumočnicka i přednášejícího by mělo být, aby neslyšící klient videu v co největší míře porozuměl. Pokud by mělo být video puštěno a simultánně tlumočeno, mohla by tak klientovi uniknout spousta cenných informací. Při komunikaci s mluvčím a při vyjednávání podmínek pro tlumočení v rámci příprav je důležité zdůraznit a dobře volit odůvodnění tlumočnickových požadavků. Dát přednášejícímu dostatečný přehled o prostředí, ve kterém bude přednášet, a ve kterém se bude tlumočit, aby se na základě

těchto informací mohl sám rozhodovat. Zároveň se také utvrdit v tom, že přednášející všem doporučením a odůvodněním porozuměl a průběh tlumočení tak byl co nejprívětivější vzhledem k tlumočnickovi samotnému a vzhledem k posluchačům.

Interpretace

V opoře o prostudovanou literaturu (Hrubý, 1995; Strnadová, 2012) tvrdím, že při prezentaci videa v českém jazyce, by měl mluvčí video opatřit titulky. Zpřístupní tak obsah prezentovaného videa všem přítomným posluchačům. Proto shledávám výše uvedenou strategii osvěty situace neslyšících posluchačů jako velmi vhodnou.

Výsledek výzkumu 2

Neopatří-li mluvčí, i po řádně aplikované strategii osvěty, video titulky, přistoupí tlumočnick k další strategii. Domluví se s mluvčím, že video nebude simultánně tlumočit, ale **po jeho skončení shrne** mluvčí **obsah** videa, který už bude **řádně tlumočený**.

Interpretace

Po rozvaze nad aplikováním této strategie se domnívám, že rozhodnutí netlumočení celého videa nemusí být vždy vhodnou volbou. Myslím si, že pokud není video opatřeno titulky a simultánní tlumočení celého videa je z určitého důvodu náročné, může si tlumočnick připravit krátké výpovědní celky důležitých momentů obsahu videa, které v průběhu prezentace videa neslyšícím posluchačům předává. Myslím si, že v situaci, kdy neslyšícímu publiku nejsou předávány žádné informace o obsahu, který je ve stejnou chvíli dostupný slyšícímu publiku, může neslyšící publikum nahlížet na tlumočenou událost a samotné tlumočení jako na nekvalitní, bez ohledu na kulturní odlišnosti a smyslovou dostupnost.

Výsledek výzkumu 3

Objeví-li se v poskytnutých materiálech **obsah**, který tlumočnick při přípravách vyhodnotí jako **problematický** (audio nahrávka, video v českém jazyce bez titulků), jsou-li cílovou skupinou tlumočení neslyšící posluchači, je možné aplikovat následující strategii. Tlumočnick navrhne přednášejícímu **zvolení jiné formy prezentace** problematických částí výstupu. Obsah videí může být shrnut v rámci projevu mluvčího, který bude stejně jako zbytek projevu tlumočen. Při prezentování audio nahrávky tlumočnick navrhne, aby mluvčí poskytl neslyšícím posluchačům přepis audio nahrávky formou textu. Samotná audio nahrávka by tak nebyla při prezentování tlumočena.

Výsledek výzkumu 4

Objeví-li se v přípravách na tlumočení z českého znakového jazyka do českého jazyka **video v cizím znakovém jazyce**, které bude při tlumočeném výstupu prezentováno, upozorní tlumočnick předem mluvčího na problematiku překladu. Tlumočnick navrhne možné řešení situace, při kterém **požádá mluvčího**, aby on sám během prezentace videa **tlumočil projev** v cizím znakovém jazyce **do českého znakového jazyka**. Tlumočnick pak simultánně tlumočí překlad neslyšícího z českého znakového jazyka do českého jazyka. Před konáním tlumočené události si tlumočnick může vyžádat překlad videa od mluvčího, který přeloží video z cizího znakového jazyka do českého znakového jazyka, nahraje na video a tlumočnickovi s předstihem zašle. Tlumočnick tak bude dostatečně dopředu obeznámen s obsahem videa, které bude tlumočit.

Interpretace

Jak uvádí Evropská komise, relay tlumočení se použítá v takových případech, kdy řečník neovládá řeč tlumočnicka. Tlumočí tak přes tzv. pilotní jazyk, která ovládá. Zprostředkovávajícím tlumočnickem pilotního jazyka je při aplikování výše zmíněné strategie sám řečník. Jak uvádí webové stránky Tlumočnick očima neslyšícího dítěte (projekt ČKTZJ), relay tlumočnickem může být i neslyšící tlumočnick. Z mého pohledu je tedy výše aplikovaná strategie přípravy pro danou situaci vhodná.

Výsledek výzkumu 5

Při výskytu **uměleckého projevu** mluvčího v přípravách na tlumočení (Storytelling, píseň, báseň), možné aplikovat strategii připravení si stručného **shrnutí obsahu** projevu, které tlumočnick sdělí po provedení uměleckého projevu. Samotný **projev není simultánně tlumočen**.

Interpretace

Z mého pohledu by měl být tlumočnick při výběru volby strategie netlumočení samotného uměleckého projevu opatrný. Výše uvedená strategie má dle mého názoru opodstatnění, jedná-li se o umělecký projev, který byl zařazen do výstupu mluvčího na poslední chvíli, a to až po přijetí tlumočení a řádné přípravě, kdy tlumočnickovi nezbývá čas na kvalitní přípravu překladu umělecké části. V jiném případě, je-li tlumočnick dopředu obeznámen s výskytem uměleckého projevu, je namístě, aby si tlumočnick připravil řádný a kvalitní překlad, a poskytl tak stejný umělecký prožitek řečnickova projevu všem posluchačům.

Jak uvádí Kováčová (2007), tlumočení uměleckého projevu vyžaduje promyšlenou, detailní přípravu, nejlépe konzultovanou s rodilými mluvčími zdrojového i cílového jazyka.

Shrnutí získaných strategií řešení formy tlumočení videa, uměleckého projevu

- Strategie přidání titulků k videu v českém jazyce
- Strategie shrnutí obsahu videa v českém jazyce
- Strategie změny formy/prostředku sdělení obsahu
- Strategie relay tlumočení videa v cizím znakovém jazyce
- Strategie shrnutí obsahu uměleckého projevu

Studiem odborné literatury (Hrubý, 1995; Strnadová, 2012) jsem zaznamenal pouze zmínky týkající se například problematiky titulkování, nebo porozumění obsahu videa v českém jazyce osob se sluchovým postižením. Žádné z těchto publikací ovšem

nezmiňují strategie či postupy, které by měl tlumočník v praxi aplikovat, vyskytnou-li se v přípravách na tlumočení například video bez titulků. Proto shledávám zaznamenané strategie jako inovativní a velmi přínosné pro tlumočníky českého znakového jazyka.

7.2.3 Strategie řešení formy tlumočení čteného textu, citátu

Výsledek výzkumu 1

Při přípravě tlumočeného **čteného textu** si tlumočník poskytnutý text **rozdělí do několika tematických celků**. Jednotlivé části si přečte a **vypíše neznámé termíny**, které jsou v textu významově stěžejní, a ke kterým je potřeba dohledat adekvátní překlad. Po úspěšném dohledání překladu termínů a pochopení obsahu dané části textu, si tlumočník **vytvoří překlad** dané části do cílového jazyka. V překladu postupně pokračuje i u zbylých částí textu. Při překladu se tlumočník snaží obsáhnout myšlenku a obsah dané části, přičemž se snaží dodržet výskyt terminologie z originálního textu, kterou vyhodnotí jako důležitou a potřebnou pro pochopení obsahu. Je dobré překlad stavět tak, aby tematické části přednesu textu přednášejícím časově odpovídaly přednesu překladu. Adekvátnost překladu může být konzultována s rodilým mluvčím nebo kolegou tlumočníkem. Po zkompletování překladu textu využívá tlumočník následujících strategií: a) s obsahem i terminologií textu je tlumočník seznámen, o formě a způsobu překladu má vlastní představu, před samotným výstupem si text znovu přečte a samotné simultánní tlumočení probíhá **formou volného překladu** čteného textu v návaznosti na předchozí přípravu, b) tlumočník zvolí **strategii memorování** vlastního překladu, kdy si každou část textu s jeho překladem několikrát opakuje, aby dosáhl maximálního možného zapamatování jím vytvořeného překladu a pocitu jistoty v přednesu při reálném tlumočení. Pomůckou při memorování překladu je natočení jednotlivých částí překladu na mobilní telefon ve formě videa, které si tlumočník přehrává v kratších segmentech, sám svůj překlad pozoruje a tím si překlad memoruje.

Interpretace

Čeňková (1988) pohlíží na tlumočení čteného projevu jako na proces náročnější než tlumočení přirozeného projevu. Čtený text je mnohdy rychlejší, stavby vět jsou odlišné od přirozeného projevu, a tím je tlumočnický proces náročnější. Proto jsou kladeny velké nároky a důraz na přípravu takového typu tlumočení. AIIC (2012) upozorňuje na nezbytnost tlumočnickovy přípravy na tlumočení čteného projevu. Z toho důvodu musí být tlumočnickovi v rámci příprav poskytnut totožný text, který bude v rámci řečnickova výstupu tlumočen.

Výsledek výzkumu 2

Je-li součástí příspěvku **tlumočený text** v českém jazyce, který je přednášen v čtené formě, navrhne tlumočnick, aby byl čtený **text rozdán posluchačům**. Neslyšící publikum tak má možnost vlastního přečtení textu a orientace v něm. Samotný čtený text tlumočen není.

Interpretace

Dle mého názoru závisí užití této strategie na konkrétním cíli, z jakého důvodu je čtený text do výstupu implementován. Je-li cílem mluvčího, aby posluchači obdrželi sdělení tak, jak je v originálním znění v českém jazyce, je strategie vhodná. Je-li cílem předání obsahu čteného textu, myslím si, že je namístě, aby si tlumočnick připravil předklad obsahu textu. Vytisknutý text může být i v tomto případě posluchačům rozdán, aby měli možnost nahlédnutí jak do originálního znění textu, tak možnost podpory porozumění v překladu.

Výsledek výzkumu 3

Volba strategie při **tlumočení citátů** z českého jazyka do českého znakového jazyka se může řídit tím, jaká je **cílová skupina** v publiku. Rozhodujícím faktorem pro výběr vhodné strategie je **jazyková kompetence posluchačů**. Jsou-li jimi například skupina starších neslyšících, u kterých tlumočnick předpokládá nedostatečnou jazykovou

kompetenci, týkající se konkrétní části příspěvku, připraví si překlad obsahu a myšlenky citátu, které svými slovy přetlumočí. Jsou-li cílovou skupinou mladší neslyšící, u kterých tlumočnick předpokládá jistou dostatečnou úroveň jazykové kompetence, navrhne mluvčímu, aby citát promítl v rámci prezentace, nebo ho rozdal posluchačům v tištěné formě. Samotný citát poté není simultánně tlumočen.

Interpretace

Dle mého názoru je ideální strategií navrhnout mluvčímu, aby citáty buď promítl, nebo poskytl posluchačům v tištěné podobě, zároveň co tlumočnick přeloží obsah a myšlenku sdělovaného citátu. Posluchač tak má možnost vlastní interpretace citátu na základě originálního textu, nebo možnost opory porozumění obsahu v překladu.

Shrnutí získaných strategií řešení formy tlumočení čteného textu, citátu

- Strategie tvorby překladu čteného textu
- Strategie poskytnutí čteného textu posluchačům
- Strategie tlumočení citátů na základě jazykové kompetence posluchačů

S tvrzením, že tlumočení čteného textu patří k jedné z nejtěžších forem tlumočení, přichází například Gile (2009) a Čeňková (1988). Tuto skutečnost potvrzují i strategie, které na přípravu tlumočeného textu kladou velký důraz, které jsem zaznamenal jak v prostudované literatuře, tak ve výsledcích výzkumu. Respondenti výzkumu ovšem v praxi také aplikují strategii, která při tlumočení citátů zohledňuje jazykové kompetence neslyšících posluchačů v českém jazyce. Opět se jedná o strategii specifickou pro tlumočení znakových jazyků.

7.2.4 Strategie příprav v tlumočnickém týmu

Výsledek výzkumu 1

Během příprav v týmu je dobré dohodnout se na průběhu tlumočení. Předmětem řešení je například:

Střídání tlumočnicků v týmu během tlumočení. V situaci, kde vystupuje **jeden mluvčí s jedním příspěvkem**, střídají se tlumočníci v předem zvolených **časových intervalech**, a to tak, aby každý člen týmu ve výsledku tlumočil **stejně dlouhý časový úsek**. Jinou strategií je střídání v závislosti na **počtu jednotlivých mluvčích** či příspěvků, kde jeden konkrétní člen týmu tlumočí jednoho konkrétního přednášejícího. Další možnou strategií, kde figuruje **jeden mluvčí s několika příspěvky**, je **rozdělení jednotlivých příspěvků mezi členy** týmu. Tlumočník tak ve výsledku tlumočí delší časový úsek v kuse, který je tematicky ucelený. Při následujícím příspěvku je vystřídán dalším tlumočníkem. Při použití jakékoli strategie střídání tlumočnicků je potřeba, aby se každý člen týmu seznámil se všemi příspěvky a byl schopen zaskočit v tlumočení za kolegu.

Interpretace

Šúchová (2006) zdůrazňuje důležitost volby efektivní strategie při střídání tlumočnicků v týmu. Střídání musí být jednoznačně domluvené předem, musí být sjednocená frekvence střídání a způsob střídání. Strategie střídání tlumočnicků by měla být volena s minimálním rušivým dopadem na průběh tlumočení a přerušení pozornosti příjemce tlumočnické služby. Šúchová navrhuje, aby tlumočník, který je v roli pasivního tlumočnicka, zodpovídal za chod a dodržování frekvencí střídání tlumočnicků.

Pešková (2008) navrhuje, že strategie střídání tlumočnicků v týmu by měla být konzultována i s příjemci tlumočnické služby, zdali jim tlumočnický zvolená strategie bude vyhovovat, nebo požadují jiný systém průběhu střídání tlumočnicků.

Výsledek výzkumu 2

Způsob nahazování aktivnímu tlumočnickovi v roli tlumočnicka pasivního. I zde je důležitá alespoň základní znalost všech tlumočených příspěvků. Je dobré domluvit se, jakým způsobem bude pasivní tlumočnick nahazovat znaky tlumočnickovi aktivnímu, bude-li to vyžadováno. Možnými strategiemi jsou například nahazování jednotlivých znaků/slov, nahazování celých výpovědí řečníka v českém znakovém jazyce/českém jazyce, strategie nahazování pouze čísel, či strategie nahazování osobních jmen formou vyhláskování prstovou abecedou.

Interpretace

Dle mého názoru je jedním z klíčových kroků k nastavení funkčního tlumočnického týmu zvolení vhodného způsobu nahazování znaků. Požadavky a představy o systému nahazování se mohou lišit v závislosti na jednotlivých členech týmu. Je-li tlumočnick v roli pasivního tlumočnicka, je dobré se během příprav na tlumočení domluvit a zapamatovat si, jaké jednotlivé způsoby nahazování či jejich kombinace aktivní tlumočnick vyžaduje.

Šůchová (2006) zaujímá podobný přístup ke strategiím nahazování. Doplňuje, že během příprav na tlumočení by si tlumočnicki měli domluvit různé podpůrné signály, jak naznačit, že potřebují podporu pasivního kolegy tlumočnicka. Dále jakým způsobem si předávat informace, které aktivní tlumočnick nepochytil. Jedná se většinou o informace číselné, obsahující osobní jména a názvy či dlouhé výrazy.

Výsledek výzkumu 3

V týmu je dobré domluvit se na způsobu **tlumočení diskuze a dotazů** posluchačů. Jednou z možných strategií je zvolení jednoho tlumočnicka, který tlumočí zástupce posluchačů a druhého tlumočnicka, který tlumočí vždy jen řečníka. Druhou možnou strategií je určení, který z tlumočnicků bude tlumočit striktně vše z českého znakového jazyka do českého jazyka, a který z tlumočnicků bude tlumočit z českého jazyka do českého znakového jazyka. Třetí možnou strategií je vybrání pouze jednoho člena týmu, který sám tlumočí jak zástupce posluchačů, tak mluvčího.

Interpretace

Na základě mé dosavadní tlumočnické praxe si myslím, že strategie rozdělení členů týmu v závislosti na směru tlumočení, kdy jeden člen tlumočí diskuzní či dotazovou část striktně z českého jazyka do českého znakového jazyka a druhý člen naopak, může být aplikována, je-li ve složení týmu tlumočnick s kratší tlumočnickou praxí, který preferuje tlumočení pouze z/do jednoho konkrétního směru.

Výsledek výzkumu 4

Vědí-li tlumočníci, že se během tlumočení objeví **příspěvek**, který **vyžaduje náročnější přípravu** (umělecký projev, čtený text, píseň, báseň), je možné **vybrat jednoho** konkrétního **tlumočnicka**, který **věnuje** dané části **více času na přípravách** a příspěvek přetlumočí. Při této strategii je samozřejmě dobré, aby ještě jiný z tlumočnicků byl na místě schopen danou část přetlumočit, dojde-li k nečekaným událostem.

Interpretace

Při aplikování této strategie je dle mého názoru potřeba alespoň třech a více tlumočnicků v týmu. A to zejména, je-li daná část na přípravu rozsáhlá a konkrétnímu vybranému tlumočnickovi zabere většinu času věnovaného přípravám. Zbytek členů týmu se tak může soustředit na přípravu všech zbylých částí tlumočeného obsahu.

Pešková (2008) dokládá, že součástí příprav na tlumočení je i vybrání vhodných tlumočnicků kolegů do tlumočnického týmu. Na základě tvrzení autorky se domnívám, že je možné aplikovat strategii cíleného zvolení konkrétního tlumočnicka jako člena týmu, který se bude v přípravách věnovat například překladu uměleckého projevu.

Shrnutí získaných strategií příprav v tlumočnickém týmu

- Strategie střídání tlumočnicků
- Strategie způsobů nahazování

- Strategie tlumočení diskuzí a dotazů
- Strategie rozdělení příprav při výskytu příspěvku s časově náročnou přípravou

Strategie fungování tlumočnického týmu a praktiky v něm jsou bohatě popsány například ve studii Peškové (2008) či Sůchové (2006). Oproti strategiím, které užívají respondenti výzkumu, přichází Pešková (2008) se strategií konzultace způsobu střídání tlumočnicků během tlumočení s příjemcem tlumočnické služby.

7.3 Strategie terminologické přípravy

7.3.1 Strategie zpracování materiálů

Výsledek výzkumu 1

Před samotným nastudováním dostupných materiálů **vypíše** tlumočnick na papír všechny možné **termíny**, které se pojí s tlumočeným obsahem, a které jsou tlumočnickovými **dosavadními znalostmi**. Termíny jsou zapisovány pomocí jednotlivých hesel a slovních spojení v českém jazyce. Po sepsání nahlédne tlumočnick do obdržených materiálů a doplní vlastní výpisky o termíny z materiálů, které zapsány nebyly. Následně se tlumočnick věnuje každému termínu zvlášť a pokládá si tyto otázky: 1) rozumím danému termínu v českém jazyce?, 2) umím daný termín vysvětlit vlastními slovy?, 3) znám termín v obou pracovních jazycích? Dle potřeby následně dohledává odpovědi na položené otázky.

Interpretace

Hrdová Kolíbalová (2010) ve své práci zdůrazňuje, že slovní zásoba by měla být během příprav na tlumočení zaktivizována v obou pracovních jazycích.

Výsledek výzkumu 2

Obdobnou strategií je snaha **přesunutí** tlumočnickovy **pasivní slovní zásoby**, týkající se tlumočeného obsahu, **do aktivní slovní zásoby**. Před samotným studováním poskytnutého materiálu si tlumočnick najde například článek kratšího rozsahu, týkající se tlumočeného obsahu. Při pročítání článku se tlumočnickovi vybavuje, která terminologie se pojí s danou tematikou, a kterou je schopen přesunout ze své pasivní slovní zásoby do aktivní. Termíny, které se tlumočnickovi během čtení vybaví, zapíše na papír. Seznam termínů následně konfrontuje s terminologií v poskytnutých materiálech. Nové termíny, které tlumočnick nastuduje v materiálech, zapíše do svého seznamu termínů. Vzniká tak ucelený seznam terminologie pro konkrétní oblast a potřeby tlumočení.

Výsledek výzkumu 3

Při přípravě z poskytnutého **videokomentáře** od mluvčího **v českém znakovém jazyce** postupuje tlumočnick následovně. Video jednou či víckrát zhlédne. Při sledování videa **zapisuje** tlumočnick na papír veškeré **faktické údaje**, jako například čísla, jména, názvy, data a jiné na paměť náročné informace, které se ve videu vyskytují. **Nerozumí-li** tlumočnick konkrétnímu **znaku**, pojícího se k tlumočenému tématu, kterému nepředchází vyhláskování jeho ekvivalentu v českém jazyce za pomoci prstové abecedy, může si danou pasáž několikrát v řadě přehrát a soustředit se na ústa mluvčího, ze kterých je v některých případech možné **znak odezřít**. Jedná se o znaky s mluvními komponenty, jejichž způsob artikulace a význam odpovídá artikulaci českého slova. Před zhlédnutím videa je nápomocné nastudování materiálů s obsahem tlumočeného tématu v podobě českého textu, ve kterých se může vyskytovat český termín onoho konkrétního artikulovaného znaku a tlumočnick tak může snáze odhadnout mluvčím artikulované slovo k příslušnému znaku.

Výsledek výzkumu 4

Při přípravách na tlumočení z českého znakového jazyka s poskytnutou prezentací v českém jazyce si tlumočnický tým prezentaci několikrát přečte. Při prvním čtení se tlumočnický tým snaží **memorovat nadpisy** jednotlivých částí a tematických celků. Při dalším čtení se zaměřuje na **stěžejní informace** obsahu u jednotlivých snímků prezentace. Během následujících několika čtení celé prezentace přichází na řadu memorování ostatních informací, se zaměřením na **čísla, názvy, jména** apod. Tlumočnický tým se také zaměřuje na zapamatování některých konkrétních formulací, slovních spojení v českém jazyce, které jsou uvedené v prezentaci. Jedním z cílů strategie je zapamatování si přesného obsahu a užívané terminologie v prezentaci tak, aby to, co vidí slyšící posluchač při přednášce v prezentaci, obdrželi i v překladu tlumočnického týmu. Posluchač se utvrzuje v přijímaných informacích, a zároveň v tom, že je obsah tlumočen správně. Uživatel této strategie tvrdí, že využívání jiných slovních prostředků pro dané termíny obsahu, obsažené v materiálech, jako například časté používání synonymních výrazů, slov citově zabarvených, neodborných a jiných, může v posluchači vyvolat pocit nejistoty řečnickova přednesu, neznalosti terminologie, nerozhodnosti. Druhým cílem strategie je lepší orientace tlumočnického týmu v přednesu mluvčího. Tlumočnický tým může snáze využívat strategii pravděpodobnostního prognózování, jelikož zná obsah a sled jednotlivých snímků prezentace. Tlumočnický tým snadno odhadne, ve které části projevu se mluvčí pohybuje, kolik snímků zbývá do konce výstupu, a podle toho zachází se svými kapacitami během tlumočení.

Výsledek výzkumu 5

Při **zpracování videa od neslyšícího** přednášejícího si tlumočnický tým vede **systematizované poznámky** s terminologií použitou ve videu. Vyskytne-li se v projevu neslyšícího termín, který je v českém jazyce například jednoslovný, pro který mluvčí používá popis s použitím několika znaků, je vhodné si k českému termínu v poznámkách **zapsat konkrétní znaky s dodrženým znakovým sledem**. Tato strategie pomůže tlumočnickému týmu pamatovat si, jaké opisy termínů řečnický tým používá. Při samotném

tlumočení pak tlumočnick použije konkrétní termín v českém jazyce, a to na základě předchozí znalosti způsobu popisu daného termínu v českém znakovém jazyce.

Výsledek výzkumu 6

Při studování materiálů si tlumočnick **vypisuje termíny**, u kterých tlumočnick nezná jejich význam, nebo si jím není jist. Následně významy dohledává na internetu. Dohledané významy termínů a jejich příslušné překlady do cílového jazyka **sepíše na papír**. Vytvořený terminologický seznam může zůstat v papírové podobě, nebo jej tlumočnick **přepíše do počítače** do textového procesoru. Kompletní dokument tlumočnick vytiskne a může do něj ručně **vpisovat** poznámky. Poznámkami jsou například **zápisy znaků** (překladů jednotlivých termínů do cílového jazyka) ve formě zakreslení tvaru ruky, využití notačního zápisu znaků, nebo zápis jiného známého znaku pomocí glosy, který v některých svých atributech připomíná popisovaný znak. Zkompletovaný materiál s terminologií tlumočnick uschová spolu s materiálem k tlumočenému obsahu. Před samotným tlumočením **zkouší** tlumočnick **sám sebe**. Vybírá jednotlivé termíny v českém jazyce, ke kterým z paměti ukáže překlad v českém znakovém jazyce. Následně v jednom z pracovních jazyků stručně vysvětlí význam termínu a popíše, k jakému konkrétnímu tématu se vztahuje. Cílem je co nejvíce propojit připravenou terminologii s tlumočeným obsahem a orientovat se v obou oblastech.

Výsledek výzkumu 7

Jedná-li se o **tlumočení odborného tématu** z českého jazyka **do českého znakového jazyka**, ke kterému tlumočnick obdrží **nedostačující materiály**, může se uchýlit k takové strategii příprav, kdy dohledává odborné termíny a jejich překlady v cílovém jazyce pouze na základní úrovni bez většího přesahu terminologické znalosti. Při samotném tlumočení volí strategii **vyhláskování odborných termínů**, které při tlumočení vyvstanou, **prstovou abecedou**.

Interpretace

Za takovýchto podmínek, kdy jsou materiály k přípravě nedostačující, je dle mého názoru namístě uvažovat, zda tlumočnické tlumočení přijme, či odmítne. Přijme-li tlumočení s nedostatečnými materiály, je jeho povinností se na tlumočenou událost připravit jak obsahově, tak terminologicky, a to za pomoci jakýchkoli zdrojů, které jsou dostupné. Myslím si, že se jedná o jeden z bodů etického kodexu tlumočnického, na který by mělo být při přijímání tlumočení myšleno. Tlumočnické může aplikovat výše uvedené strategie přípravy, jako například využití webu, kontaktování přednášejícího, konzultace s odborníky a jiné.

Shrnutí získaných strategií zpracování materiálů

- Strategie sepsání relevantní terminologie na základě tlumočnických znalostí
- Strategie přesunutí tlumočnické pasivní slovní zásoby do aktivní slovní zásoby
- Strategie zpracování videa v českém znakovém jazyce formou poznámek
- Strategie porozumění terminologii ve videu v českém znakovém jazyce
- Strategie memorování informací v poskytnuté prezentaci
- Strategie zápisu terminologie z videa v českém znakovém jazyce
- Strategie zápisu znaků k terminologii v českém jazyce
- Strategie terminologické přípravy při nedostačujících poskytnutých materiálech

Jako hlavní přínos pro oblast přípravy na tlumočení znakových jazyků vnímám získané strategie, které popisují způsob přípravy za pomoci zápisu znaků k terminologii v českém jazyce a strategii porozumění terminologii ve videu v českém znakovém jazyce. Tyto strategie jsem po nastudování odborné literatury v žádné publikaci nezaznamenal (Gile, 2002; Gile, 2009; Knox, 2006; Nolan, 2005). Obecně si myslím, že je oblast zpracování terminologické přípravy na tlumočení do znakového jazyka v odborné literatuře nedostatečně prozkoumána a popsána.

7.3.2 Strategie terminologické přípravy za pomoci elektronických zdrojů

Výsledek výzkumu 1

U **terminologie**, která může být složitá na popis a vysvětlení je dobré **vyhledání** daného termínu ve **formě vizuálního materiálu**, jako například obrázku, animace, videa, čím může dojít k snazšímu pochopení termínu a lepší představě. Zdroji pro vyhledávání mohou být Google obrázky, knižní publikace s ilustracemi nebo internetový portál Youtube, který je bohatým zdrojem videí.

Interpretace

Rivers (2018) vyzdvihuje metodu používání vizuálních materiálů při učení se cizích jazyků. Zároveň zastává fakt, že vizuální materiály jako videa, obrázky a jiné, jsou často velice efektivním nástrojem k pochopení studovaného obsahu.

Výsledek výzkumu 2

Možným způsobem terminologické přípravy je využívání překladových a výkladových slovníků českého znakového jazyka. Mohou jimi být slovníky online, knižní slovníky, CD/DVD publikace s různými tematickými zaměřeními, ze kterých se dá získat potřebný terminologický materiál. Na základě zkušenosti několika respondentů je dobré brát různé dostupné slovníky s rezervou a při osobním pocitu neadekvátnosti překladu získaného z daného slovníku znak ověřit i u jiného zdroje. Například u rodilého mluvčího, odborníka, či porovnáním překladu konkrétního termínu v jiném slovníku. Neadekvátnost překladu termínu může být zapříčiněna například výskytem znaků z různých dialektů ve slovnících českého znakového jazyka, doba vzniku slovníku, složení překladatelského týmu a jiné. Možným zdrojem pro získávání informací o dostupných slovnících jsou například webové stránky ČKTZJ, kde tlumočnické naleznou seznam aktuálně dostupných online slovníků. Dalším zdrojem může být skupina sdružující tlumočnické českého znakového jazyka na sociální síti Facebook. Při zaznamenání výskytu nově vzniklého slovníku českého znakového jazyka je dobré slovník zařadit do aktivních zdrojů tlumočnickové přípravy, vytvořit si vlastní seznam

dostupných slovníků, do kterého tlumočník při přípravách nahlédne, aby věděl, které zdroje může využívat.

Interpretace

Gile (2009) ve své práci také navrhuje využití překladových a výkladových slovníků při přípravě na tlumočení. Gile se s výše uvedenou strategií shoduje v názoru možné rizikovosti použití některých překladů ze slovníků, a proto doporučuje konzultaci získaných překladů s rodilými mluvčími, kolegy tlumočníky, nebo odborníky.

Výsledek výzkumu 3

Při terminologické **přípravě** na tlumočení mohou **posloužit videa rodilých mluvčích českého znakového jazyka** a jejich autentických projevů s různorodými tématy. Taková videa jsou dostupná například na sociální síti Facebook, ve skupině Zábava pro neslyšící v CR. Příspěvky neslyšících ve formě videí zde nejsou bohužel nijak tematicky řazeny. Věnuje-li ovšem tlumočník nějaký čas hledání konkrétního potřebného tématu na základě popisku/pojmenování videí, většinou video s potřebným nebo tematicky příbuzným obsahem nalezne. Videa mohou být bohatým zdrojem terminologické zásoby k danému tlumočenému tématu, mohou se v nich vyskytovat i užitečné obsahové informace. Dalším možným zdrojem je internetový portál Tiché zprávy. Tento webový portál je dobrým terminologickým zdrojem pro oblasti aktuálního dění v České republice, ve světě ve většinové společnosti, ale i konkrétně v komunitě neslyšících. Na stránkách je možné využít vyhledávač videí, který vyhledává na základě zadaných hesel v českém jazyce.

Výsledek výzkumu 4

Možné je **využití Zpráv v českém znakovém jazyce jako zdroj terminologie**, i jako obsahový zdroj. Videa je možné přehrát na webových stránkách České televize v archivu videí. Jelikož archiv s videi Zpráv v českém znakovém jazyce nemá vlastní vyhledávání obsahu jednotlivých dílů, je možné využít jiné pomocné strategie.

Na webovém portálu České televize zadá tlumočnický do vyhledávacího pole heslo nebo slovní spojení, které se pojí s tématem, které dohledává. Zobrazí se výsledky vyhledávání, ve kterých tlumočnický hledá jím zadaný termín s odkazem na video zpráv České televize v hlavním vysílacím čase (televizní pořad Události). Podle data odvysílaného dílu, ve kterém se vyskytuje tlumočnický hledaný obsah, dohledá díl Zpráv v českém znakovém jazyce, a to buď se stejným datem vysílání, nebo v jeho blízkosti. Jedná-li se o významné, zásadní, aktuální téma, je velkou pravděpodobností, že se obsah dané zprávy bude vyskytovat i v obsahu Zpráv v českém znakovém jazyce.

Výsledek výzkumu 5

Dalším **video zdrojem** je například **Deaf Friendly rozšíření do webového prohlížeče**, díky němuž jsou na různých webových stránkách dostupné překlady v českém znakovém jazyce. Videá jsou často opatřena i titulky v českém jazyce. Videá mohou být dobrým zdrojem, chce-li tlumočnický získat terminologickou zásobu z oblastí jako například zdravotnictví, sociální práce, legislativa pojící se s problematikou osob se sluchovým postižením, školství a jiné.

Obdobnými online video zdroji v českém znakovém jazyce jsou například:

- **pořady České televize** (např. Televizní klub neslyšících, tlumočené pořady)
- **webové stránky organizací neslyšících** (např. Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel)
- **webové stránky profesních organizací tlumočnicků** (např. ČKTZJ)
- **webové stránky komerčních subjektů** (např. Jeden svět pro neslyšící: Truhla, Vademecum pro neslyšící, Znakovárna, z.s, komunitní centrum)

Výsledek výzkumu 6

Vyskytne-li se v přípravách na tlumočení z českého jazyka do českého znakového jazyka termín, pro který **tlumočnický nenalezne adekvátní překlad** v podobě

ustáleného znaku v českém znakovém jazyce, připraví si vyhláskování daného termínu za pomoci prstové abecedy a následně **použije znak z mezinárodního znakového systému**, je-li takový znak v mezinárodním znakovém systému ustálený. Zdrojem znaků z mezinárodního znakového systému mohou být například rodilí mluvčí českého znakového jazyka, ale i cizích znakových jazyků, internetový portál Youtube, nebo internetový slovník Sematos.

Interpretace

Při používání znaků z mezinárodního znakového systému v procesu tlumočení je z mého pohledu vhodná konzultace s rodilými mluvčími českého znakového jazyka, nebo optimálně konzultovat strategii s neslyšícím tlumočnickem, který může lépe odhadnout vhodnost či rizika užití konkrétních znaků. Při aplikování této strategie by měl tlumočnick brát v potaz složení publika v souvislosti s jejich jazykovou kompetencí a znalostí mezinárodního znakového systému. Zároveň si myslím, že je v některých krajních případech možné čerpat znaky také z cizích národních znakových jazyků. Vždy ovšem po konzultaci s neslyšícím odborníkem/tlumočnickem.

Výsledek výzkumu 7

K **rozšíření slovní zásoby** tlumočeného tématu v českém jazyce využije tlumočnick strategie vyhledávání v internetovém **slovníku synonym**. Tlumočnick si k termínům v materiálech vypíše nalezená synonyma, která střídá a používá při tlumočení. Cílem je, aby byl tlumočnickův projev v českém jazyce záživný a nemonotónní. Připravuje-li se tlumočnick z videa v českém znakovém jazyce, vypíše si obsahově důležitou terminologii z videa. Ke konkrétním termínům dohledává synonyma ve slovníku. Slovník může dopomoci nabídnutím několika synonym, ze kterých tlumočnick pochopí význam hledaného termínu.

Interpretace

Při vyhledávání významu termínu za pomoci synonym, a při využívání synonymních výrazů obecně, musí tlumočnick ověřovat, zda je daný termín/synonymum opravdu

významově totožný. Při neověření, například pomocí definice termínu či konzultace s odborníkem, hrozí riziko použití neadekvátního termínu překladu.

Oporu má tato strategie ovšem například v publikaci Rodriguezové a Schnellové (2009), které navrhují strategii dohledávání synonymních výrazů k výrazům z materiálu, kterým tlumočnick nerozumí. Nalezené synonymní výrazy podle autorek dopomohou k porozumění původního termínu v materiálech.

Výsledek výzkumu 8

Při nejistotě fungování gramatických kategorií, použití slovních tvarů, skloňování českých výrazů apod. **vyhledává** tlumočnick ve **Slovníku spisovné češtiny** nebo v **online Internetové jazykové příručce**.

Výsledek výzkumu 9

Je-li v přípravných materiálech terminologie, která pochází z cizího jazyka a u které si tlumočnick není jist **při výslovnosti**, je možné využít například internetový **překladač Google Translate**. Tlumočnick vybere zdrojový jazyk, ve kterém je hledaný termín zapsán v materiálech a slovo zadá do překladače. Ve stejném poli, ve kterém slovo zadal, následně klikne na ikonu reproduktoru, čímž spustí hlasovou nahrávku s výslovností slova. Výslovnost si poté může zapsat do svých vlastních poznámek k danému termínu, a to do hranatých závorek, formou fonetického zápisu v českém jazyce.

Interpretace

Dle mého názoru nemusí být strategie použití překladače Google Translate vždy spolehlivá. Při dohledávání výslovnosti konkrétního výrazu je vhodné vyhledat buď záznam tlumočené události se stejným tématem, ve kterém se výraz vyskytuje, nebo dohledání videa na internetovém portálu Youtube, ve kterém je hledaný výraz vyslovován. Možná nejspolehlivější strategií je sepsání konkrétních termínů a následná konzultace výslovnosti s mluvčím před zahájením tlumočené události.

AIIC (1999) se shoduje s výše popsanou strategií v důležitosti zaznamenání výslovnosti cizího slova pomocí fonetického zápisu. Při tvorbě systematizovaného glosáře navrhuje AIIC přidání fonetického zápisu do hranatých závorek k jednotlivých cizím termínům.

Shrnutí získaných strategií terminologické přípravy za pomoci elektronických zdrojů

- Strategie porozumění terminologie za pomoci vizuálního materiálu
- Strategie využití překladových a výkladových slovníků
- Strategie využití videí s obsahem v českém znakovém jazyce
- Strategie vyhledávání ve Zprávách v českém znakovém jazyce
- Strategie využití Deaf friendly rozšíření do webového prohlížeče
- Strategie využití znaků z mezinárodního znakového systému
- Strategie využití internetového slovníku synonym
- Strategie využití Slovníku spisovné češtiny a Online internetové jazykové příručky
- Strategie využití Google Translate překladače pro výslovnost cizí terminologie

V prostudované odborné literatuře (Gile, 2009; Rivers, 2018) jsem našel zmínky benefitů užití vizuálních materiálů s cílem efektivního porozumění prezentovaného obsahu či cílem lepšího zapamatování. Tyto poznatky jsou reflektovány i ve strategiích užívaných tlumočníky českého znakového jazyka.

7.3.3 Strategie terminologické přípravy za pomoci lidských zdrojů

Výsledek výzkumu 1

Adekvátní **překlad termínu** je možné získat od **rodilého mluvčího**. Rodilý mluvčí může být neslyšící známý tlumočnicka, pedagog, lektor kurzů českého znakového jazyka apod. Při sběru znaků od rodilého mluvčího českého znakového jazyka je zapotřebí brát v potaz, zdali získaný znak může tlumočnick s platností využít a obecně ho začít používat v překladu, nebo je potřeba si znak potvrdit ještě u jiného zdroje (jiný rodilý mluvčí, kolega tlumočnick, slovník). Znamky možného rizika použití znaku od rodilého mluvčího jsou například: a) znak je kalkem českého slova, b) znak se shoduje v několika parametrech se znakem jiným, významově zcela odlišným, c) znak pochází od rodilého mluvčího, který ve svém projevu používá dialekt. Zároveň je důležité mít na paměti, že i když se tlumočnickovi podaří získat znak například od neslyšícího odborníka na dané téma, který je adekvátním překladem dané terminologie, musí brát v potaz, jaké je složení publika. V publiku mohou být neslyšící, kteří i navzdory tomu, že použitý znak je adekvátním překladem, nebudou konkrétnímu znaku rozumět. Může se jednat například o publikum neslyšících seniorů. V takovém případě je dobré mít v zásobě připravený stručný popis/opis termínu, složený z několika znaků. V praxi by v takové situaci byl na prvním místě popis termínu a následně použití konkrétního získaného znaku, který by nahradil popis termínu od dané chvíle až do konce tlumočení.

Interpretace

Strategii využití rodilého mluvčího cílového jazyka, jako terminologický zdroj, uvádí ve své publikaci i Gile (2009).

Výsledek výzkumu 2

Další možnou strategií je **získání znaků od rodilého mluvčího přímo v místě konání tlumočené události**, kde se tlumočnick doptá na konkrétní znaky neslyšících klientů v publiku.

Interpretace

Z mého pohledu může tato strategie působit na klienta jako neprofesionální přístup k přípravě na tlumočení. Tlumočnick může v klientovi vyvolat podezření, že není dostatečně připraven, a tím ovlivnit celkový dojem klienta z tlumočeného výkonu. Na druhou stranu může nastat situace, kdy klient sám ocení vlastní volbu znaků, které tlumočnick použije při tlumočení odborných termínů. Nicméně si myslím, že z hlediska prevence znejistění klienta dotazováním, je vhodnější veškerou přípravu vyřešit před samotným výkonem.

Hrdová Kolíbalová (2010) ovšem uvádí názornou situaci, kdy se tlumočnickovi potřebný znak nepodařilo získat ani od rodilého mluvčího, ani od kolegů tlumočnicků. V dalším kroku by se tlumočnick měl obrátit na konkrétního odběratele služby, kterému tlumočí. Může se s klientem domluvit, že v konkrétní situaci přímo při tlumočení pojem vysvětlí opisem a tím předá obsah. Klient poté navrhne znak, který tlumočnick pro danou situaci následně používá.

Výsledek výzkumu 3

Tlumočnick **konzultuje otázky terminologie s jinými tlumočnickými**, a to jak služebně staršími, tak služebně mladšími. Jedná-li se o několik termínů, u kterých tlumočnick potřebuje odbornou radu od kolegů tlumočnicků, je možné rozeslat hromadný e-mail několika tlumočnickům, se kterými se tlumočnick zná, a sečkat na odpovědi. Následně tlumočnick získané odpovědi porovná a pro potřeby tlumočení vybere tu nejvhodnější odpověď. Na základě vlastní intuice a pocitu je dobré v některých případech získané znaky ověřit, a to například u rodilého mluvčího.

Interpretace

Gile (2009) a Pešková (2008) zaujímají podobný přístup ke spolupráci tlumočnicků v tlumočnickém týmu i spolupráci tlumočnicků obecně. Sdílení informací a znalostí mezi tlumočnickými by mělo probíhat v tlumočnickém týmu i mimo něj.

Výsledek výzkumu 4

Objeví-li se v předem poskytnuté prezentaci od mluvčího termíny, u kterých si tlumočnick není jist, jaké ekvivalenty bude mluvčí používat v českém znakovém jazyce (může se jednat o specifické termíny, cizí slova, odbornou terminologii a jiné), je možnou strategií dané **termíny sepsat** a tento seznam termínů **zaslat neslyšícímu** mluvčímu skrze e-mail, Whatsapp, Facebook nebo jinou platformu a **zažádat o nahrání videa s konkrétními znaky**, které bude při výstupu používat.

Shrnutí získaných strategií terminologické přípravy za pomoci lidských zdrojů

- Strategie využití rodilého mluvčího před konáním tlumočené události
- Strategie využití rodilého mluvčího v místě konání tlumočené události
- Strategie konzultace terminologie s jinými tlumočníky
- Strategie vyžádání konkrétní terminologie v českém znakovém jazyce od mluvčího

Po prostudování odborné literatury (Gile, 2009; Napier 2016) nacházím shodu strategií v odborné literatuře se všemi strategiemi přípravy za pomoci lidských zdrojů, které užívají respondenti výzkumu.

7.3.4 Uchovávání terminologie

Výsledek výzkumu 1

Vyhodnotí-li tlumočnick daný obsah tlumočení jako **obsah**, který bude **v budoucnu tlumočit znovu**, může se jednat například o ritualizované obřady (promoce, svatba, křest, vítání občánků, pohřeb, mše atd.), kde existují nějaké dané texty, proslovy, postupy, výstupy s podobnými prvky, je dobré si **přípravy uschovat pro budoucí využití**.

Výsledek výzkumu 2

Pro **archivaci** textových materiálů, obrázků, grafů, videonahrávek, **využije tlumočnick počítač**. Vytvoří speciální složku s příslušným názvem, následně roztrídí materiály do tematicky rozdělených složek, které se dále rozdělí na složky dle roku uskutečnění tlumočení. Jednotlivé kroky a rozdělení napomohou k přehlednějšímu zpětnému dohledávání. Jsou-li některé materiály v papírové podobě, je dobré pořídit jejich fotografie prostřednictvím telefonu a ty následně přidat k materiálům v elektronické podobě.

Výsledek výzkumu 3

Papírové **materiály** k přípravě mohou být vytisknuty a skladovány například v **šanonech**, které jsou tříděny dle tematických okruhů terminologie.

Výsledek výzkumu 4

Možnou strategií **uchovávání terminologie** českých termínů s překlady do českého znakového jazyka, je **formou video glosáře**. Tlumočnick si vytvoří složku v elektronické podobě, která je věnována tvorbě terminologického glosáře. Po obsahové a terminologické přípravě na danou zakázku sepiše na papír seznam jednotlivých termínů, které vzhledem k jeho znalostem vyžadují překlad do českého znakového jazyka. Tlumočnick na video natočí sekvenci několika překladů (znaků) za sebou, a to v délce zhruba jedno až dvou minutového videa. Video stáhne do počítače a pojmenuje například výstižnou zkratkou vztahující se k danému tématu, nebo pořadovým číslem nahraného videa. Video uloží do předem vytvořené složky, ve které postupně vytváří složky nové, které pojmenovává a třídí podle tématu terminologie. Paralelně si vytvoří v textovém procesoru dokument, do kterého vypíše české ekvivalenty nahraných překladů, a to ve stejném sledu, ve kterém byly natočeny. K sepsaným termínům si poznamená název složky a název nahraného a uloženého videa. Tlumočnick postupuje v nahrávání překladů a zapisování u zbytku vypsané terminologie k danému tématu/tlumočené události. Všechny české ekvivalenty

překladů jsou zanášeny do jednoho dokumentu. Vzniká tak seznam všech termínů, které mají ve vytvořené složce příslušný nahraný překlad. Při hledání v seznamu termínů v českém jazyce použije tlumočnická funkce vyhledávání CTR + F, která mu umožní najít hledaný termín za pomoci shody zapsaného hledaného slova a již existujících zanesených termínů. Při shodě hledaného termínu s již existujícím zaneseným termínem se tlumočnická funkce podívá na poznámku vztahující se k danému termínu, která ho odkáže na příslušnou složku a video s překladem. Do vytvořené terminologické databáze je dobré zaznamenávat i termíny, které tlumočnická funkce zachytí mimo přípravu na tlumočení, například z kurzů českého znakového jazyka. Při použití vlastního terminologického glosáře při přípravě na tlumočení je dobré kontrolovat relevantnost překladu daného termínu při jeho použití v konkrétní tlumočnické situaci i vzhledem k tlumočenému tématu.

Shrnutí získaných strategií uchování terminologie

- Strategie uchování příprav pro budoucí použití
- Strategie archivace materiálů v elektronické podobě
- Strategie archivace papírových materiálů
- Strategie tvorby glosáře

Obdobné strategie tvorby glosářů a uchování materiálů popisují ve svých pracích například Gile (2009), Fons i Flemingová (2009), Wagener (2014).

7.3.5 Strategie příprav v tlumočnickém týmu

Výsledek výzkumu 1

K dosažení kvalitního tlumočnického výkonu v tlumočnickém týmu jako celku dopomůže **strategie sjednocení terminologie**. Členové týmu mohou sjednocení dosáhnout například sdílením terminologických zdrojů, ze kterých čerpají, jako jsou

slovníky, videa v obou pracovních jazycích apod. Při sjednocování terminologie by měl být kladen důraz na: a) termíny, u kterých bude použit adekvátní překlad do cílového jazyka, b) termíny, které budou hláskovány prstovou abecedou, c) termíny, které budou inicializovány a následně použit ekvivalent v cílovém jazyce na základě sémantiky.

Interpretace

Gile (2009) i Pešková (2008) pohlíží na strategii sjednocení terminologie v tlumočnickém týmu jako na nezbytnou součást příprav na tlumočení.

Výsledek výzkumu 2

Vyskytuje-li se v přípravách na tlumočení z českého jazyka do českého znakového jazyka termín, pro který tlumočníci nenaleznou adekvátní překlad, je možné domluvit se na použití tzv. **ad hoc znaku**, který si tlumočníci vymyslí a na kterém se při jeho použití shodnou. Při reálném tlumočení je před samotným použitím ad hoc znaku vyhláskován příslušný český termín za pomoci prstové abecedy.

Interpretace

Z mého pohledu může být využití ad hoc znaků efektivním nástrojem pro překlad terminologie z českého jazyka. Je důležité mít na paměti, že s ad hoc znaky musí být zacházeno opatrně a do textu se zapojují specifickým způsobem s odkazem na to, že se jedná o znak využívaný v jedné konkrétní tlumočnické situaci.

Hrdová Kolíbalová (2010) navrhuje strategii, kdy je tlumočnický zvolený ad hoc znak pro danou tlumočnickou situaci také konzultován se samotným příjemcem služby, a to bezprostředně před tlumočnickým výstupem.

Výsledek výzkumu 3

V tlumočnickém týmu řeší tlumočníci **strategie tlumočení zkratk**, a to **z hlediska jejich výslovnosti**. Znakuje-li neslyšící mluvčí zkratku prstovou abecedou, jejíž plně

znění pochází z českého jazyka, volí tlumočníci strategie: a) tlumočí se pouze jednotlivá písmena zkratky, b) tlumočí se jednotlivá písmena zkratky a následně se přidá plné znění, c) tlumočí se plné znění bez tlumočení zkratky. Pochází-li plné znění zkratky z anglického jazyka, aplikují tlumočníci strategie: a) tlumočí jednotlivá písmena zkratky s výslovností písmen v anglické abecedě, b) tlumočí jednotlivá písmena zkratky s výslovností písmen v české abecedě. V případě, že plné znění zkratky pochází z jiného cizojazyčného názvu než angličtiny, aplikují tlumočníci strategie: a) tlumočí jednotlivá písmena zkratky s výslovností písmen v příslušné cizojazyčné abecedě, b) tlumočí jednotlivá písmena zkratky s výslovností písmen v české abecedě.

Výsledek výzkumu 4

V situaci, kdy je složení publika při tlumočení do českého znakového jazyka různorodé (úroveň jazykové kompetence, odborníci, laici), volí členové týmu **strategii simultánního tlumočení dvou tlumočnicků v jeden čas**. Tlumočníci si při přípravách rozdělí cílovou skupinu publika. Jeden z tlumočnicků se připravuje na tlumočení projevu s použitím odborných znaků, specifických pro danou oblast, a to pro cílovou skupinu publika, kterými jsou odborníci a znalci tlumočeného tématu. Druhý tlumočnick se připravuje na tlumočení projevu s použitím popisu/opisu odborné terminologie v českém znakovém jazyce, kde jeho cílovou skupinou jsou neslyšící laici. Příprava obou tlumočnicků je ve finální fázi zhodnocena, zda odpovídá cílové skupině a může být aplikována na reálné tlumočení. Samotné tlumočení probíhá simultánně u obou tlumočnicků, kteří stojí na opačných koncích publika a svůj projev směřují k cílové skupině neslyšících.

Interpretace

Jedná-li se o tlumočenou událost delšího rozsahu, je dle mého názoru zapotřebí alespoň čtyř tlumočnicků v týmu. Každý tlumočnick by měl mít možnost vystřídání se, a zároveň možnost opory v pasivním tlumočnickovi při aktivním tlumočení. Při volbě této

strategie je z mého pohledu záhodno konzultovat finální podobu přípravy každého tlumočnicka s neslyšícím tlumočnickem, který může být velkým přínosem pro tým.

Shrnutí získaných strategií příprav v tlumočnickém týmu

- Strategie sjednocení terminologie v tlumočnickém týmu
- Strategie použití ad hoc znaků
- Strategie tlumočení zkratk z českého znakového jazyka do českého jazyka
- Strategie simultánního tlumočení dvou tlumočnicků v jeden čas

V kontrastu s prostudovanou odbornou literaturou (Gile, 2009; Hrdová Kolíbalová, 2010; Pešková, 2008) pokládám za zcela inovativní praktiku příprav strategií simultánního tlumočení dvou tlumočnicků v jeden čas.

7.4 Strategie praktikované na závěr příprav

Výsledek výzkumu 1

Strategie, jak si udržet přípravu v paměti nebo si paměť před tlumočnickým výkonem oživit, je nahrát si **terminologii** na video do telefonu. Je-li součástí příspěvku například **předklad textu**, je dobré si připravený překlad také **nahrát na telefon** jako video a tyto nahrávky si **pouštět** ještě cestou na samotné tlumočení, využívá-li tlumočnick například hromadných dopravních prostředků. Tlumočnick tak efektivně využije čas cesty. Dojde k zaktivizování potřebné terminologie, oživení souvislosti k tlumočenému tématu a podobně.

Výsledek výzkumu 2

Po absolvování příprav poskytne tlumočnick materiály jiné osobě, která buď volně vypraví na dané téma, nebo čte určité pasáže z příprav, zatímco **tlumočnick simultánně**

projev tlumočí, a přitom se **nahrává** na mobilní telefon. Záznam si poté **zpětně** přehraje a **zhodnotí svůj projev** z hlediska chybovosti v obsahu a užití terminologie. Uváží, které části jeho projevu byly problematické, a ke kterým se potřebuje v materiálech vrátit, za účelem lepšího pochopení či zopakování obsahu/terminologie.

Interpretace

Tato strategie může být dle mého názoru dobrou formou sebereflexe. Je samozřejmě časově náročná a závisí na tlumočnickových časových možnostech.

Výsledek výzkumu 3

Na závěr příprav prochází tlumočnick materiály, ze kterých se připravoval, a které si během tlumočení sám vytvořil. K docílení jistoty znalosti obsahu a terminologie tlumočeného tématu volí strategii **sepsání struktury tlumočené přednášky**. Tlumočnick si **zepaměti**, v závislosti na obsahu tlumočeného tématu, v bodech **vypíše tematické okruhy**, které byly předmětem příprav a které budou tlumočeny. Ke každému tematickému bodu **stručně sepíše jeho obsah**, která důležitá terminologie se v něm bude vyskytovat a podobně. Tato strategie pomůže tlumočnickovi zjistit, které části mohou být problémové a potřebují zrekapitulování či dohledání informací.

Výsledek výzkumu 4

V rámci výše zmíněných příprav či po nich, ale vždy s dostatečným předstihem před tlumočenou událostí, řeší tlumočnicki také **logistiku tlumočení** a její strategie. Před samotnou akcí je možné kontaktovat organizátora tlumočené události s těmito dotazy a návrhy řešení situací:

- je tlumočnickovi během akce poskytnut mikrofon
- jaké je umístění tlumočnicka, zda je na stupínku, podiu, nebo bez žádného vyvýšení

- upozornit na problematiku umístění tlumočnicka před oknem, vzhledem k dobré viditelnosti a srozumitelnosti ze strany publika, popřípadě navrhnout jiné, vhodnější umístění
- při tlumočení v týmu zajistit, aby byla pro pasivního tlumočnicka dostupná židle a umístěna tak, aby dobře viděl na tlumočnicka aktivního a mohl s ním navázat během tlumočení kontakt
- ujistit se o místě a čase konání akce, zároveň jaká je potřebná rezerva/přesah času před a po konání akce
- domluvení přestávek pro tlumočnicka a jejich konkrétní časová rozmezí, vyhodnotí-li tlumočnicka přestávky jako potřebné, vzhledem k dané konkrétní tlumočené události

Interpretace

Pešková (2008) ve své práci klade důraz na logistickou přípravu tlumočnického týmu, především na logistické rozestavení všech tlumočnicků, aby byly dodrženy všechny předpoklady. Těmito předpoklady jsou například dobrá viditelnost a vzdálenost příjemců služby od aktivního tlumočnicka, dvojice aktivní a pasivní tlumočnicka musí mít oční kontakt a dobrou vzdálenost mezi sebou.

Shrnutí získaných strategií praktikovaných na závěr příprav

- Strategie efektivního využití cesty na tlumočení
- Strategie hodnocení svého projevu v českém znakovém jazyce na základě video nahrávky
- Strategie sepsání struktury přednášky a tlumočeného obsahu z paměti
- Strategie logistiky tlumočení

Shodu s aplikovanými strategiemi respondentů výzkumu se strategiemi popsány v prostudované odborné literatuře, nalézám ve studii Peškové (2008), která podrobně popisuje přípravné strategie logistiky tlumočení. K výzkumem získaným strategiím

přidává autorka do logistické přípravy například umístění neslyšícího tlumočnicka v týmu, nebo zajištění vhodného osvětlení v místě tlumočení.

8. Závěr

Ve své práci jsem se na základě prostudované domácí a zahraniční literatury zorientoval v oblasti odborné přípravy tlumočnicků. Zaměřil jsem se na zmapování teoretických **strategií** a postupů **krátkodobé přípravy**, tedy přípravy na konkrétní tlumočenou událost. Popsal jsem výběr dosavadních uskutečněných výzkumů v oblasti odborné přípravy **simultánního tlumočení**, rozdělil stádia krátkodobé přípravy v závislosti na čase přípravy před tlumočenou událostí, dále jsem definoval možnosti získávání podkladových materiálů k přípravě na tlumočení a způsoby jejich zpracování.

Cílem práce bylo zmapování dosud popsané teorie příprav na simultánní tlumočení obecně, s následnou reflexí reálné praxe příprav tlumočnicků českého znakového jazyka. Zdrojem informací o reálné praxi příprav byly výsledky mnou uskutečněného kvalitativního výzkumu. Výstupem práce je **ucelený přehled způsobů reálné přípravy** tlumočnicků českého znakového jazyka v praxi. Přehled výsledných strategií obohacuji o vlastní **intepretace** jednotlivých výsledků výzkumu a usouvztažňuji s teorií přípravy, která se v odborné literatuře vyskytuje. Učinil jsem také srovnání s literaturou, která zaujímá odlišná stanoviska oproti výsledkům výzkumu.

V reálném sběru materiálů vyvstalo několik **problémů**, které se mohou odrážet ve výsledcích výzkumu. Někteří respondenti nebyli schopni plně zmapovat a následně sdílet jimi aplikované strategie přípravy, které mohou být jedinečné. V praxi tedy mohou mnou dotazovaní respondenti využívat i strategie, které se mi během rozhovoru nepodařily zaznamenat. Pro budoucí výzkumníky navrhuji, aby výzkum v oblasti přípravy tlumočnicků vedli v reálném prostředí, ne v laboratorních podmínkách. Tlumočníci se mohou během reálných příprav sami natáčet a materiál poskytnout výzkumníkovi. Ten následně provede excerpci aplikovaných strategií přípravy, konzultovanou se samotnými tlumočnickými. Zároveň navrhuji, aby bylo k výsledkům výzkumu připojeno hodnocení jednotlivých strategií z pohledu neslyšícího tlumočnicka, zkušeného v oblasti tlumočení a překladu. Může tak přispět k obohacení výsledků o pohled ze strany rodilého mluvčího jednoho z pracovních jazyků tlumočnicka.

Mimo zveřejněné výsledky v kapitole Analýza rozhovorů a výsledky výzkumu, jsem zaznamenal některé shodné praktiky respondentů, které bych rád v závěru zmínil.

Tlumočníci mají tendenci přijímat a vybírat si takové zakázky, které jim jsou tematicky blízké. I tato skutečnost má své usouvztažnění k přípravě na tlumočení, které by tlumočníci měli po přijetí zakázky podstoupit. Na základě jejich dosavadních znalostí tlumočeného tématu očekávají tlumočníci jednodušší přípravu na tlumočení. Dále počítají s kratší časovou dotací věnovanou přípravám. Zároveň ale očekávají, že jejich tlumočnický výkon bude kvalitnější, a to zejména na základě předchozích zkušeností s tlumočením stejného či podobného tématu a dobrých obsahových i terminologických znalostí.

I přes rozdělení otázek výzkumu na části obsahové přípravy a terminologické přípravy se respondenti často shodovali, že příprava obsahová i příprava terminologická probíhá **souběžně** a není vždy striktně oddělena. Je tomu tak například z důvodu výhody větší návaznosti terminologie použité ve studovaném obsahu a úspoře času při přípravách.

Výsledky výzkumu přinesly velké množství **strategií**, které jsem v prostudované odborné literatuře nezaznamenal, a které tak mohou být přínosem pro profesní přípravu tlumočnicků českého znakového jazyka. Výběrově se jedná například o strategie zahrnující práci s materiály ve formě **videa** ve znakovém jazyce, strategie využívání **vizuálních pomůcek** jako jsou mapy, videa, zakreslování na papír a jiné. Dalšími strategiemi, které jsou na základě výsledků výzkumu specifické pro přípravu na tlumočení českého znakového jazyka, jsou strategie přípravy na základě **složení publika**. Při přípravách aplikují tlumočníci českého znakového jazyka strategie v závislosti na jazykové kompetenci příjemců tlumočnické služby. Dle mého názoru mohou být pro tlumočnický českého znakového jazyka velmi inspirativní strategie tvorby **video glosářů**, které se v popsané odborné literatuře, postavené na tlumočení mluvených jazyků, nevyskytují. Jedná se o strategie způsobu přípravy zcela specifické pro tlumočení znakových jazyků.

Naopak výsledky výzkumu, které se ve velkém množství shodují se strategiemi popsanými v odborné literatuře, jsou strategie přípravy s využitím **lidských zdrojů**, jako například konzultace s odborníky, kolegy tlumočníky či rodilými mluvčími.

Tuto shodu jsem zaznamenal jak ve strategiích aplikovaných při přípravě obsahové, tak při přípravě terminologické.

Rád bych zmínil, že přehled mnou získaných výsledků výzkumu není pro budoucí výzkumy přehledem vyčerpávajícím. Budoucí výzkumy by se dle mého názoru mohly zaměřit na jednotlivé strategie a procesy **detailněji** a výsledku výzkumu konzultovat i z pohledu příjemce tlumočnické služby. Snahou budoucích výzkumů by dle mého názoru mělo být prohloubení poznatků v oblasti příprav na simultánní tlumočení českého znakového jazyka, a tím přispět k možnému lepšímu nastavení podmínek pro vzdělávání tlumočnicků českého znakového jazyka.

Věřím, že tato práce inspiruje další zájemce ke zkoumání této specifické oblasti příprav na simultánní tlumočení. Zároveň doufám, že práce poslouží široké tlumočnické veřejnosti k rozšíření jejich povědomí o možnostech přípravy na tlumočení, a některé popsané strategie budou využity v praxi.

Seznam použitých zdrojů

AIIC authors. aiic.net 1. prosince 1999. *Practical guide for professional conference interpreters*. Dostupné z: <http://aiic.net/p/628> [cit. 2019-02-16]

AIIC authors., 2012. *The General Conditions of Work* [online]. Dostupné z: <http://eweiser.com/aiic-conditions-en.pdf> [cit. 2019-03-02]

ANDERSON, L., 1994. Simultaneous interpretation: Contextual and translation aspects v LAMBERT, S.; MOSER-MERCER, B., 1994. *Bridging the gap: Empirical research in simultaneous interpretation*. 3. vydání Amsterdam: John Benjamins Publishing

BUZAN, T., 1991. *Use Both Sides of Your Brain: New Mind-Mapping Techniques*. New York: Plume

CNN: *Centrum pro neslyšící a nedoslýchavé pro Prahu a Středočeský kraj* [online]. Praha: CNN Dostupné z: <http://cnn-ops.cz/> [cit. 2019-03-01]

ČEŇKOVÁ, I., 1988. *Teoretické aspekty simultánního tlumočení: na materiálu ruskočeském a česko-ruském*. 1. vydání Praha: Univerzita Karlova

DAWRANT. A. C., aiic.net 21. června 2000. *Using the web for conference preparation* [online]. Dostupné z: <http://aiic.net/p/223> [cit. 2019-02-02]

DINGOVÁ, N., 2007. Jak se připravit na tlumočený projev, *GONG 2*

ELLIS, J.; KVAVILASHVILI, L.; MILNE, A., 1999. Experimental tests of prospective remembering: The influence of cue-event frequency on performance. *British Journal of Psychology* 90/1

FONS I FLEMING M., aiic.net 14. září 2009. Do your glossaries excel? [online]. Dostupné z: <http://aiic.net/p/3315> [cit. 2019-04-01]

FONTANA, A.; FREY, J.H., 2005. The Interview: From Neutral Stance to Political Involvement v DENZIN, N.K.; LINCOLN, Y.S. *The Sage Handbook of Qualitative Research*. 3. vydání Londýn: Sage Publication

- GALAZ S. D., 2011, The effect of previous preparation in simultaneous interpreting: preliminary results. *Across Languages and Cultures* 12/2
- GILE, D., 1993. Translation/interpretation and knowledge. *Gambier and Tommola*, Turku: University of Turku
- GILE, D., 2002. The interpreter's preparation for technical conferences: methodological questions in investigating the topic. *Conference Interpretation and Translation* 4/2
- GILE, D., 2009. *Basic concepts and models for interpreter and translator training*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company
- HENDL, J., 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál
- HRDOVÁ KOLÍBALOVÁ, B., 2010. Tlumočnické služby pro sluchově postižené a tlumočení v trestním právu. *Časopis pro právní vědu a praxi* 2
- HRUBÝ, J., 1995. Titulkování televizních pořadů, *GONG* 5
- JIANG H., aiic.net 21. dubna 2015. *A survey of glossary practice of conference interpreters* [online]. Dostupné z: <http://aiic.net/p/7151> [cit. 2019-03-02]
- KNOX S., 2006. Sign language interpreting in an academic setting: preparation strategies and considerations, *SITES: New Series* 3/1
- Konferenční tlumočení – druhy tlumočení a terminologie. *Evropská komise* [online]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/departments/interpretation/conference-interpreting-types-and-terminology_cs [cit. 2019-03-24]
- KOVÁČOVÁ, T., 2007. Divadelní tlumočení pro neslyšící. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Praha
- LAMBERGER-FELBER, H., 2003. Performance variability among conference interpreters: Examples from a case study v COLLADOS AÍS, Á., FERNÁNDEZ SÁNCHEZ, M. M.; GILE, D. *La evaluación de la calidad en interpretación: Investigación*. Granada: Comares

- MACUROVÁ, A., 2001. Poznáváme český znakový jazyk I. *Speciální pedagogika* 11/2, s. 69-75
- MIKKELSON H., aiic.net 14. prosince 2009. "Interpreting is interpreting – or is it?". Dostupné z: <http://aiic.net/p/3356> [cit. 2019-03-15]
- MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístupy a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vydání Praha: Grada
- NAPIER, J., 2016. *Linguistic Coping Strategies in Sign language interpreting*. Washington, DC: Gallaudet University Press
- NOLAN, J., 2005. *Interpretation: techniques and exercises*. Clevedon: MULTILINGUAL MATTERS LTD
- PEŠKOVÁ, K., 2005. Příprava tlumočnicka znakového jazyka na tlumočení, *GONG* 7-8
- PEŠKOVÁ, K., 2008. Neslyšící tlumočníci v pracovním týmu. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Praha
- POPOVIČ, A., 1975. *Teória uměleckého prekladu*. Bratislava: Tatran
- Přednášky pro veřejnost. *Ústav jazyků a komunikace neslyšících* [online]. Praha: ÚJKN Dostupné z: <http://ujkn.ff.cuni.cz/aktivity/prednasky> [cit. 2019-03-23]
- REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*, Praha: Grada
- Relay tlumočnick. *Tond* [online] Dostupné z: <http://www.tond.cz/slovník/-relay-tlumocnik> [cit. 2019-03-24]
- RIVERS, W. M., 2018. *Teaching Foreign Language Skills*. Chicago: University of Chicago Press
- RODRIGUEZ, N.; SCHNELL, B., 2009. A Look at Terminology Adapted to the Requirements of Interpretation. *Language Update* 6/1
- RÜTTEN, A., aiic.net 17. prosince 2007. *Web 2.0 for interpreters and other facets of knowledge management* [online]. Dostupné z: <http://aiic.net/p/2842> [cit. 2019-01-29]

- SELESKOVITCH, D., 1978. *Interpreting for international conferences: Problems of language and communication*. Washington D. C.: Pen & Booth.
- SETTON, R., & DAWRANT, A. 2016. *Conference interpreting: A trainer's guide* (Vol. 121). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company
- Seznam tlumočnicků. *Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící* [online]. Praha: Svaz neslyšících a nedoslýchavých osob v ČR. Dostupné z: <http://cztn.cz/objednavani-tlumoceni/seznam-tlumocniku/> [cit. 2019-03-01]
- Slovník cizích slov. *SCS.ABC.CZ* [online]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/glosar> [cit. 2019-04-02]
- Slovník cizích slov. *Slovník online* [online]. Dostupné z: <https://www.online-slovník.cz/slovník-cizich-slov/glosar> [cit. 2019-03-24]
- Slovníky. *Česká komora tlumočnicků českého znakového jazyka* [online]. Dostupné z: <http://www.cktzj.com/co-vas-zajima/slovníky/> [cit. 2019-04-21]
- STONE, Ch., 2009. *Toward a deaf translation norm*. Washington, D.C.: Gallaudet University Press
- STRAUSS, A. L.; CORBINOVÁ J., 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, nakl.: Albert Boskovice
- STRNADOVÁ, V., 2012. *Zavedení a uzákonění skrytých titulků v České republice I*. [online]. Dostupné z: <https://verastrnadova.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=242498> [cit. 2019-05-03]
- ŠVARŤÍČEK, R.; ŠEĐOVÁ, K. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vydání Praha: Portál
- ŠŮCHOVÁ, L., 2006. Týmové tlumočení pro neslyšící na školách? *Speciální pedagogika* 16/4
- TAYLOR-BOULADON, V., 2007. *Conference interpreting: Principles and practice*. 2. vydání Charleston: BookSurge

TAYLOR-BOULADON, V., 2011. *Conference interpreting: Principles and practice*.
3. vydání Charleston: BookSurge

VARANTOLA, K., 1980. *On Simultaneous Interpretation. Publications of Turku
Language*, Turku: Turku Language Institute

WAGENER. L., aiic.net 3. března 2014. *Conference Preparation 2.0* [online].
Dostupné z: <http://aiic.net/p/6650> [cit. 2019-03-07]

ŽIŽLAVSKÝ, M., 2005. *Metodologie výzkumu v sociální politice a v sociální práci*.
Brno: Fakulta sociálních studií, Masarykova univerzita

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Obsah poskytnutých materiálů

Tabulka č. 2: Obsah poskytnutých materiálů

Tabulka č. 3: Data o výzkumném souboru

Seznam příloh

Příloha č. 1: Materiál poskytnutý respondentům výzkumu – obsah příspěvků

Příloha č. 2: Materiál poskytnutý respondentům výzkumu – okruh otázek

Přílohy

Příloha č. 1: Materiál poskytnutý respondentům výzkumu – obsah příspěvků

Příspěvky tlumočené z českého jazyka do českého znakového jazyka

Texty popisující průběh a obsah přednášky jsou poznámky od přednášejících pro tlumočnický.

Příspěvek č. 1, Ostrov Samoa

Tématem přednášky je vyprávění o turistickém pobytu na ostrově Samoa, sdílení zážitků, poznatků a popis ostrova.

Vážení tlumočníci,

zasílám svou prezentaci k přednášce o ostrovech Samoa. Na přednáškách nepoužívám powerpointové prezentace, promítám vše ze svého blogu. Budu přednášet chronologicky podle fotografií a textu v prezentaci. Zasílám i odkaz na zajímavosti z ostrova Samoa, kde je ovšem i spousta obecných informací o Samoa, které by vám mohly pomoci. Určitě se podívejte na tradice, a jak se slaví velikonoce, o těch ráda vyprávím.

Ze začátku představím obecně ostrov Samoa, kde se nachází, kolik má obyvatel a podobně. Pak už se vrhnu na samotnou prezentaci. Prezentace je rozdělená do dvou ostrovů a popisu hlavního města. Budu hodně vyprávět o svých zážitcích, které jsou popsány v blogu. Hodně budu vyprávět o různých tradicích, zvyklostech a jídle.

Prezentace:

<https://vydriblog.blogspot.com/?m=1>

Text s rozšiřujícími informacemi k tématu:

<https://www.hedvabnastezka.cz/zeme/australie/samoa/2809-samoa-ostrov-tesne-pod-rovnikem/>

Příspěvek č. 2, Lékaři bez hranic, Kamerun

Vážení,

na začátku přednášky zmíním obecné informace o organizaci Lékaři bez hranic. Poté budu vyprávět o svých zážitcích z misie v Africe, Kamerunu. Jak se na takovou cestu připravit, co je důležité si před cestou zařídit, jak fungují víza, jak se zabezpečit finančně, o počasí v Africe, povinnosti očkování se, zařizování pojištění, o lécích, možných nemocech v Africe a jiných podobných tématech. Já sám jsem strávil tři měsíce v Kamerunu, učil se ve městech Douala a Bangou. Během přednášky budu promítat fotografie z cest, které budou navazovat na výše zmíněná témata.

Příspěvek tlumočený z českého znakového jazyka do českého jazyka

Příspěvek č. 3, Indie

Vážení,

vše potřebné k přednášce vysvětluji v příloženém videu. Na začátku představím Indii, zasílám odkaz na obecné informace, ze kterých budu čerpat. Při přednášce promítám fotografie z cest.

Video:

<https://www.youtube.com/watch?v=88BUX7YDSYg>

Odkaz na informace o Indii:

<http://www.eindie.cz/turisticke-informace/>

Příloha č. 2: Materiál poskytnutý respondentům výzkumu – okruhy otázek

Strategie odborné přípravy na simultánní tlumočení do/z českého znakového jazyka

Rozhovor – okruhy otázek

Příprava z krátkodobého hlediska

Tlumočení z českého jazyka do českého znakového jazyka

1. Jakým způsobem se připravujete na tlumočení, abyste co nejlépe porozuměli tlumočenému obsahu (pro vás více i méně známým, s využitím nejrůznějších strategií a za podpory nejrůznějších „pomůcek“)?
2. Jakým způsobem přistupujete k řešení formy tlumočení (citace odborných textů, motta, citáty, ukázky uměleckých děl, ukázky filmů apod.)?
3. Jak pracujete s terminologií, vztahující se k tlumočenému tématu?
4. Praktikujete nějaké strategie na závěr příprav? Jak přistupujete ke zjišťování dalších relevantních informací důležitých ke znalosti kontextu?

Tlumočení z českého znakového jazyka do mluvené češtiny

1. Jakým způsobem se připravujete na tlumočení, abyste co nejlépe porozuměli tlumočenému obsahu (pro vás více i méně známým, s využitím nejrůznějších strategií a za podpory nejrůznějších „pomůcek“)?
2. Jakým způsobem přistupujete k řešení formy tlumočení (citace neslyšícího cizojazyčného odborníka, ukázka filmu v cizím ZJ, umělecký projev neslyšícího v rámci prezentace apod.)?
3. Jak pracujete s terminologií, vztahující se k tlumočenému tématu?
4. Praktikujete nějaké strategie na závěr příprav? Jak přistupujete ke zjišťování dalších relevantních informací důležitých ke znalosti kontextu?